NOVOSTI HOBOĆKI

#1120
Samostalni srpski tjednik
Petak 04/06/2021
10 kn/100 din/1.20€
ISSN 1845-8655

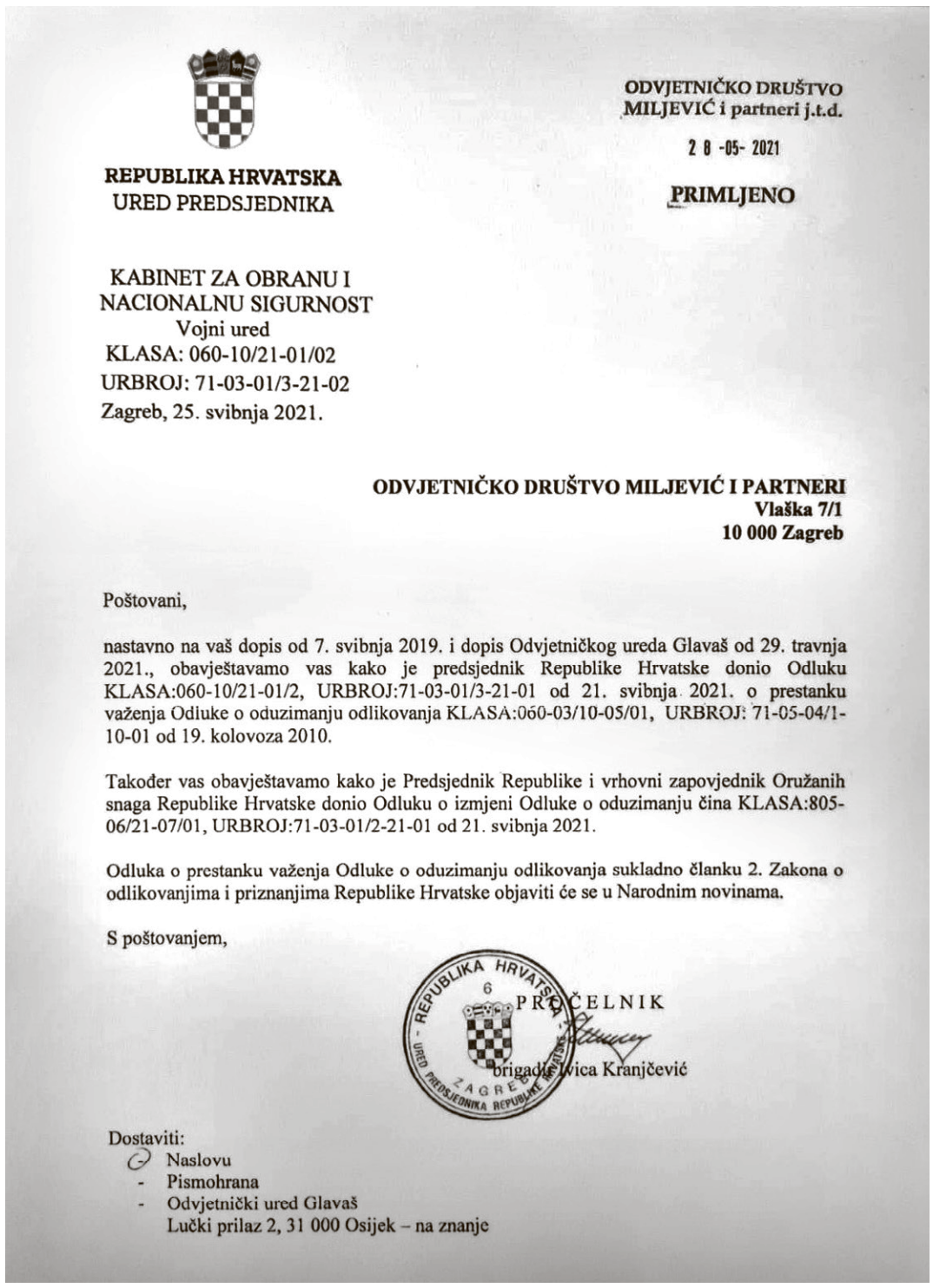

REPUBLIKA HRVATSKA
URED PREDSJEDNIKA

ODVJETNIČKO DRUŠTVO
MILJEVIĆ i partneri j.t.d.
28 -05- 2021
PRIMLJENO

KABINET ZA OBRANU I
NACIONALNU SIGURNOST
Vojni ured
KLASA: 060-10/21-01/02
URBROJ: 71-03-01/3-21-02
Zagreb, 25. svibnja 2021.

ODVJETNIČKO DRUŠTVO MILJEVIĆ I PARTNERI
Vlaška 7/1
10 000 Zagreb

Poštovani,

nastavno na vaš dopis od 7. svibnja 2019. i dopis Odvjetničkog ureda Glavaš od 29. travnja 2021., obavještavamo vas kako je predsjednik Republike Hrvatske donio Odluku KLASA:060-10/21-01/2, URBROJ:71-03-01/3-21-01 od 21. svibnja 2021. o prestanku važenja Odluke o oduzimanju odlikovanja KLASA:060-03/10-05/01, URBROJ: 71-05-04/1-10-01 od 19. kolovoza 2010.

Također vas obavještavamo kako je Predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Republike Hrvatske donio Odluku o izmjeni Odluke o oduzimanju čina KLASA:805-06/21-07/01, URBROJ:71-03-01/2-21-01 od 21. svibnja 2021.

Odluka o prestanku važenja Odluke o oduzimanju odlikovanja sukladno članku 2. Zakona o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske objaviti će se u Narodnim novinama.

S poštovanjem,

REPUBLIKA HRVATSKA 6 ZAGREB URED PREDSJEDNIKA REPUBLIKE HRVATSKE

PREDSJEDNIK
brigadir Ivica Kranjčević

Dostaviti:
- Naslovu
- Pismohrana
- Odvjetnički ured Glavaš
  Lučki prilaz 2, 31 000 Osijek – na znanje

Ured kneza Branimira

Svojom odlukom da mu vrati generalski čin i sedam odlikovanja, Zoran Milanović javno je rehabilitirao Branimira Glavaša uoči početka sudskog procesa str. 4-8.

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Proglasio kolosalnu pobjedu, a ponaša se krajnje uzrujano – Andrej Plenković (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Nervoza

FILIPOVIĆ je, dakle, DAVOR. Ne DAMIR ili VINKO. Sada to znamo, sada to svi znaju, ali što s tom informacijom? Čemu mozak opterećivati podatkom o vlasniku propale političke karijere, jednokratnom gradonačelničkom kandidatu vladajuće stranke? U redu, HDZ je kadrovski ozbiljno destruiran, ali teško je zamisliti bilo kakvu situaciju u kojoj bi nam Filipovićevo ime u skoroj budućnosti moglo zatrebati.

ANDREJ PLENKOVIĆ, predsjednik HDZ-a, bjesni, nervozan je, nije zadovoljan. Iako je proglasio kolosalnu pobjedu, danima se ponaša krajnje uzrujano. Optužuje medije za aktivizam, a iz njegovih riječi izbija nezadovoljstvo zbog neuspjeha u Zagrebu i Splitu. Vjerojatno više Splitu nego Zagrebu, jer u Zagrebu odavno nije smio ništa očekivati, kandidat Vinko, Damir, Davor... stradao mu je već u prvom krugu. Nezahvalni birači nisu znali primjereno honorirati njegovu briljantnu, revolucionarnu ideju o izgradnji tvornice cjepiva protiv karcinoma pa je, kako je nadaleko poznato, zagrebački gradonačelnik postao TOMISLAV TOMAŠEVIĆ iz Možemo. U drugom je krugu pobijedio MIROSLAVA ŠKORU iz Domovinskog pokreta. Plenković se, očito, tješio Splitom, uložio je mnogo truda da njegov VICE MIHANOVIĆ prođe bolje, ali vjera HDZ-ovaca u kandidatove domete bila je u dramatičnom raskoraku s realnošću. Potopila ga je onako politički netalentiranog, opterećenog aferom s nesuvislim doktoratom. U drugom krugu pobijedio je IVICA PULJAK iz Centra. Premda podaci kažu da HDZ ima čak 15 županija, više nego ikad, da njegovi ljudi dominiraju većim brojem gradova i općina – na samostalnim su listama dobili 1766 zastupnika, a drugi SDP tek 421 – te da su u 252 grada i općine njihovi članovi, samostalno ili uz koalicijsku pomoć, postali gradonačelnici i načelnici, premijer danima izgleda, govori i ponaša se vrlo nervozno. Bit će ipak da mu Zagreb i Split nisu kao i svi drugi gradovi, a sigurno nije presretan ni zbog gubitka Šibensko-kninske županije, gdje je HDZ vladao otkako postoje županije. Plenkoviću očito ne pada na pamet zapitati se je li možda pogriješio pri izboru kandidata, pa se obrušio na novinare zbog pogrešnog navođenja Filipovićeva imena. Ni HDZ-ov gradonačelnik u Dubrovniku MATO FRANKOVIĆ ne vjeruje u Plenkovićev scenarij i veli da je Filipović 'zanimljiv, ali je imao vrlo lošu kampanju i nastupe. Pričao je više o drugima, manje o budućnosti Zagreba, ružno je napadao', zapazio je Franković i vrlo brzo, da ne bude sumnje, dodao kako Plenković 'ne može biti odgovoran, odgovoran je loš kandidat›. Franković i na pogrešno predstavljanje Filipovića na nekim televizijama drugačije gleda od stranačkog šefa. On ne misli da je to 'namjerna provokacija, greške se događaju, svi smo ljudi od krvi i mesa', primijetio je medijima vidno naklonjeniji Franković.

Važnije je imati dovoljno ruku nego dobre rezultate – Vili Beroš (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Što je, dakle, Plenkovića toliko uzrujalo? Zna da pobjedom u nekoj marginalnoj općini ne može nahraniti brojne stranačke apetite u velikim gradovima, a jasno mu je i da je unutarstranačka opozicija sve glasnija. Franković oponira, kao i IVAN ANUŠIĆ koji sada kontrolira Slavoniju. Neka bude zanimljivo u HDZ-u.

Opstanak

Četrdeset i jedan opozicijski zastupnik potpisao je zahtjev za smjenu VILIJA BEROŠA, ministra zdravstva, što znači da on sigurno ostaje na toj dužnosti dok se Plenković ne predomisli. Logika političkog funkcioniranja kaže da nije bitno što si, nego čiji si, odnosno da je važnije imati iza sebe dovoljno ruku nego dobre rezultate. Za Beroša opozicija tvrdi da je loš. PEĐA GRBIN, šef SDP-a, podsjetio je na sumnjive javne nabave, srozavanje zdravstva i stranačko kadroviranje po bolnicama, pričalo se i o slučaju DIJANE ZADRAVEC, Covidu... no vladajući su bili neumoljivi. Beroš mora ostati, podršku mu je davao i šef Vlade Plenković. Na koncu, zahtjevi za opozivanjem ministara najčešće su nalik ovoj epizodi: počnu s mnogo buke i obećanja, završe novim neuspjehom.

Dugovi

Vratit ćemo se još malo lokalnim izborima u Zagrebu. Sreća kod pobjednika neće vjerojatno predugo trajati jer je, čitamo u dnevnim novinama, gradska likvidnost ne baš sjajna. Kumulirani gubitak grada je 1,38 milijardi kuna, Tomašević kao jedan od prvih koraka najavljuje reviziju poslovanja, a u novinskim najavama spominju se i 'nepopularni potezi'. Očito je kako je pokojnikova ostavština na staklenim ili, da koristimo adekvatnu terminologiju, na vodenim nogama i tu više nikakva PR-ovska uljepšavanja ne mogu spasiti situaciju. Tko i kako može? To ćemo vjerojatno vidjeti.

Odricanje

Plenković je prenervozan, pa još nije stigao čestitati zagrebačkom pobjedniku, dok od splitskog, Ivice Puljka, očekuje da se odrekne dogradonačelnika BOJANA IVOŠEVIĆA, splitskog aktivista. U kampanji se pojavio ružan, antisemitski komentar koji je Ivošević ispisao na društvenim mrežama. Istina, komentar je odavno izbrisan i nekim je čudom izvučen da bi pokušao oživjeti posustalu kampanju HDZ-ovca Mihanovića, ali njoj, očito, nije bilo spasa. Svejedno, Plenković sada inzistira na tome da je Ivošević antisemit i da, kao takav, ne može biti drugi čovjek Splita.

Pod pritiskom da se odrekne svog dogradonačelnika – Puljak i Ivošević (Foto: Milan Šabić/PIXSELL)

Žetončić

Svakako najzabavniji gubitnik izbora je RADIMIR ČAČIĆ koji već desetljećima ne uspijeva naći poticajniji hobi od politike. Bivši ministar ostao je bez mjesta župana u Varaždinskoj županiji – porazio ga je HDZ-ovac ANĐELKO STRIČAK. Čačiću je posebno zasmetalo

Najzabavniji gubitnik izbora – Radimir Čačić (Foto: Vjeran Žganec Rogulja/PIXSELL)

što su ga varaždinski HDZ-ovci uoči drugog kruga nazivali 'žetončićem', a on podržava upravo njihovu stranku na nacionalnoj razini. Tj. njihov je žetončić. Želimo mu dovoljno dug život da shvati s kim ima posla. Što će dotad ostati od njegovih Reformista ionako se nikog ne tiče.

IMPRESSUM
Godina XXII / Zagreb | petak, 04/06/2021

NOVOSTI #1120

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto
ZAMJENICA GLAVNOG UREDNIKA
Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Boris Postnikov (Kultura)
REDAKTORICA Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Mašenjka Bačić, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Davor Konjikušić, Saša Kosanović, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

UGOVOR S ĐAVLOM

Sad ili kad-tad

PIŠE Boris Dežulović

Zvijezde su sveudilj visile posložene, pa ako Hrvatska i opet ne prepozna šansu, ako Hrvati ni sada ne prepoznaju Škorino 'sad', izaći će on ponovo, i ponovo

SAD il' nikada.'

Šlager pjevaču MIROSLAVU ŠKORI slogan je, kaže, na pamet pao ravno iz njegove pjesme 'Mata'. 'Onda je došla devedeseta, otac reče sad il' nikada, i Mata je krenuo ko iz nekog sna, bez igdi išta, al' srca velika.' 'Sad il' nikada.' U te tri riječi sadržana je bila cijela Škorina ideja, sve zbog čega se te zime odlučio kandidirati na predsjedničkim izborima: svih tisuću godina krvave hrvatske povijesti, sve je stalo u ono Matino 'Sad il' nikada'.

Nakon godina komunističke diktature MILANOVIĆEVOG SDP-a, idejnih zastranjenja PLENKOVIĆEVOG HDZ-a i bezglavog bauljanja njihove maskote KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ, napaćenoj Domovini kucnuo je posljednji trenutak za promjene, za reset i vraćanje na tvorničke postavke. Za povratak kršćanskim korijenima i tradicionalnim vrijednostima – Bogu, obitelji, tamburici, snaši, bećarcu, poluautomatskoj pušci, špeku i bijelom luku.

Sad ili nikada. Posložile su se zvijezde, bilo je adventsko vrijeme, pred Božić 2019., historijski posljednji čas. 'Onda je došla dvije i devetnaesta, otac reče sad il' nikada.' Ako Hrvati sada ne prepoznaju Škorino 'sad' kao taj povijesni trenutak, gotovo je, piši propalo. Ne pobijedi li Škoro, možemo slobodno na graničnim prijelazima početi skidati table s natpisom 'Republika Hrvatska'. Navečer će biti kasno, a sutra je već nikada. To je to. Ili ćemo dakle sada izabrati Škoru, ili ćemo ostatak povijesti, svijeta i vijeka provesti u vječnom ognju hadezeovsko-esdepeovskog lopovsko-komunističkog civilnog društva s pederima, lezbijkama i migrantima. Sad ili nikad.

I Hrvatska je, jasno, izabrala 'nikad'.

Na predsjedničkim izborima Hrvati su pored živog Škore u drugi krug predsjedničkih izbora hladno poslali Zorana Milanovića i Kolindu Grabar-Kitarović.

Eh, sad ili nikad. Po važećim zakonima fizike i linearnom tumačenju vremena, 'sad ili nikad' prilično je obavezujući koncept. Nešto je ili sad ili nije nikad, nije to 'sad ili nekad'. Nije Škoro s plakata poručio, štajaznam, 'danas ili neki drugi put', ili 'danas ću, sutra ću'. Ne: ili sad ili nikad.

Nekome manje hrabrom – kako bi se to podrugljivo reklo, nekome dosljednom – stoga bi nakon propuštenog 'sad' ostalo samo 'nikad', i više ne bismo čuli za njega. Po gradu bi se kasnije pričalo kako navodno radi na naplatnoj kućici nekog parkinga u Kustošiji, a jedan naš u Austriji u očinji bi se vid kleo da ga je vidio na Bleiburgu s perikom na glavi, prerušenog u slavonsku snašu, i da mu je ispod plavih uvojaka zavjerenički namignuo sa zaprežnih kola.

Ne, međutim, i Miroslava Škoru.

Nakon propuštenog 'sad' na predsjedničkim izborima 2019., dobrih pola godine duboko u 'nikada', Škoro se vratio, osnovao stranku, ambiciozno je nazvao Domovinski pokret i izašao na parlamentarne izbore 2020. 'Sad il' nikada'? Na podsjećanje novinara Nove TV na taj lanjski moto, Miroslav Škoro je odgovorio kako je ''sad il' nikada' bio pravi slogan'. 'Parlamentarni izbori su, međutim, druga priča', rekao je tada. 'Definitivno ćemo napraviti rezultat na izborima i ovaj put možda reći, 'bolje ikad nego nikad'.'

Bolje ikad nego nikad. Zvijezde su već bile posložene, i ako Hrvatska opet ne prepozna šansu, ako Hrvati sada ne prepoznaju Škorino 'ikad' kao bolji izbor nego 'nikad', gotovo je, piši propalo. Ne pobijedi li Škorin Domovinski pokret, slobodno se možemo razvrstati u četverorede i polako krenuti prema Dravogradu. To je to. Ili ćemo dakle izabrati Škorinu stranku, ili ćemo ostatak povijesti, svijeta i vijeka gorjeti u ognju hadezeovsko-esdepeovskog lopovsko-komunističkog civilnog društva s pederima, lezbijkama i migrantima. Još jednom, ali stvarno posljednji put, sad ili nikad: najzad, bolje ikad nego nikad.

Sad ili sljedeći put – Miroslav Škoro (Foto: /PIXSELL)

I Hrvatska je, jasno, opet izabrala 'nikad'.

Na parlamentarnim izborima Hrvati su hladno potvrdili Plenkovićev HDZ, boljševici iz SDP-a završili su tradicionalno drugi – svaki drugi Hrvat je komunist – a zlosretni šlager pjevač sa svojim je Domovinskim pokretom osvojio jedva šesnaest mandata, nedovoljno i za 'undo' i povratak Hrvatske na TOMISLAVA KARAMARKA, a kamoli za resetiranje natrag na FRANJU TUĐMANA.

Eh, bolje ikad nego nikad. Po važećim zakonima fizike i linearnom tumačenju vremena, 'bolje ikad nego nikad' ponešto je ležerniji, ali ipak obavezujući koncept. Nešto je bolje jednom ikad nego što bi bilo da nije nijednom nikad, nije to 'bolje nijedanput nego nikad'. Nije Škoro na televiziji poručio, štajaznam, 'sad ili nikad'. Ne: bolje ikad nego nikad.

Netko drugi, manje odvažan – kako bi se to podrugljivo reklo, netko principijelan – stoga bi nakon drugog jasno, glasno i u oči poručenog 'nikad' konačno odustao, i više ne bismo čuli za njega. Po gradu bi se kasnije pričalo kako su ga navodno čuli da svira na hotelskoj terasi u Crikvenici, a jedan naš u Americi u ćaćinu bi se spomenicu kleo da ga je vidio na slici u nekim emigrantskim novinama, kako vrti vešalice na roštilju u punčevom nacionalnom restoranu Zlatibor u McKeesport-Duquesneu, Pennsylvania.

Ne, međutim, i Miroslava Škoru.

Iako je nakon 'sad' na predsjedničkim izborima 2019. propustio i 'ikad' na parlamentarnim izborima 2020., Škoro se i treći put vratio, i već godinu i pol duboko u 'nikad' službeno objavio kako će se na lokalnim izborima 2021. natjecati za gradonačelnika Zagreba. Prije tri mjeseca gostovao je tako na RTL-u, gdje ga je voditelj emisije 'RTL danas' podsjetio kako je najprije sa sloganom 'sad il' nikada' htio biti predsjednik Republike, pa onda i premijer, a sada i gradonačelnik Zagreba, malo ga kanda i zajebavajući da mu je slogan zapravo 'sad ili do sljedećih izbora'.

'U Hrvatskoj je jako često bilo sad ili nikad', stoički je otrpio naš šlager pjevač. 'Možemo se šaliti na tu temu, ja se bavim politikom, a kad se baviš politikom, ide se i na izbore', rekao je tada, pa na novinarsko pitanje hoće li se, ako izgubi, kandidirati i na europskim izborima 2024., odlučno odgovorio: 'Naravno da hoću.'

DAKLE, shvatili smo, 'sad ili sljedeći put'. Ili, ukratko, 'sad ili kad-tad'. Zvijezde su sveudilj visile posložene, pa ako Hrvatska i opet ne prepozna šansu, ako Hrvati ni sada ne prepoznaju Škorino 'sad', izaći će on ponovo, i ponovo. Ne pobijedi li dakle Škoro na ovim izborima, slobodno možemo polako početi organizirati sljedeće. To je to. Ili će ga dakle Zagrepčani izabrati sad, ili ćemo ostatak povijesti, svijeta i vijeka gledati Miroslava Škoru na televizijskim predizbornim sučeljavanjima i glasačkim listićima. Sad ili kad-tad.

I Zagreb je, jasno, izabrao 'kad-tad'.

Hametice, gotovo dvotrećinskom većinom, Zagrepčani su za gradonačelnika izabrali kandidata iPhone ljevice, ekološkog lenjinizma i lezbijskog sindikalizma.

Eh, sad ili sljedeći put. Po važećim zakonima fizike i linearnom tumačenju vremena, 'sad ili sljedeći put' prilično je egzaktan koncept. Nešto će biti, ili sad ili sljedeći put, ali bit će, i bit će u svakom slučaju. Nije Škoro na RTL-u poručio, štajaznam, 'bolje ikad nego nikad'. Ne: ili sad ili na sljedećim izborima, posve svejedno. Sad ili kad-tad.

Nekome manje smjelom – kako bi se to podrugljivo reklo, razumnom – stoga bi nakon trećeg propuštenog 'sad' bilo jasno da je to to, da će sljedećih puta doduše biti, i da će ih biti zauvijek, ali da će svaki taj sljedeći put za njega biti pretposljednji, vazda i zavazda, i nikad više ne bismo čuli za njega. Po gradu bi se kasnije pričalo kako navodno radi kao zaštitar u crkvi Gospe Velikog Hrvatskog Krsnog Zavjeta u Kninu, a jedan naš u Švedskoj u očinji bi se vid kleo da ga je vidio u koncertnoj dvorani u Stockholmu, gdje mu kralj CARL XVI. GUSTAF uručuje Nobelovu nagradu za ekonomiju.

Ne, međutim, i Miroslava Škoru.

Šlager pjevaču Miroslavu Škori te su tužne večeri ravno iz razglasa u opustjelom izbornom stožeru na pamet pali stihovi njegove pjesme 'Sude mi'. 'Sude mi zato što svoje volim, volim najviše, što sam branio moje najdraže. Sude mi dušmani, moja ljube, al' ne znaju da je istina voda duboka.' Gdje odatle, kamo nakon svega? Kud dalje?

Onda mu je sinulo. To je to.

Sud ili nikud. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Hrvatska ima predsjednika države koji odlikuje i prima optuženike i osuđenike za ratne zločine

PIŠE **Nikola Bajto**

Naši dečki

To što za hrvatskog predsjednika 'naši dečki' nisu ratni zločinci ni onda kada im se pravomoćno dokaže krivnja, kontekst je izvan kojeg se ne može gledati na vraćanje odlikovanja Glavašu. Pored takvog reformatora, koji otvoreno negira presude međunarodnog suda, trulom hrvatskom pravosuđu nema spasa

Milanović je ustvrdio da je haška presuda Blaškiću 'politička' (Foto: Ured predsjednika RH/Tomislav Bušljeta)

Šteta što Njemačka nije imala osnova da zatraži izručenje BRANIMIRA GLAVAŠA, pa da mu, recimo, Viši zemaljski sud u Münchenu sudi zbog ubojstva srpskih civila u ratnom Osijeku, a da mu presudu potom potvrđuje njemački Savezni vrhovni sud u Karlsruheu. Bez prejudiciranja kakva bi pravomoćna presuda bila, iz iskustva sa slučajem JOSIPA PERKOVIĆA i ZDRAVKA MUSTAČA možemo barem pretpostaviti da bi pravda bila brza i efikasna. Bivši čelnici hrvatske Udbe, odnosno Službe državne sigurnosti (SDS), bili su optuženi kao organizatori ubojstva hrvatskog emigranta STJEPANA ĐUREKOVIĆA počinjenog daleke 1983. u jednom mjestu kraj Münchena. Izručeni su Njemačkoj 2014., sud u Münchenu osudio ih je 2016. na doživotni zatvor, a već 2018. Savezni vrhovni sud potvrdio im je kazne. Sve skupa trajalo je četiri godine. Samo četiri godine trebalo je njemačkom pravosuđu da okonča proces u kojem su izrečene najveće moguće kazne – doživotne.

Stvari u Hrvatskoj stoje obrnuto, čemu je Glavašev slučaj najbolji primjer. U Hrvatskoj procesi traju doživotno, a okrivljeni za zločine, ako ih se uopće osudi, dobiju nekoliko godina zatvora, i to samo do prvog ukidanja presude. U Hrvatskoj je pravosuđe sporo, neefikasno i politički uvjetovano. Gubitak političke moći preduvjet je za početak kaznenog progona, koji ni tada nije zagarantiran, pogotovo kada je riječ o ratnim zločinima. U Hrvatskoj postoji jasna tendencija da se 'naši dečki' štite, postoji društvena i politička klima nekažnjavanja, a dio važnih političkih aktera u tome vidi i državni interes. Klijentelizam, korupcija, nestručnost, neučinkovitost, utjecaj politike – sve te boljke hrvatskog pravosuđa, sustava koji su od početka 1990-ih presudno krojile HDZ-ove vlade, upravo su u slučajevima ratnih zločina najizraženije. Hrvatsko je pravosuđe tu odradilo nekoliko pokaznih primjera u procesu pristupanja Evropskoj uniji, da bi onda sve naglo stalo, a i ono što je bilo presuđeno u nekim se slučajevima, poput Glavaševog, ubrzo raspalo.

U današnjoj Hrvatskoj postoje biskupi koji veličaju pravomoćno osuđene ratne zločince, kao i HDZ-ovi ministri koji ih pozdravljaju na javnim skupovima. Hrvatska ima predsjednika države koji odlikuje i prima optužene i osuđenike za ratne zločine. Hrvatski je predsjednik ZORAN MILANOVIĆ lani, na ime njegove postrojbe, uručio odlikovanje ZLATANU MIJI JELIĆU, generalu HVO-a koji se u Hrvatskoj od 2015. krije od optužnice bosanskohercegovačkog pravosuđa za ratne zločine. Nedavno je primio generala HVO-a TIHOMIRA BLAŠKIĆA, osuđenog u Haagu na devet godina zatvora zbog ratnih zločina nad bošnjačkim civilima, a pritom je najavio da će, kada ovaj izađe iz zatvora, primiti i generala MILIVOJA PETKOVIĆA, osuđenog u haškom procesu tzv. herceg-bosanskoj šestorki na 20 godina zatvora. Dok čeka Petkovića, niz je nastavio s Glavašem, vrativši mu svojom odlukom od 21. svibnja ove godine čin general-bojnika i sedam odlikovanja što mu ih je bivši predsjednik IVO JOSIPOVIĆ oduzeo 2010., nakon što je bio pravomoćno osuđen.

Glavašev kazneni progon počeo je 2006. godine, kad su se politički uvjeti za to stekli njegovim razlazom s tadašnjim HDZ-ovim šefom IVOM SANADEROM. Zajedno sa skupinom podređenih, među kojima su bili i neposredni izvršitelji, prvostupanjski je osuđen 2009. na deset godina zatvora, što mu je Vrhovni sud 2010. smanjio na osam. Ustavni sud 2015. ukinuo je presudu iz formalnih razloga, a Vrhovni sud 2016. vratio postupak na početak. Glavaš je bio pravomoćno osuđen, a sada je optužen i ponovo mu se sudi po zapovjednoj odgovornosti za

Nikakva presuda i nikakav zakon nisu obavezivali Milanovića da Glavašu vrati odlikovanja. Zakon o odlikovanjima i prateći pravilnik normiraju kako se odlikovanja dodjeljuju i oduzimaju, a njihovo vraćanje ne predviđaju

ubojstva sedmero srpskih civila te ranjavanja i zlostavljanja još dvojice. Žrtve za čiju se smrt terete Glavaš i njegova skupina bile su prisiljavane na ispijanje akumulatorske kiseline, premlaćivane u garažama i podrumima, pa ruku i usta oblijepljenih selotejpom odvođene noću na egzekucije na obalu Drave i bacane u rijeku. Proces Glavašu odvijao se uz najrazličitije opstrukcije, uništavanje dokaza, pritiske na istražitelje, svjedoke i suce, sve do afere s pokušajem podmićivanja sudaca Vrhovnog suda. Nakon prvostupanjske presude pobjegao je u BiH, pa je tamo bio uhapšen i služio kaznu. Kad je po ukidanju presude izašao na slobodu, fotografirao se pod ogromnim portretom ustaškog poglavnika ANTE PAVELIĆA. Malo kasnije na Facebooku je objavio i fotografiju s ljetovanja uz bocu vina čiju etiketu krasi lik ADOLFA HITLERA.

Takvog je čovjeka Zoran Milanović okitio sa sedam državnih odlikovanja. Kaže da je to učinio zato što je dobio Glavašev zahtjev, zbog ukidanja presude 'potpuno utemeljen'. Kaže da nije imao izbora i odgovornost svaljuje na suce koji su ukinuli presudu. No nije on po Glavaševom zahtjevu morao učiniti ništa. Bivša predsjednica KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ takav je Glavašev zahtjev naprosto ignorirala. Nikakva presuda i nikakav zakon nisu obavezivali Milanovića da Glavašu vrati odlikovanja. Zakon o odlikovanjima i prateći pravilnik normiraju kako se odlikovanja dodjeljuju i oduzimaju, a njihovo vraćanje ne predviđaju. Pored pravomoćne presude, razlog za njihovo oduzimanje može biti i postupanje protivno 'moralnim zasadama u Republici Hrvatskoj'. Ako je Glavaš nevin dok mu se pravomoćno ne dokaže krivnja, to ne znači da mora biti odlikovan za ono što je činio u ratu. Pravno nevin može biti i bez državnih odlikovanja. Ako je hrvatsko pravosuđe HDZ-ovsko, korumpirano i nesposobno da u razumnom roku okonča proces protiv Glavaša, to ne znači da javno ne egzistira njegova biografija, bitno određena svjedočenjima i činjenicama utvrđenima tokom sudskog postupka. To što je sedmerostruko odlikovao čovjeka takve, najblaže rečeno problematične biografije, bila je isključivo slobodna politička volja Zorana Milanovića.

Od njegovog premijerskog do predsjedničkog mandata postoji prepoznatljiva linija političkog razmišljanja kada se radi o 'našim dečkima'. Među njih spadaju i dvojica bivših udbaških šefova. Oni su nakon raspada Jugoslavije karijere nastavili na visokim funkcijama u službama FRANJE TUĐMANA, Perković u SIS-u, nasljedniku SDS-a, a Mustač u SZUP-u i UNS-u. Tu su, što bi se reklo, sudjelovali u 'stvaranju hrvatske države' i stekli adekvatne zasluge. Njih bi njemačko pravosuđe osudilo i puno ranije da nisu uživali zaštitu Republike Hrvatske. U Hrvatskoj su sve prijave protiv Perkovića bile odbačene. Da nije bilo njemačke optužnice i izdanog evropskog uhidbenog naloga, koji je samo čekao da Hrvatska 1. srpnja 2013. službeno pristupi Evropskoj uniji, Perković i Mustač za zločin iz 1983. nikada ne bi odgovarali.

Da se pitalo tadašnjeg premijera Milanovića, ne bi im sudila ni Njemačka. Milanović je poduzeo dalekosežnu operaciju sprječavanja njihova izručenja, promijenivši samo tri dana prije stupanja Hrvatske u članstvo EU-a Zakon o pravosudnoj suradnji, originalno donesen 2010., tokom pristupnih pregovora. Novouvedenu zakonsku odredbu, kojom se onemogućavalo izručenje hrvatskih državljana za kaznena djela počinjena prije 2002. godine, povukao je tek nakon što je Evropska komisija zaprijetila sankcijama. No u Zakonu su ostale druge izmjene koje su također trebale spriječiti izručenje Perkovića i Mustača. Zakon je u originalnoj verziji iz 2010. prepuštao sudovima da odlučuju o tome hoće li u slučaju nastupanja zastare po domaćem pravu izvršiti ili odbiti evropski uhidbeni nalog, dok je u Milanovićevoj verziji zastara, na koju su se mogli pozivati Perković i Mustač, postala obligatoran razlog za neizručenje.

PRED javnim prozivkama da štiti dvojicu bivših udbaša i šteti Hrvatskoj sukobom s Njemačkom i Evropskom komisijom, Milanović se branio tvrdnjom da je smisao zakonskih izmjena bio u zaštiti hrvatskih branitelja od progona u drugim zemljama. Tumačio je da se zalaže za to da, umjesto izručenja drugima, domaće pravosuđe procesuira domaće zločince, što je, s obzirom na dokazanu nesposobnost hrvatskog pravosuđa, bilo duboko cinično. Pokrenuo je tada inicijativu za instant izmjene Ustava sa sumnjivom idejom da se retroaktivno ukine zastara za teška ubojstva, što bi tobože omogućilo hrvatskom pravosuđu da samo procesuira Perkovića i Mustača. Uslijedio je igrokaz u kojem je u dvotrećinskoj većini za izglasavanje ustavnih izmjena trebao sudjelovati i Glavašev HDSSB.

Glavaš je, inače, stari znanac Josipa Perkovića koji je karijeru započeo u osječkoj Udbi. Kad je za Perkovićem bila izdana njemačka potjernica, Glavaš je nazvao HTV-ovu emisiju 'Otvoreno' pokušavajući se uključiti u raspravu. Sutradan je u Večernjem listu pojasnio da Perkovića poznaje od djetinjstva, da ga je htio braniti i govoriti o njegovoj ulozi u 'stvaranju hrvatske države'. Sam Perković se u jednom intervjuu pohvalio kako je omogućio dolazak emigranata bez valjanih dokumenata na prvi sabor HDZ-a, spomenuvši jedino ime ANDRIJE GETOŠA. Getoš je nakon povratka iz Njemačke postao u Osijeku pukovnik SIS-a, Tuđmanove službe u kojoj je radio Perković, a njegova kći GORDANA GETOŠ MAGDIĆ postala je Glavaševa ratna tajnica. Sudilo joj se zajedno s njime i ponovo joj se sudi kao jednoj od pripadnica njegove skupine. Na početku procesa Glavašu ona je povukla iskaz kojim ga je teretila u istrazi, a njeno okruženje organiziralo je akciju medijske difamacije policijskog načelnika VLADIMIRA FABERA koji je vodio slučaj protiv Glavaša.

Unatoč pokrenutoj akciji, Glavaš je izmjene Ustava naglo sabotirao, pa je početkom 2014. konačna sudbina Perkovića i Mustača pala u ruke hrvatskih vrhovnih sudaca. Da su postupili po Milanovićevim očekivanjima i odbili izručenje dvojice bivših udbaša zbog zastare, oni bi, barem u Hrvatskoj, bili slobodni kao ptice. Dogodilo se, međutim, da se hrvatsko pravosuđe otelo Milanovićevoj političkoj volji. Vrhovni sud je smatrao da zastara po domaćem pravu nije zapreka izručenju u slučaju za kakav se terete Perković i Mustač, kojima nisu pomogla ni obraćanja Ustavnom sudu. Uz silno negodovanje 'visokog izvora' iz Milanovićeve vlade, njih su dvojica izručena Njemačkoj.

Cijela ta polugodišnja afera oko Perkovića i Mustača osvjetljava povijest odnosa Milanovića s vrhovnim sucima koji su mu tada nanijeli težak politički poraz. No ona pokazuje i koliko silno je Milanović bio motiviran da 'naše dečke' zaštiti od inozemnog progona, radilo se o bivšim udbašima sa zaslugama u 'stvaranju hrvatske države' ili o hrvatskim braniteljima. Njegova vlada s jednakim je žarom bila nastavila i napore prethodne HDZ-ove vlade u financiranju haških obrana hrvatskih generala ANTE GOTOVINE i MLADENA MARKAČA te plaćanju tajnih usluga američkih lobista, sve sa stavom da bi presuda njima bila presuda Hrvatskoj. Ta je operacija na koncu bila uspješna, za razliku od ishoda procesa herceg-bosanskoj šestorki čije su visoke kazne iz prvostupanjske presude, donesene 2013. za Milanovićevog premijerskog mandata, pravomoćno potvrđene 2017. godine. Milanović je tada izjavio da je udruženi zločinački pothvat za koji su osuđeni – izmišljotina.

Njegovo je shvaćanje tih stvari izvorno HDZ-ovsko, tuđmanovsko, čak ortodoksnije od mnogih u HDZ-u. Prošle godine, kada je uručio odlikovanje Zlatanu Miji Jeliću, izjavio je da nije svatko tko je dobio kaznu u Haagu ratni zločinac. Ovog proljeća, kad je primio Blaškića, izjavio je da je njemu dosuđena 'politička presuda', kao i Petkoviću, kojeg će također primiti 'zato što on nije ratni zločinac'. To što za hrvatskog predsjednika 'naši dečki' nisu ratni zločinci ni onda kada im se pravomoćno dokaže krivnja, kontekst je izvan kojeg se ne može gledati na vraćanje odlikovanja Glavašu. Taj se kontekst ne može zanemariti ni kada je riječ o Milanovićevoj borbi protiv HDZ-ovskog, korumpiranog i nesposobnog hrvatskog pravosuđa. Pored takvog reformatora, koji otvoreno negira presude međunarodnog suda, hrvatskom pravosuđu nema spasa. Izručenje Perkovića i Mustača, zbog toga što ih samo nije bilo sposobno procesuirati, možda spada i među najbolje odluke trulog hrvatskog pravosuđa. Šteta, stvarno šteta, što Njemačka nije imala osnova da zatraži izručenje Branimira Glavaša. ■

Glavaš se 2015. slikao pod portretom Ante Pavelića (Foto: Facebook)

Ovog proljeća, kad je primio Blaškića, Milanović je izjavio da je njemu dosuđena 'politička presuda', kao i Petkoviću, kojeg će također primiti 'zato što on nije ratni zločinac'

Odlikovan za časnu i uzornu službu

Evo popisa Glavaševih odlikovanja, s kratkim obrazloženjima zasluga: Red kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom, za izniman doprinos neovisnosti, cjelovitosti i međunarodnom ugledu Republike Hrvatske; Red kneza Domagoja s ogrlicom, za pokazanu osvjedočenu hrabrost i junaštvo; Red bana Jelačića, za iznimno uspješno zapovijedanje postrojbama Oružanih snaga Republike Hrvatske; Red Ante Starčevića, za doprinos održanju i razvitku hrvatske državotvorne ideje, uspostavom i izgradnjom suverene hrvatske države; Red hrvatskog trolista, za osobite zasluge za Republiku Hrvatsku; Spomenica Domovinskog rata, za dragovoljno sudjelovanje u Domovinskom ratu; Spomenica domovinske zahvalnosti, za časnu i uzornu službu.

Na koji bi način tako pozitivna predsjednikova ocjena Glavaševe ratne biografije trebala djelovati na svjedoke i druge aktere u ponovljenom postupku, pojasnio je sam Glavaš, zahvalivši se Milanoviću i poručivši kako mu to u montiranom političkom procesu koji se protiv njega 16 godina vodi 'daje dodatnu snagu i motiv'.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Kronologija 16-godišnjeg neuspješnog suđenja Branimiru Glavašu za zločine nad srpskim civilima

PIŠE Hrvoje Šimičević

Glavaš i ponavljači

Nakon što je 2015. ukinuta pravomoćna presuda Glavašu iz 2010., novo suđenje započelo je 2017. i rasteže se već četiri godine, a sada će se i ono morati ponoviti zbog odlaska sutkinje Tanje Pavelin na Visoki kazneni sud. Nemalu odgovornost za ovakav tijek događaja zbog svojih pogrešnih odluka snosi upravo Županijski sud u Zagrebu

Ne samo da se suđenje BRANIMIRU GLAVAŠU ponavlja nakon što mu je 2015. srušena pravomoćna presuda iz 2010., nego će se i ponovljeno suđenje koje je započelo 2017. morati – ponoviti. Da će se suđenje Glavašu i suoptuženicima za protupravno uhićenje, mučenje i ubojstvo osječkih civila većinom srpske nacionalnosti ponoviti, potvrdili su Novostima iz Županijskog suda u Zagrebu. 'S obzirom na izmjenu predsjednika vijeća, rasprava formalno kreće ispočetka', odgovorili su na naš upit. Slučaj je sredinom siječnja dodijeljen sudačkom vijeću na čelu sa sucem DRAŽENOM KEVRIĆEM. Državno odvjetništvo potvrdilo nam je da još nije obaviješteno o novom sastavu vijeća, što znači da i dalje nije zakazan prvi termin za ročište.

Prvostupanjsko suđenje s novim arbitrima održat će se zbog činjenice da je prethodna predsjednica vijeća TANJA PAVELIN imenovana na Visoki kazneni sud, koji je osnovan početkom 2021. godine. Prije toga, od studenog 2019. do ožujka 2020. održana su tek dva ročišta. Po informacijama Centra za suočavanje s prošlošću Documenta, od ožujka prošle godine pa do uspostave Visokog kaznenog suda ništa se u ovom slučaju nije desilo.

U tome periodu procesne neaktivnosti, kad su rasprave za druga kaznena djela diljem Hrvatske održavane unatoč pandemiji, proteklo je trostruko više vremena od tri mjeseca koja su po Zakonu o kaznenom postupku maksimalan rok za sazivanje ročišta. Najveći dio procedure na suđenju Glavašu – od saslušanja svjedoka do usvajanja materijalnih i personalnih dokaza – bio je prije toga proveden. Po pravnicima upoznatim s ovim procesom, pravorijek je vjerojatno mogao biti donesen pod ravnanjem dotadašnjeg vijeća.

Slobodan i odlikovan – Branimir Glavaš (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Još krajem 2019. godine Pavelin je određena da bude sutkinja Visokog kaznenog suda. O tome su tada javnost obavijestili mediji i organizacije za ljudska prava, upravo svjesni scenarija koji se na kraju desio. Iako je prema prvotnom planu Visoki kazneni sud trebao biti osnovan u siječnju 2020., on je uspostavljen točno godinu poslije. 'Proces protiv Glavaša završit će se bez zastoja', glasio je krajem 2019. optimistični i u tome trenutku realni naslov Jutarnjeg lista, povodom odluke da se zbog ocjene ustavnosti osnivanja Visokog kaznenog suda prolongira njegovo formiranje. Premisa je bila da će sutkinja u ovom slučaju imati vremena staviti završnu točku na presudu. Zašto suđenje nije okončano ili barem nastavljeno prije preseljenja predsjednice vijeća i zašto čelništvo Županijskog suda, predvođeno IVANOM TURUDIĆEM, nije slučaj delegiralo nekom drugom sucu prije ovih događaja, ostaje nepoznanica.

Centar za suočavanje s prošlošću Documenta predložio je još u studenom 2019. Ministarstvu pravosuđa donošenje posebne uredbe kojom će sve novoimenovane suce prije prelaska na Visoki kazneni sud obavezati na dovršavanje započetih postupaka koji su od posebne važnosti, kako zbog kvalifikacije djela, tako i zbog njihovog izuzetnog društvenog interesa. 'Suočeni smo s pravnom situacijom direktnog zadiranja u važne sudske predmete kaznenih djela koja datiraju još iz 1991. Protok vremena nagriza sudske procese, živih svjedoka sve je manje, žrtve se sve više iscrpljuju i traumatiziraju. Proces protiv Glavaša već je jednom krenuo ispočetka, s brojnim opstrukcijama koje je prekinuo Vrhovni sud. Poslije svih opstrukcija, nakon što su osuđeni iz prvog sudskog postupka već odslužili svoje kazne, kreće se u operaciju spašavanja Glavaša, koji je i dalje moćan čovjek u vladajućoj koaliciji', upozorili su iz te organizacije. Pravosuđe, međutim, nije poslušalo sugestiju.

U međuvremenu je, doduše, došlo do izmjena Zakona o kaznenom postupku koje mogu ublažiti negativne posljedice neposustalog pravosudnog skandala koji se zove suđenje Branimiru Glavašu. Prema tim izmjenama, naime, u procesima u kojima se promijeni predsjednik ili član sudskog vijeća više nije potrebno ponavljati i saslušavati sve ranije saslušane svjedoke i vještake, ako bilo koja strana u postupku to zatraži. Nova pravila nalažu da predsjedavajući prije nastavka suđenja može pročitati ranije iskaze, pod uvjetom da su svjedoci i vještaci svoje iskaze dali u prisutnosti obiju strana u sudskom postupku – i optuženika i žrtve, odnosno njihovih pravnih zastupnika. To, međutim, ne znači da će doći do glatkog nastavka rada prethodnog vijeća. Prije sazivanja prvog ročišta, sudac kojemu je dodijeljen slučaj treba se detaljno upoznati s dosadašnjim tijekom postupka. Novi predsjednik vijeća se k tome može, ali i ne mora rukovoditi novim pravilima. Na njemu je da odluči hoće li tražiti ponavljanje prijašnjih iskaza.

Nemalu odgovornost za ovakav tijek događaja snosi upravo Županijski sud u Zagrebu. U rješavanju postupka svojim su se odlukama ispriječili suci koji su imali mandat da ga odavno okončaju. Prethodno ponovljeno suđenje počelo je prije četiri godine, u listopadu 2017. godine. Usporedbe radi, inicijalni sudski postupak prvoga stupnja protiv Glavaša i ostalih, na kojem je 2009. osuđen na 10 godina zatvora, trajao je manje od dvije godine. No nakon početka ponovljenog procesa izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu, predvođeno Ivanom Turudićem, razdvojilo je u ožujku 2018. proces protiv Glavaša od ostalih petero optuženika. Tri mjeseca poslije predsjedavajuća sutkinja Pavelin izdvojila je iz spisa kao nezakonit iskaz krunskog svjedoka KRUNOSLAVA FEHIRA, koji je Glavaša izravno teretio kao odgovornog za ubojstvo ČEDOMIRA VUČKOVIĆA i mučenje ĐORĐA PETROVIĆA u garaži osječkog Sekretarijata za narodnu obranu.

Oba poteza su imala nesagledive posljedice za dokaze protiv prvooptuženog Glavaša. 'Na ovaj se način pokušao eliminirati inkriminirajući iskaz svjedoka protiv Branimira Glavaša u slučaju 'Garaža' dok su se odlukom o razdvajanju postupka, izvanraspravnog vijeća Županijskog suda u Zagrebu pod predsjedanjem suca Ivana Turudića, pokušali eliminirati iskazi suoptuženika koji terete Branimira Glavaša u kontekstu zločina počinjenih nad civilima u slučaju 'Selotejp', gdje su neosnovano uhićivani, zlostavljani, odvođeni do rijeke Drave i tamo ubijani civili BRANKO LOVRIĆ, ALIJA ŠABANOVIĆ, RADOSLAV RATKOVIĆ (preživio), PETAR LADNJUK, MILENKO STANAR, MILUTIN KUTLIĆ, SVETISLAV VUKAJLOVIĆ i BOGDAN POČUČA', upozorila je Documenta prije nekoliko mjeseci. Da su u djelo provedene ove odluke županijskih sudaca, Glavaš bi bio u znatno povoljnijoj, takoreći oslobađajućoj situaciji.

Vrhovni sud je, međutim, u siječnju 2019. godine ukinuo rješenje Turudićevog vijeća. Još je u prijašnjoj odluci ustvrdio da iskaz Krunoslava Fehira ne smatra nezakonitim. Tako je u lipnju 2019. godine iznova pokrenut proces, nakon evidentno loših procjena nadležnih sudaca koji su svojim činom prolongirali cijelu priču. Vijeće Županijskog suda mjesecima je potom, po tvrdnjama Documente, odbijalo neposredno ispitati ratnog zapovjednika Zaštitne čete i teško oboljelog NIKOLU JAMANA, koji je promijenio iskaz i izravno optužio Glavaša za zločine u garaži Sekretarijata. Pozvan je na koncu u studenom 2019. godine, uz niz drugih ključnih svjedoka. U veljači i ožujku 2020. održana su zadnja dva ročišta, na kojima su iskaze davali svjedoci obrane.

Sve odreda državotvorci, HDZ-ovi visoki dužnosnici s početka devedesetih, tvrdili su da ništa nisu znali. LUKA BEBIĆ, tadašnji ministar obrane, dodao je u priču međunarodne laži o Glavaševim zločinima. Tadašnji okružni tužilac u Osijeku KRUNISLAV OLUJIĆ spominjao je paravojne postrojbe kojima je zapovijedala posve druga osoba. ANDRIJA HEBRANG optužio je JOSIPA BOLJKOVCA za pakiranje Glavašu, dodajući da je potonji najzaslužniji za obranu Osijeka. VLADIMIR ŠEKS, koji je i dalje na glasu kao siva eminencija hrvatskog pravosuđa, u prijašnjim je iskazima za zločine osumnjičio petu kolonu obučenu u uniforme hrvatskih postrojbi.

Do navedene kronologije – vratimo se još korak unatrag – došlo je nakon odluke Ustavnog suda iz 2015. godine. Nakon pune

Od studenog 2019. do ožujka 2020. održana su tek dva ročišta. Po informacijama udruge Documenta, od ožujka prošle godine pa do uspostave Visokog kaznenog suda ništa se u ovom slučaju nije desilo

HDZ-ovi visoki dužnosnici iz 1990-ih tvrdili su da ništa nisu znali (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

četiri godine vijećanja, ustavni su suci tada ukinuli pravomoćnu osuđujuću presudu Vrhovnog suda Glavašu iz 2010. godine. Za Ustavni je sud bilo sporno što su se događaji iz presude odvijali prije i poslije međunarodnog priznanja Hrvatske, ali su se vrednovali na isti način. U analizi odluke Documenta je tada napisala da je iz nje razvidno da je ona donesena iz državotvornih i političkih razloga, a ne iz međunarodno pravnih.

'Za međunarodno humanitarno pravo, sukobljene strane su u jednakim pozicijama, i neovisno o tome tko je napadač, a tko se brani, imaju ista prava i obveze. Karakter oružanog sukoba u RH je presudan da bi se mogla utvrditi primjena konkretnih odredbi međunarodnog humanitarnog prava čiji je cilj pružiti zaštitu, prvenstveno civilima, od strahota i opasnosti ratnih djelovanja. Civili su apsolutno zaštićeni kako u sukobu međunarodnog, tako i nemeđunarodnog karaktera', stoji u Documentinom mišljenju. Ustavni sud pritom nije ulazio u sadržaj presude, niti je osporavao iznesene optužbe koje su dovele do osuđivanja Glavaša i ostalih. Vrhovni sud je potom postupak vratio pred Županijski sud na ponovno suđenje.

Poslovična inertnost hrvatskog pravosuđa, uz niz spornih odluka nadležnih sudaca, nije odmagala dosadašnjim pokušajima osječkog moćnika da se izvuče iz formalno-pravne stigme ratnog zločinca

ODLUKA Ustavnog suda je inače napisana dan uoči drugog kruga predsjedničkih izbora 2015. godine, na kojima je KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ pobijedila IVU JOSIPOVIĆA, u tome trenutku itekako svjesnog da bi izbore mogao izgubiti. Na koncu je odluka obznanjena dan poslije izbora. Zahvaljujući ustavnosudskom pravorijeku, Glavaš se uspješno kandidirao za Sabor, u kojem je kasnije postao dio tanke HDZ-ove većine. Danas, pak, prijeti premijeru ANDREJU PLENKOVIĆU da zauzda MILORADA PUPOVCA u njegovoj kritici odluke ZORANA MILANOVIĆA da mu vrati odlikovanja ili će, prema pisanju nekih medija, u Sabor iz Ministarstva pravosuđa vratiti svoga zastupnika JOSIPA SALAPIĆA. U prijevodu, opet bi mogao odlučivati o skromnoj Plenkovićevoj većini.

Cijela tridesetogodišnja saga u slučaju ubojstva osječkih civila i optužbi za zapovjednu Glavaševu odgovornost prožeta je, uz navedene detalje, i brojnim drugim skandalima. Skandal je sama činjenica da je trebalo proći skoro 15 godina do istrage, i to tek nakon što je prvooptuženi ušao u konflikt s IVOM SANADEROM. Zastrašivanje i otkrivanje identiteta svjedoka, štrajkovi glađu, bijeg iz Hrvatske u BiH, pokušaj podmićivanja sudaca Vrhovnog suda, za koji je odgovarao jedino DRAGO TADIĆ, samo su dio Glavaševe taktike ili poteza ljudi koji su u prošlosti povezivani s njime. Poslovična inertnost hrvatskog pravosuđa, uz niz spornih odluka nadležnih sudaca, nije odmagala dosadašnjim pokušajima osječkog moćnika da se izvuče iz formalno-pravne stigme ratnog zločinca.

Ako je suditi po javno dostupnim podacima, aktualni predsjednik Zoran Milanović nije imao nikakve veze s navedenim pravosudno-političkim akcijama. No njegova odluka kojom je poništio rješenje bivšeg predsjednika Ive Josipovića o oduzimanju odlikovanja Branimiru Glavašu još je jedna lopata cinizma nabačena na opisanu hrpu. Po objavi vijesti o Josipovićevoj odluci, Glavaš je 2010. godine obznanio da je za sto tisuća kuna prodao ordensku limariju 'hrvatskom domoljubu' iz Australije. Iako lišen institucionalnog značaja, naramak ordenja utržio je za lijep iznos od sto tisuća kuna. U duhu najotrcanije pučke uzrečice, Milanović je sada svojim potezom Glavašu priskrbio i ovce i novce.

Predsjednikova odluka, međutim, po mnogima debelo nadilazi puku simboliku. Milanović je, dakle, vratio medalje Glavašu uoči početka sudskog procesa protiv njega, iako je mogao postupiti drugačije. Novinar Drago Hedl, najzaslužniji za razotkrivanje priče o likvidacijama osječkih civila, prije nekoliko je dana ustvrdio da se radi o svojevrsnom pritisku na pravosuđe. 'Zoran Milanović nije se obazirao na činjenicu da suđenje još uvijek traje, već ga je rehabilitirao i na neki način prejudicirao odluku suda, odnosno Glavaša 'oslobodio' krivnje i doveo sud u neugodnu situaciju da u svom postupanju mora na neki način – htio ne htio – voditi računa o toj neugodnoj činjenici. Milanović je hladno mogao napraviti isto što i njegova prethodnica Kolinda Grabar-Kitarović – koju je zbog toga Glavaš nazvao 'kokoškom' – zadržati taj njegov zahtjev u ladici i sačekati pravomoćnu presudu. Međutim, on to nije učinio', rekao je Hedl.

Obrazlažući svoju odluku, Milanović je novinarima usput poručio da i njega zanima gdje su nestali ljudi koji su bačeni u Dravu. Tamo su, podsjećamo, završili i srpski civili iz slučaja 'Selotejp'. 'Bilo je i nedužnih ljudi, ali bilo je i ljudi kojima je trebalo suditi', izjavio je o onima koji su brutalno likvidirani na obali Drave. Rečenicu je izustio leđerno, bez naročitog problema. Valjda zato što nije imao samoljepljivu traku na ustima. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Zašto predsjednikovu odluku treba kritizirati

PIŠE Zoran Pusić

Pitanje Milanoviću ‘o tome’

Na predsjedniku je da objasni svoju izjavu u okviru obrazloženja odluke da Glavašu vrati odlikovanja i čin, da je među ljudima bačenima u Dravu sa selotejpom preko usta bilo i onih kojima je trebalo suditi. Za nekoga tko voli zakon više od novca, to ne bi trebao biti problem

IMENE zanima gdje su nestali ljudi koji su bačeni u Dravu. Bilo je i nedužnih ljudi, ali bilo je i ljudi kojima je trebalo suditi. (...) Vrlo dobro se zna tko sam, što sam, za što sam se zalagao, u kojoj kuruzi su klečali Pupovac i slični kad sam se borio za očito fiktivna prava srpskog naroda, do kojih je očito samo meni bilo stalo. Branimir Glavaš je hrvatski građanin i ja izbora nisam imao, to se zove sigurnost u okviru zakona. Netko voli novac, netko voli zakon. Što nije jasno? Svakome tko me nakon ovoga bude pitao o tome, odgovorit ću još grublje nego Pupovcu.

ZORAN MILANOVIĆ, predsjednik RH

Na početku otklonimo svaku dilemu, Milanovića treba opetovano pitati ‘o tome’ barem dok je na funkciji predsjednika RH. To da čovjek koji obavlja funkciju predsjednika prijeti, s položaja predsjednika RH, svakome tko će kritizirati neku njegovu odluku, javno je sramoćenje institucije predsjednika Republike. U ovom slučaju jedina veća sramota je sama Milanovićeva odluka koju on, pod prijetnjom već demonstriranog grubog vrijeđanja i klevetanja, ne dozvoljava kritizirati. Odluka da BRANIMIRU GLAVAŠU vrati odlikovanja i čin generala u praksi znači njegovu rehabilitaciju bez da je iznesena ijedna uvjerljiva indicija, a kamoli dokaz koji bi doveli u pitanje počinjenje zločina zbog kojih je Glavaš bio pravomoćno osuđen.

Suđenja za slučajeve ‘Garaža’ i ‘Selotejp’ razvlače se već preko 15 godina, kroz mukotrpna dostignuća i posrnuća, kao jedna od najtežih kušnji za hrvatsko pravosuđe. Kao ogledalo političke volje da se država i društvo suoče i konačno odmaknu od zločina, koji će, bez toga, opterećivati i sljedeće generacije. A počinjeni zločini i ključna Glavaševa uloga u njihovom počinjenju dokazani su ‘van svake razumne sumnje’, kako za suce na Županijskom sudu u Zagrebu, koji su pod predsjedanjem Željka HORVATOVIĆA, današnjeg predsjednika Visokog kaznenog suda, sudili u tom procesu od 2007. do 2009., tako i za suce Vrhovnog suda koji su donijeli pravomoćnu presudu. Na žalbu Glavaševih odvjetnika, Glavaš je pred izricanje pravomoćne presude pobjegao u BiH, a Ustavni sud 12. siječnja 2015. donosi jednu pitijevsku presudu kojom se suđenje Glavašu vraća na ponovnu odluku Vrhovnom sudu. U svom pravorijeku Ustavni sud upozorava da Vrhovni sud nije vodio dovoljno računa da razdvoji zločine koji su se dogodili prije 8. listopada 1991. i koji bi, po mišljenu Ustavnog suda, spadali pod jednu dopunu Ženevske konvencije o ratnim zločinima, od zločina koji su se dogodili poslije 8. listopada i koji bi spadali pod drugu dopunu Ženevske konvencije o ratnim zločinima. Iako su suci Vrhovnog suda početno izrazili neslaganje s presudom Ustavnog suda, na kraju je Vrhovni sud vratio cijeli slučaj na Županijski sud u Zagrebu na ponovljeno suđenje. Ono što je relevantno za kritiku Milanovićeve odluke jest činjenica da Ustavni sud ne dovodi u pitanje meritum prethodnih presuda, da su se zločini dogodili i da za te zločine najveću krivicu snosi Branimir Glavaš.

Za zločine koje je policija istraživala pod nazivima ‘Garaža’ i ‘Selotejp’ i za koje će se suditi Glavašu i njegovim podređenima znalo se od 1991., o tome postoje sudski spisi, izjave svjedoka, stručne studije i brojni novinski članci. Sve je to stajalo na uvidu Milanovićevim savjetnicima. Jedino čega u tim spisima, studijama i člancima nema jest to da je ‘među onima koji su bačeni u Dravu bilo i ljudi kojima je trebalo suditi’. Što se tiče novinskih članaka, postoji jedna iznimka, ali teško da bi se predsjednik Milanović mogao pozivati na nju. Prvi tekst o tim zločinima napisan je, zvuči ironično, kao apologija Branimiru Glavašu. U Slobodnom tjedniku od 5. rujna 1991., pod naslovom ‘Spriječen atentat na Glavaša’, ROBERT PAULETIĆ detaljno opisuje herojsku borbu i svoju ulogu u tome, u kojoj je ubijen ‘četnički terorist’ Đorđe Petrović, koji je došao ubiti Glavaša. Cijela priča bila je većim dijelom izmišljena; kad ga je kasnije novinar DRAGO HEDL pitao kako je mogao u prvom licu pisati o nečemu što se uopće nije dogodilo, Pauletić je odgovorio: ‘Tako smo tada radili u Slobodnom tjedniku.’ U stvarnosti, ‘četnički terorist’ kojeg je nadahnuto opisao Pauletić i čiju je sliku kako mrtav leži u dvorištu između garaže i Glavaševog ureda objavio ST, bio je Čedomir Vučković, civil koji nikakve veze s terorizmom nije imao, kojeg su Glavaševi ljudi bez ikakve osnove priveli i zatvorili u garažu nasuprot Glavaševog ureda, kojem je te noći jedan od egzekutora, ZORAN BREKALO, nasuo sumpornu kiselinu iz akumulatora u grlo, nakon čega je Vučković u užasnim bolovima provalio vrata garaže. Ispred garaže stražu je čuvao 16-godišnji KRUNOSLAV FEHIR i on je pucao na Vučkovića. Obdukcijom je ustanovljeno da je Vučković umro od trovanja sumpornom kiselinom, a ne od metaka. O tom događaju Pauletić je dobio sliku i neke informacije, otuda i pogrešno, ali indikativno navođenje imena Đorđa Petrovića. Na suđenju Glavašu izašlo je na vidjelo da je u garaži s Vučkovićem bio zatvoren i drugi civil, Đorđe Petrović iz Palače, da je nakon brutalnog ubojstva Vučkovića Petrović odveden i da mu se ‘gubi svaki trag’.

Na Milanoviću je da objasni svoju izjavu u okviru obrazloženja odluke da Glavašu vrati odlikovanja i čin, da je među ljudima ustrijeljenima i bačenima u Dravu sa selotejpom preko usta bilo i onih kojima je trebalo suditi. Za nekoga tko voli zakon više od novca, to ne bi trebao biti problem.

Suđenje Glavašu praćeno je otkrivanjem identiteta zaštićenih svjedoka, premlaćivanjem svjedoka, vrlo ozbiljnim prijetnjama i javnim klevetanjem ne samo svjedoka nego i glavnog policijskog istražitelja VLADIMIRA FABERA, pokušajem podmićivanja sudaca Vrhovnog suda (zbog toga je osuđeno više osoba, između ostalih i DRAGO TADIĆ, isti onaj za kojeg ZDRAVKO MAMIĆ tvrdi da je preko njega išlo podmićivanje osječkih sudaca u njegovom slučaju) itd. O tome se mogu knjige napisati i vjerojatno će biti napisane. Jednu, ‘Glavaš: Kronika jedne destrukcije’, napisao je Drago Hedl, inače član Državnog povjerenstva za odlikovanja, koji je o Milanovićevoj odluci saznao iz novina.

Odluka Milanovića, ‘jedinog čovjeka kojem je stalo do prava Srba u Hrvatskoj’, štetna je za hrvatsko pravosuđe, štetna je za međunarodni ugled Hrvatske, uvredljiva je za veterane Domovinskog rata koji nemaju veze s ratnim zločinima i štetna je za sve građane Hrvatske kojima je stalo do jedne pristojne, pravne i pravedne države. Ali za one koji su pratili suđenje, koji su upoznali supruge, djecu i rodbinu žrtava, ona je prije svega duboko nemoralna.

BRANKA LOVRIĆA, direktora osječke pošte, Glavaševi ljudi odveli su pred njegovom suprugom MARIJOM i djecom iz njihovog stana i otada mu se ‘gubi svaki trag’. U strahu od Glavaša i da ne bi ispali nepodobni, nadležni Mariji oduzimaju stan i izbacuju je sa dvoje djece na ulicu, po istoj ‘osnovi’ izbačena je s posla, godinama s djecom živi u garaži i bez ikakvih prihoda; susjeda im je potajice donosila hranu. Toliko o sigurnosti u okviru zakona. ■

Njegova odluka je višestruko štetna – Zoran Milanović (Foto: Željko Lukunić/ PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

UVREDE & PODMETANJA

Ne zvati se Semezdin

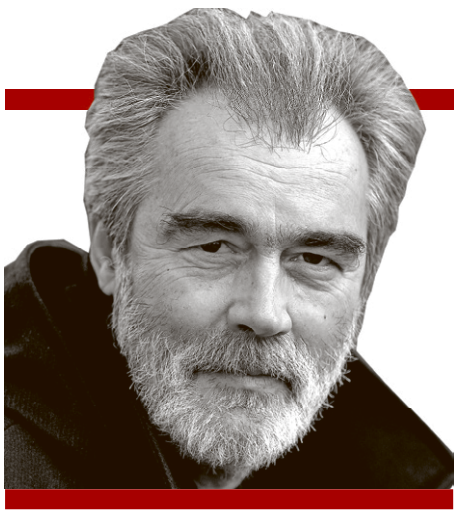

PIŠE Viktor Ivančić

Kategoričnom presudom ministrice kulture malodobni zatočenici obrazovnog sustava ostali su zakinuti za knjigu pisca koji se zove Semezdin. Realni cilj toga pogona je, naime, obogaljiti školsku omladinu po mjeri restriktivnog hrvatstva, osposobiti je za život u zatvorskoj ustanovi zvanoj hrvatsko društvo

OTKAD je početkom devedesetih na općem planu trijumfirala revolucionarna težnja prema skučenosti, hrvatska kultura uzdiže se metodom dokidanja. U oficijelnoj percepciji ona postaje utoliko većom što joj se više toga oduzima. Metodičnim i obilnim izbacivanjem nepoćudnih sadržaja iz njezina korpusa, hrvatska kultura dobiva na težini. Rasterećivanjem joj raste kilaža. A isto je i u pogledu gabarita: svako skraćivanje za glavu doprinos je njenom stremljenju u visine.

Eliminacija, likvidacija, ekskomunikacija – to su najpoželjnije kreativne tehnike kojima se gradi konstrukt nacionalne kulture. Izgon je pretpostavka uzgona. Desetkovanje je pretpostavka kohezije. Samosakaćenje je pretpostavka zdravlja. Veličina hrvatske kulture, po sudu dežurnih ideologa, proporcionalna je veličini pomora koji ima biti počinjen da ona opravda svoj pridjev i ostvari se kao hrvatska.

Budući da je kriterij isključivo etnički, u tom posvećenom polju za pisca SEMEZDINA MEHMEDINOVIĆA nije predviđeno mjesto. Napokon, kako hrvatski pisac može biti netko tko se zove Semezdin? Kakvo je to uopće ime? Njemu je slobodno zvati se Semezdin negdje drugdje, čak i kao pisac, no time ne stječe pravo da kao ravnopravna biljka participira u našem od korova očišćenom vrtu. Čijom se nesmotrenošću zatekao s ove strane bodljikave žice?

Možemo ga eventualno pripustiti na kulturnu scenu kao gostujući dekor, kao egzotični dodatak, orijentalni ukras – dokaz da preferiramo velikodušan pogled iz bunkera – ali ni slučajno u svojstvu autorskog subjekta s licencom za nastup u službenom programu, pogotovo kada taj program, preko sustava obrazovnog drila, prodire do školske omladine. Što bi tu imao činiti jedan Semezdin? Kvariti ugođaj regrutacije? Unositi konfuziju u redovne procedure ispiranja mozga? Jer zna se koja je stvarna svrha školsko-obrazovne mašine: da u nju uđeš kao dijete, a izađeš kao Hrvat.

Administrativno osoblje koje brine da ta stvar teče po planu upražnjava široki dijapazon stvaralaštva, kakav već priliči operacijama etničkog čišćenja. Uz nasilje, tu je još nasilje, a zatim i nasilje. Može vatrenim oružjem, može metlom, a može i državnim pečatom. Izoštreni senzori za otkrivanje kukolja se podrazumijevaju. Zbog epidemijskih prilika, taj samoprijegorni personal kao da i na vizualnom planu dočarava profil vladajućeg banditizma. Ministrica kulture NINA OBULJEN KORŽINEK, recimo: s unezvijerenim pogledom, maskom preko lica – obično u boji koja korespondira s dezenom bluze – i revolverom za pojasom. Ili je to ipak futrola za grablje? Vrag će ga znati, glavno da alatka posluži čišćenju...

Izuzev u tekstu IGORA LASIĆA u ovome listu, događaj od prošlog mjeseca nije zabilježen ni u jednoj kulturnoj rubrici ni jednoga hrvatskog medija, što je rječito samo po sebi, barem kao pokazatelj da su stanoviti vidovi kulturnog terora odavno postali normalizirani, da se odvijaju kao dosadna ajhmanovska rutina, te ne zavrjeđuju biti prepoznati kao vijest, čak ni kada poremećaj u uobičajenoj dramaturgiji zamiriše na skandal. Evo fakata.

Ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Institut za promicanje čitanja pokrenuo je projekt 'Nagrada mlade kritike', po uzoru na sličan u Norveškoj, uz financijsku podršku Ministarstva kulture i Ministarstva obrazovanja (više od dvjesto tisuća kuna), s idejom da neovisni stručni žiri izdvoji pet djela živućih autora napisanih na hrvatskom jeziku, pa bi onda te knjige, otkupljene od izdavača, dospjele u ruke dvjesto srednjoškolaca iz raznih gradova koji bi imali obavezu da ih pročitaju, pa bi se onda organizirale radionice s učenicima uz sudjelovanje nominiranih autora i članova žirija, gdje bi se razgovaralo o književnosti, čitanju, literarnim kriterijima i konkretnim knjigama, da bi poslije svega srednjoškolci, 'mladi kritičari', izabrali djelo koje je po njihovu sudu najbolje.

Žiri, u čijem su sastavu uz predsjednicu Đurđicu Čilić bili TOMISLAV BRLEK, IVICA PRTENJAČA, ROMAN SIMIĆ i ANĐELA VUKASOVIĆ KORUNDA, odabrao je dakle pet suvremenih proznih knjiga, a među njima i roman 'Me'med, crvena bandana i pahuljica' Semezdina Mehmedinovića. Iz Ministarstva kulture, međutim, stigao je ukaz da 'Mehmedinović ne može', jerbo da 'nije hrvatski pisac', to jest da 'ne piše na hrvatskom jeziku', premda je spomenuti roman izvorno objavljen u Hrvatskoj, uostalom poput svih drugih Mehmedinovićevih knjiga, i premda je napisan na perfektnome hrvatskom, odnosno perfektnome bosanskom, odnosno *jednom te istom*. Tvrdokorna ministrica pritiskala je članove žirija da 'priznaju pogrešku', da pisca koji se zove Semezdin naprosto izbace s popisa odabranih, a na njegovo mjesto uvrste 'prvog ispod crte' – u ovome je slučaju to bio ANTE ZLATKO STOLICA s knjigom 'Blizina svega' – na kraju krajeva: zna se tko daje pare i tko utvrđuje sanitarne kriterije, naime što *nije* hrvatsko, što *ne može* biti pripušteno u atar nacionalne književnosti i što učenici *ne trebaju* čitati da bismo od njih proizveli poželjnu sortu državljana.

Sve je dotad bilo uobičajeno, posve u duhu tradicije što je za ovu priliku možemo nazvati *desemezdinacijom* hrvatske kulture, a ta je izrazito bogata: od uklanjanja i uništavanja stotina tisuća knjiga iz hrvatskih biblioteka obavljenih u spektakularnoj tišini, preko diktature lektora koji su pristupili organiziranom silovanju hrvatskoga jezika, nastojeći izumiti što više razlika u odnosu na susjede koje na nesreću razumijemo bez prevoditelja, pa je preko noći korištenje 'tačke' umjesto 'točke' ili 'hiljade' umjesto 'tisuće' povlačilo sumnju na nacionalnu izdaju, preko programskog zbornika TUĐMANOVE akademske garde, pod naslovom 'Duhovna obnova Hrvatske', kojim je izdano upozorenje da će, ne odupre li se kancerogenom uplivu tuđinskih kultura, hrvatska nacija biti osuđena na nestanak, pa do dirigirane histerije kojom je bio popraćen obračun s potpisnicima Deklaracije o zajedničkom jeziku.

ONO što dotad nije bilo uobičajeno – a u čemu hrvatski mediji nisu našli dovoljno intrigantnog štofa za vijest – jest da se žiri postavio u skladu sa statusom kakav mu je nominalno dodijeljen, dakle kao uistinu neovisan i stručan, odbivši prihvatiti argumente ministrice kulture, a napose njeno tutorstvo: ako kao birokrat s izvršnim ovlastima držite da knjiga pisca koji se zove Semezdin nije poželjna za srednjoškolske učenike – otprilike su joj poručili – tada vam ne može biti poželjan ni žiri koji je, rukovodeći se interesom književnosti, tu knjigu predložio. Pa su se kolektivno povukli iz projekta. Debakl državotvorne rutine zatim je podvukao 'prvi ispod crte', Ante Zlatko Stolica, odbivši mogućnost da ga se iskoristi za *ad hoc* rješenje i posadi na upražnjeno mjesto. 'Iz konkurencije za nagradu kojoj nisam doznao ni ime istupio sam primarno vođen običnim refleksom da se ne nađem negdje gdje Semezdin Mehmedinović ne smije doći', rekao je Igoru Lasiću.

Samo što je taj 'obični refleks' u zagušljivome hrvatskom književnom brlogu prilično rijedak. Kod tihe i staložene većine u pravilu izaziva čuđenje: tko još na takav način krči put prema izlazu i friškom zraku? Zar ovdje nije ugodno i toplo? Zar nismo svi solidno zbrinuti u svojoj prosječnosti i navici da jedni druge milujemo pohvalama?

U želji da što prije sanira štetu i pregrmi neočekivanu sabotažu vrhovnoga koncepta – koncepta stroge nacionalizacije i etničke uni-

Koliko su lokalni izbori izmijenili odnose snaga među glavnim akterima političke scene?

PIŠE Ivica Đikić

fikacije onoga što službeno slovi kao hrvatska književnost – činovničko je osoblje formiralo novi žiri. Umjesto neposlušnih prethodnika, sada će žirirati JAGNA POGAČNIK, DORTA JAGIĆ, MIRELA BARBAROŠA ŠIKIĆ, MIROSLAV KIRIN i Anđela Vukasović Korunda (jedina koja se preselila iz ranijeg sastava), te će sve krenuti ispočetka, odabrat će pet knjiga suvremenih autora za srednjoškolce, figurirat će kao neovisno i stručno tijelo, ali uz gvozdeni uvjet koji tu neovisnost i stručnost unaprijed mrvi u prah: za svakog od izabranih pisaca nužno je da se ne zove Semezdin. Makar taj Semezdin svoje knjige izvorno objavljivao u Hrvatskoj, i makar ih pisao na perfektnome hrvatskom, odnosno perfektnome bosanskom, odnosno *jednom te istom*.

Mogli bismo, dakako, zamisliti i takav rasplet da novoizabrani arbitri, nakon što saznaju što je prethodilo njihovu imenovanju i apsolviraju činjenicu da se 'Nagrada mlade kritike' sada gradi i na simboličkom odstrelu jednoga nepodobnog pisca, odbiju daljnje sudjelovanje u birokratskom igrokazu i nametnuti model, namijenjen tihoj fašizaciji svakodnevice, prokažu do kraja. No bojim se da je to preveliki zadatak za prosječnu maštu. Sveopća pobjeda nacionalizma, naposljetku, nije ostvarena zahvaljujući zažarenosti šovenske avangarde, već oportunističkoj krotkosti i disciplini pozadinaca.

Ni od pisaca koji će se naći u užem izboru – možda čak nominiranih od oba žirija, odmetnutog i pravovjernog – nije mudro očekivati kategoričnost 'običnog refleksa' kakvu je demonstrirao autor 'Blizine svega'. Poznata je stvar da ni liberalno deklariranim ljepodusima nije sasvim neprivlačna ideja da striktno etno-nacionalno razgraničenje dovede do eliminiranja konkurencije, a da oni sami za to ne snose opipljivu odgovornost. Tada je moguće opustiti se u ambijentu koji je NENAD POPOVIĆ nazvao komocijom provincije.

Provincijalizam je treperava duša hrvatskog državotvorstva. Malo je kultura koje svojoj beznačajnosti pristupaju toliko seriozno. Za tu himeru iz malograđanskog repertoara važi samo jedno pravilo: koliko je minorna, toliko je pompozna, uz bolesno neurotičnu predodžbu o vlastitoj važnosti. A pritom treba imati na umu da su nacionalistički ideolozi i njihovo operativno osoblje, suprotno deklamacijama, posvećeni samo i isključivo nanošenju štete onima u koje se slasno zaklinju. Njihovim stvarnim žrtvama ostaje tek pitanje za što će sve, u interesu punog nacionalnog ostvarenja, biti zakinuti.

Tako je i s malodobnim zatočenicima obrazovnog sustava, koji će u ovoj epizodi ostati uskraćeni za knjigu pisca koji se zove Semezdin. Realni cilj toga pogona je, naime, obogaljiti školsku omladinu po mjeri restriktivnog hrvatstva, pripremiti je za život u zatvorskoj ustanovi zvanoj hrvatsko društvo.

Stolica kaže da je u prvi razred osnovne škole upisan 1992. i da mu u sljedećih dvanaest godina nitko nije spomenuo DANILA KIŠA. 'Kad sam kasnije prvi put pročitao prvu rečenicu 'Mansarde'', veli, 'osjećao sam se prevarenim i nakratko sam odložio knjigu i pogledao s balkona uokolo da tražim krivca.'

Osjećaji koji dominiraju na balkonu zgrade Ministarstva kulture bitno su drugačiji. Odatle bi se netko, ozaren srećom što je obranio hrvatsku duhovnost od jednoga bosanskog uljeza, možda mogao vinuti na sedmo nebo, ne uzevši u obzir izdajničko djelovanje sile gravitacije, što nikako ne bi bilo dobro, čak ni u crtanome filmu, jer bi onaj 'fljas' koji ide uz nastanak oveće fleke na asfaltu zvučao jednako na hrvatskom, bosanskom i srpskom.

Rad na konstruktu čiste i ničim zagađene nacionalne kulture, budući da je usmjeren na isisavanje života, to je dugi pad prema toj fleki. ■

Kolosalna objeda

Ono što Andreja Plenkovića mori i više od toga što njegova stranka neće imati nimalo vlasti u Zagrebu, Splitu i Rijeci, koji čine oko četvrtine stanovništva i daju oko polovine nacionalnog BDP-a, jest da se unutar HDZ-a sve jasnije artikulira drukčiji koncept pozicioniranja najjače partije

Konkretan debakl u Splitu – Andrej Plenković i Vice Mihanović (Foto: Milan Šabić/PIXSELL)

TELEGRAFSKI: HDZ ima razloga da bude vrlo zadovoljan, ali ne može se govoriti ni o kakvom trijumfu; SDP je nastavio padati, ali nije doživio potop; Domovinski pokret MIROSLAVA ŠKORE rijetko gdje se domogao vlasti ili učešća u vlasti, ali broj glasova koji je dobio itekako je respektabilan za stranku koja postoji nešto više od godinu dana; Most nezavisnih lista ozbiljno je podbacio i jedan je od većih gubitnika ovih izbora, naročito s obzirom na to da je nastao 'odozdo', to jest iz lokalne politike; Možemo! je ostvarilo veliku pobjedu u svojoj bazi u Zagrebu, a postali su vidljivi i u još nekolicini većih i manjih gradova; IDS je doživio snažne udarce i može ga se, uz Most, smatrati vodećim među gubitnicima. I još: HNS, HSS, GLAS i Živi zid na putu su polaganog nestanka s mape relevantnih političkih opcija, a ni HSLS, koji je više-manje postao lokalna bjelovarska stranka, nije daleko od te sudbine, kao ni Radnička fronta, za razliku od Fokusa, stranke ekonomskih ultraliberala, koja primjetno raste u manjim gradovima u okolici Zagreba, te također liberalnog Centra koji je iznjedrio novog splitskog gradonačelnika IVICU PULJKA.

HDZ

NEMA sumnje da bi Andrej Plenković, kad bi se moglo, vrlo rado zamijenio pobjede u Bjelovarsko-bilogorskoj i Varaždinskoj županiji, pogotovo u ovoj drugoj, za pobjedu HDZ-ovog gradonačelničkog kandidata VICE MIHANOVIĆA u Splitu. Uz Split, nakon debakla u prvom krugu u Zagrebu, HDZ je ostao bez vlasti i u Šibensko-kninskoj županiji i u Županji, dok u Vukovaru nije uspio srušiti IVANA PENAVU, HDZ-ovca koji se relativno nedavno odmetnuo od te stranke. U Splitsko-dalmatinskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji HDZ je donekle oslabio zahvaljujući akcijama Domovinskog pokreta, Mosta, različitih nezavisnih lista, a donekle i ljevice, no ponešto su porasli na Kvarneru i na Baniji. Daleko je to od 'kolosalne pobjede' koju je premijer neuvjerljivo proglasio u nedjelju navečer.

Plenkovića, naravno, najviše bole Zagreb i Split. U oba ta grada HDZ je do jučer bio na vlasti (Split) ili veoma važan dio vladajuće koalicije (Zagreb), a odsad će biti opozicija u ta dva najveća grada u Hrvatskoj, pod uvjetom da Puljak u Splitu sastavi skupštinsku većinu koja će se protezati od čiste ljevice do

relativno tvrde desnice. Glavni razlog HDZ-ovih poraza bila su dvojica neuvjerljivih i nedoraslih kandidata – Vice Mihanović i DAVOR FILIPOVIĆ – za čiji je odabir ponajviše zaslužan predsjednik stranke kojem ne pada na pamet da prizna da je pogrešno izabrao nego krivcima oglašava zavjerenički nastrojene medije. Ono što Plenkovića mori i više od toga što njegova stranka neće imati nimalo vlasti u Zagrebu, Splitu i Rijeci, gradovima koji čine oko četvrtine stanovništva i daju oko polovine nacionalnog BDP-a, jest činjenica da se unutar HDZ-a sve jasnije i otvorenije artikulira drukčiji koncept političkog pozicioniranja najjače partije u državi.

To je koncept spuštanja neprijateljskih tenzija između HDZ-a i Domovinskog pokreta e da bi se moglo razmišljati o budućem savezništvu, odnosno koncept zahlađivanja odnosa i odustajanja od koalicije sa SDSS-om. Predvodnik te politike je IVAN ANUŠIĆ, župan osječko-baranjski i šef HDZ-a u toj županiji, koji je postigao izvrsne rezultate na ovim lokalnim izborima. Anušić je razlog koji Plenkovića priječi da se iskrenije raduje prvoj HDZ-ovoj pobjedi u Osijeku unatrag tridesetak godina i izboru IVANA RADIĆA, lojalnog Anušiću, za osječkog gradonačelnika.

SDP

SOCIJALDEMOKRATI su uspjeli obraniti Rijeku i Primorsko-goransku županiju, Sisak, Krapinsko-zagorsku županiju, Koprivnicu, Ploče, Ogulin i Umag, osvojili su Varaždin i Makarsku, ali su jako pali posvuda u Slavoniji, malo su ojačali u Istri na štetu umornog i u se zatvorenog IDS-a, neočekivano su izgubili Čakovec u drugom krugu, dok su u Zagrebu i Splitu već u prvom krugu zabilježili teške poraze, poprilično teže i od onih HDZ-ovih u tim gradovima. No za razliku od HDZ-a, SDP će, unatoč porazima, iz dojučerašnjeg opozicijskog položaja doći u vlast i u Zagrebu i u Splitu, pri čemu bi taj komad vlasti u Zagrebu, gdje će SDP biti junior-partner platformi Možemo!, mogao biti relativno krupan. To nije stvar kojom bi se na Iblerovom trgu trebali previše hvaliti, no može biti solidan temelj za početak izgradnje nove SDP-ove kadrovske i organizacijske strukture u Zagrebu i Splitu.

Premda su svježi kadrovi i obnovljena organizacija od velike važnosti, još je važnije formuliranje novih idejnih pozicija i novih politika SDP-a, naročito u okolnostima snažnog naleta lijeve platforme Možemo! u urbanim sredinama i razvijenijim krajevima. PEĐA GRBIN, predsjednik SDP-a, u proteklih sedam mjeseci nije pokazao da umije smisliti politiku koja će dostojno i konstruktivno konkurirati idejama i živosti ljudi i grupacija okupljenih oko koalicije Možemo!, koji jesu stvorili i nove birače, ali su pridobili i dobar broj SDP-ovih nekadašnjih birača ili onih koji su bili skloni SDP-u. Grbinova stranka više nije dovoljno jaka da usisa ili da marginalizira konkurenciju slijeva, odnosno Možemo! je suviše naraslo da bi ga se moglo poklopiti brendom i terenskom organiziranošću SDP-a po Hrvatskoj, mada socijaldemokrati na lokalnim razinama više ni izbliza nisu ono što su bili prije deset ili petnaest godina, što su, uostalom, pokazali i svibanjski izbori.

Kako zaustaviti odljev birača prema srodnoj opciji koja je modernija, energičnija, inspirativnija, a pritom ne porušiti mostove suradnje s tom opcijom? To bi bio krajnje zahtjevan posao i za ličnost s više političkog talenta i vještine nego što je slučaj s Grbinom, a o tom delikatnom poslu uvelike ovisi hoće li iznutra rastočeni SDP nastaviti s polaganim odumiranjem ili će preživjeti kao relevantan akter kad je riječ o ambiciji da sudjeluje u sastavljanju neke buduće vlade. To će, također, biti i najveći izazov za funkcioniranje vladajuće koalicije platforme Možemo! i SDP-a u Zagrebu, koalicije čija će skladnost i efikasnost, između ostalog, odrediti u jednoj mjeri budućnost ljevice u Hrvatskoj.

Možemo!

LIJEVO-ZELENA platforma predvođena TOMISLAVOM TOMAŠEVIĆEM preuzet će vlast u glavnom gradu i to će im biti najbolji mogući poligon za pokazivanje političkih i upravljačkih sposobnosti, odnosno najbolja kampanja za širenje i u drugim dijelovima zemlje. Po svojoj političkoj naravi, teško da Možemo! u dogledno vrijeme ima što tražiti u dalmatinskom zaleđu, Lici ili istočnoj Slavoniji, ali bez sumnje može dodatno jačati u Istri, gdje je već polučio velike uspjehe, u Primorsko-goranskoj županiji, u Splitu i Dubrovniku, gdje se također etablirao u kratkom roku, a onda i u Šibeniku, Zadru, Osijeku, Varaždinu, Velikoj Gorici, Karlovcu...

Zagreb je ključan, u Zagreb će biti uprte sve oči i to je ispit na kojem će se Možemo! kvalificirati za opciju koja realno pretendira da predvodi neku buduću vladajuću koaliciju na državnom nivou ili će se zaustaviti, to jest početi postupno padati. MILAN BANDIĆ svoju vlast u Zagrebu u posljednjih desetak godina nije uspio pretvoriti u nacionalnu političku priču: pokušavao je kupovinama, trgovinama i drugim prečicama, ali to ga u osnovi nije zanimalo, Zagreb mu je bio dovoljan u svakom pogledu. Možemo!, međutim, ne može sebi dopustiti da se zatvori u Zagreb. Dobra volja i zainteresiranost pritom nisu dovoljne: Možemo! treba pronaći i inaugurirati suvremeniju unutrašnju strukturu političke organizacije, fleksibilniji i kreativniji odnos centrale i lokalnih ispostava.

Tomislav Tomašević i njegovi najbliži suradnici iskusniji su, ozbiljniji i politički pametniji od ljudi koji su vodili stranke koje bi zabljesnule na jednim izborima, a zatim se izgubile u skandalima, lijenosti, ekshibicionizmu i neprincipijelnim savezima. O tome, uz dugogodišnji sustavni aktivistički rad i poznavanje komunalne problematike, ponajbolje svjedoče dva pragmatična i mudra poteza koja je Možemo! povukao četiri-pet mjeseci prije izbora: raskinuo koaliciju s Radničkom frontom i odbio predizborni savez sa SDP-om u Zagrebu. Ti potezi pokazali su da Tomašević zna što hoće i da je sposoban donositi odluke koje se mora donijeti, bez obzira na kritike, iščuđavanja i negodovanja.

Domovinski pokret

MIROSLAV Škoro znao je da u drugom krugu izbora u Zagrebu ne može dostići više od trideset posto Tomaševićeve prednosti iz prvog kruga. Odlučio se za agresivnu i radikalnu kampanju da bi iz situacije u kojoj se našao izvukao najviše što može za svoju stranku, a to je – pored broja glasova – učvršćivanje pozicije desne alternative Plenkovićevom HDZ-u na državnoj razini. Pritom je za glavnu metu odabrao dio nevladinih organizacija optuživši ih za izvlačenje stotina milijuna kuna iz javnih budžeta: računao je na zapaljivost smjese 'lopovi, uhljebi, izdajnici', čime je u pogledu civilnog društva ZLATKO HASANBEGOVIĆ opsjednut još iz vremena kad je bio Karamarkov ministar kulture. Takvom kampanjom prikupljeno je u Zagrebu više od sto tisuća glasova u drugom krugu izbora.

No neovisno o izbornim uspjesima i neuspjesima, potpuno je očita generalna politička strategija Domovinskog pokreta: svim sredstvima, uključujući i Škorino serijsko kandidiranje za najviše funkcije, zadržavati političku relevantnost dok u HDZ-u ne sazrije svijest da im je koalicija s Domovinskim pokretom politički sigurnija i bolja solucija od koalicije sa SDSS-om I RADIMIROM ČAČIĆEM, koliki god komad vlasti morali predati DP-u. Utoliko je danas centralno hrvatsko političko pitanje ovo: hoće li Plenković do kraja ustrajati na sadašnjem 'umjerenjačkom' konceptu vladajuće većine i Vlade ili će ga unutrašnji pritisci navesti da skrene oštro udesno, u model sličan onom Karamarkovom?

Most nezavisnih lista

UVODU ovog teksta rekosmo da je Most među gubitnicima lokalnih izbora u dosta oštroj konkurenciji, premda je MIRO BULJ izabran za gradonačelnika Sinja, premda je BOŽO PETROV u drugom krugu bio vrlo blizu dugogodišnjem HDZ-ovom županu NIKOLI DOBROSLAVIĆU, i premda će vijećnici Mosta biti presudni za formiranje većine u splitskom Gradskom vijeću. To je premalo za stranku koja se nacionalno afirmirala upravo kao platforma koja okuplja nezavisne kandidate s lokalnih razina od juga Dalmacije do istoka Slavonije. Taj koncept Mosta na ovim je izborima definitivno otišao u prošlost. To je cijena političke strategije koju je Most prihvatio u mjesecima uoči prošlogodišnjih parlamentarnih izbora, strategije forsiranja lica poznatih širokoj javnosti nauštrb manje poznatih ili nepoznatih ljudi koji se bave politikom ili nekim oblikom aktivizma u općinama i gradićima, što se pokazalo dobitnim manevrom. Nevolja s takvim uspjehom sastoji se u tome što već pokazuje prve simptome kratkoročnosti. ■

Odljev birača prema modernijoj opciji – Peđa Grbin (Foto: Igor Kralja/PIXSELL)

Plesna grupa Možemo! (Foto: Boris Šćitar/PIXSELL)

Miroslav Škoro i njegov kulturtreger (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Propao celebrity koncept – Most (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Tomislav Tomašević preuzima vlast u gradu koji je 20 godina funkcionirao po volji Milana Bandića

PIŠE **Jerko Bakotin**

Vlast posuta minama

Tomaševićava platforma će u narednim koracima morati razmotriti svoju organizacijsku strukturu, kao i stratešku orijentaciju te idejne prioritete. U Zagrebu je zeleno-lijeva koalicija već prilično masovna organizacija, ali Možemo! i partnere čeka planina problema u političkoj džungli u kojoj se ne biraju sredstva, a put je posut minama

Tomašević i zamjenici – čeka ih otpor struktura (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

TOMISLAV TOMAŠEVIĆ prošle je nedjelje u drugom krugu lokalnih izbora suvereno zaokružio veliki uspjeh platforme Možemo! i partnera. Unatoč naporima MIROSLAVA ŠKORE i Domovinskog pokreta, koji su suparnike zapljenjeno sotonizirali te u javnost izlili kloaku laži i insinuacija, Tomašević je s 65,25 posto i gotovo 200 tisuća glasova dobio veću potporu Zagrepčana nego li itko ikada, uključujući i MILANA BANDIĆA u zenitu uspjeha. Što se liste zeleno-lijeve koalicije za Gradsku skupštinu tiče, ona je 16. svibnja u prvom krugu osvojila približno 41 posto glasova i 23 od ukupno 48 zastupnika. S petero SDP-ovaca nova će gradska vlast predvođena Tomaševićem i dogradonačelnicima DANIJELOM DOLENEC i LUKOM KORLAETOM – dok se očekuje da će predsjednik Skupštine biti SDP-ov JOŠKO KLISOVIĆ – imati čvrstu većinu za prijeko potrebne promjene. U trenutku pisanja ovog teksta nije još poznat rezultat pregovora s PEĐOM GRBINOM i drugim SDP-ovcima, no ozbiljniji se problemi ne očekuju bez obzira na format suradnje. Primopredaja vlasti novom gradonačelniku trebala bi biti u petak, 4. lipnja, dok je krajnji zakonski rok za konstituiranje Skupštine 23. lipnja. Saldu treba pridodati i pobjedu SUZANE JAŠIĆ, koja je postala gradonačelnica Pazina, kao i uvjerljiv ulazak zeleno-lijeve koalicije u gradska vijeća još sedam gradova od Osijeka do Dubrovnika. No, kao što su određeni komentatori već primijetili, nema mjesta pretjeranoj euforiji, nego oprezu, pa i promišljenoj zabrinutosti. Pozornica na kojoj će se odlučiti budućnost ove političke opcije prije svega je Zagreb. A tamošnji su problemi monumentalni, pa se i s ukalkuliranim mukotrpnim radom naivno unaprijed kladiti na uspjeh.

— Veliki je problem to što će novoj vlasti biti potrebna jedna godina ili i čitava polovica mandata samo da se svede račun Bandićeve vladavine. Tek nakon što izgube to vrijeme krenut će zapravo u mandat. Bit će teško uspostaviti sustav u razvaljenom gradu, koji je 15–20 godina funkcionirao ovisno o volji jednog čovjeka. Istovremeno će se Tomašević i suradnici vrlo brzo suočiti s velikim nezadovoljstvom javnosti. Očekivanja od njih su velika, a javnost, pa i mediji, sada su ih podržali, imajući i u vidu tko je bio na drugoj strani. Međutim, to će se već za pola godine okrenuti. S prvim problemima počet će žestoke kritike. Bude li smeće dva tjedna na ulici, nitko neće pitati da li je to posljedica Bandićeve vladavine, nego će se tvrditi da je to rezultat njihove nesposobnosti. Morat će puno uložiti u komuniciranje – objašnjava za Novosti LADISLAV TOMIČIĆ, novinar Novog lista vrlo upućen u prirodu prethodne vlasti i zagrebačku društveno-političku scenu.

Često spominjani problem je očekivani otpor struktura-profitera dosadašnjeg načina upravljanja gradom, koji se može sažeti u maksimu 'uništi javne službe, a njihove poslove autsorsaj privatnicima'. Stotine milijuna kuna isisavale su firme Bandićevih ortaka i svi oni će i dalje očekivati 'svoj' novac, a zbog najava da će Tomašević ispitati mogućnost raskida štetnih ugovora, čak se spominjala i nužnost policijske zaštite. Konačno, i na samom početku Bandićeve vlasti 2001. je ispred zgrade Gradske uprave postavljena eksplozivna naprava, dovoljno jaka da je oštetila desetak, a potpuno uništila pet automobila.

— Zaposlenici Gradske uprave koji nisu upleteni u mutne poslove gledat će da dobiju otpremnine, dok će oni koji jesu otići sami, jer znaju što su radili. Prava teškoća bit će partneri bivšeg gradonačelnika. Bandić se *outsourcingom* služio koliko god je mogao. Upravo su tu ležale poluge njegove moći, jer onaj tko dijeli poslove i novce takvom praksom akumulira i moć. Vizija upravljanja koju imaju Tomašević i suradnici potpuno je različita. Međutim, ako predstavnici nove uprave ne budu igrali po zacrtanoj špranci – a njihova namjera je osnažiti gradska poduzeća i vratiti im te poslove – suočit će se s ozbiljnim brojem tužbi. Što se mogućih prijetnji tiče, naš organizirani kriminal ipak nije ni Camorra niti 'Ndrangheta. Ti ljudi su svjesni da je ovo mala zemlja u kojoj se sve zna. Obilo bi im se o glavu kada bi se usudili napasti nekoga na istaknutoj poziciji, kao što se Zemunskom klanu obilo ubojstvo ZORANA ĐINĐIĆA. Ne vjerujem da će doći do takvih problema, ali osobno se ne bih junačio i na posao išao biciklom. Tko zna što kome može pasti na pamet kada je u pitanju 100 milijuna kuna – nastavlja Tomičić.

Izuzetno važnim za budućnost glavnog grada i društva Tomičić smatra potpuno raskrinkavanje principa Bandićeve vladavine. Po njegovom mišljenju, nova vlast ne bi trebala sve dokumente samo detaljno interno pregledati, nego i o svemu opsežno izvještavati javnost, a štetne ugovore objaviti.

— Oko toga ima smisla tražiti policijsku zaštitu, jer bi možda zaista moglo biti opasno. Svejedno, mislim da to apsolutno moraju uraditi, sada kada imaju pristup arhivima. U suprotnom, prijeti nam opasnost da se za 15 godina ispred Gradske urpave diže spomenik Bandiću. Možda to sada zvuči smiješno, ali tko god pamti 2000. i prijelaz s tuđmanizma na RAČANOVU vlast dobro zna o čemu govorim. Mitologizaciju FRANJE TUĐMANA nije spriječilo čak ni objavljivanje stenograma iz njegovog Ureda, u kojima su izrečene neviđene, užasne stvari. Bandić je namirio mnoge, koji zato imaju interesa da ga se pretvori u zagrebački mit. Tako nešto u startu treba sasjeći – ističe novinar.

Osim problema s pretjeranim očekivanjima javnosti i medija (pojedini liberalni komentatori već vode harangu protiv njihovog programa, pa je GOJKO DRLJAČA Tomaševićev stav prema privatnim poduzetnicima usporedio s LENJINOVIM), dubioznim stanjem gradskih financija, devastiranim gradskim službama, masivnom štetom od potresa, otporom klijentelističko-kriminalnih struktura i reformom gradske uprave, Tomaševića i zeleno-lijevu koaliciju očekuju i interni izazovi po pitanju daljnjeg razvijanja i jačanja organizacije. Ovdje im treba pokloniti i stanovito povjerenje: naime, iza ljudi u Možemo! stoji iskustvo petnaestogodišnjeg terenskog rada. Osim toga, sociolog DRAGAN BAGIĆ u zadnjim je danima kampanje na Facebooku komentirao da 'lijevo-liberalne nevladine organizacije, iz kojih dolazi većina ljudi iz Možemo! spadaju zasigurno u organizacije s najviše iskustva u strateškom planiranju i općenito strateškom načinu mišljenja', dodavši da je o strategiji vođenja organizacije naučio više kao član upravnih tijela nekih organizacija, negoli kroz desetak godina 'poslovnog iskustva' i iskustva u javnom sektoru.

Municipalistička retorika i simboli u principu su otvoreni. Ne moraju biti izrazito lijevo orijentirani, pa mogu biti privlačni građanima raznih uvjerenja, kaže politolog Karlo Kralj

Novoj vlasti trebat će jedna godina ili i čitava polovica mandata samo da se svede račun Bandićeve vladavine. Tek nakon toga krenut će zapravo u mandat, smatra novinar Ladislav Tomičić

Politolog KARLO KRALJ je na municipalističkom portalu Minim objavio tekst u kojem je analizirao razloge uspjeha zeleno-lijeve koalicije. Mimo uobičajenih toposa – korupcije, političkog i ideološkog kraha SDP-a i drugih – Kralj ističe upravo vještinu na razini lokalnog organiziranja, uključujući i u perifernim četvrtima.

— Možemo! je sustavnim terenskim radom uspio približiti građanima politiku, objasniti da njihovi svakodnevni životni problemi u kvartu i te kako imaju veze s političkim tijelima – i onima na razinama bitno nižim od Gradske skupštine – i da je organiziranje putem političke stranke i sudjelovanje na izborima nešto pozitivno. Otkad je 2017. osnovan Zagreb je naš! uložen je golem trud da se izmijeni u javnosti dominantno značenje pojma politike i da mu se pridaju pozitivne konotacije. Izveden je frontalni napad na cinično, negativno shvaćanje politike – kaže za Novosti ovaj doktorand firentinskog sveučilišta Scuole Normale Superiore, inače i član Možemo!

Platforma će u narednim koracima morati razmotriti svoju organizacijsku strukturu, kao i stratešku orijentaciju te idejne prioritete. U Zagrebu je zeleno-lijeva koalicija već prilično masovna organizacija te je na proteklim izborima imala oko 700 kandidata na listama za razne razine vlasti. No daljnji razvoj po čitavoj Hrvatskoj svakako je prioritet. A poseban je izazov promišljanje prednosti i ograničenja municipalizma. Riječ je o strategiji postizanja društvenih promjena fokusiranjem na lokalnu razinu, bez nužnog upuštanja u velike ideološke bitke ili osporavanja državnih struktura, a dosadašnji pristup platforme Možemo! dobrim se dijelom oslanjao na takav koncept.

— Kao i u većini država srednje i istočne Europe, u Hrvatskoj prevladava ono što zovemo sociokulturni vrijednosni rascjep, u smislu sukoba konzervativne i liberalne orijentacije. Ljevici je jako teško mijenjati takvu situaciju, pa je municipalizam jako dobra adaptacija. Počinje od onog što je ljudima blisko i čime ih je moguće mobilizirati, a zapravo ima lijevi ideološki sadržaj, poput borbe za javna dobra. Istovremeno su municipalistička retorika i simboli u principu otvoreni. Ne moraju biti izrazito lijevo orijentirani, pa mogu biti privlačni građanima raznih uvjerenja. Ne vidim mnogo drugih ruta za istočnoeuropsku ljevicu. Istina je, međutim, i da ta široka strategija dugoročno ima limite i da municipalistički pokreti moraju raditi kako na unutrašnjoj koheziji, tako i na vlastitom ideološkom profilu – zaključuje politolog.

Ukratko, municipalizam je ponudio pametan izlaz iz desetljećà depresije, pasivizacije i zarobljenosti nacionalizmom, koja su koristila prvenstveno političkim oligarhijama i njihovim saveznicima. Ukazao je na to da politika može biti i radosna djelatnost samih angažiranih građana. Međutim – riječ je o našem, a ne Kraljevom rezoniranju – iako su njeni lideri do sada to vješto radili, zeleno-lijeva koalicija neće moći vječno izbjegavati 'velika' ideološka pitanja, naročito sada kada je izašla na nacionalnu scenu. Uz dovođenje u pitanje i samog kapitalizma, a ne samo 'devijacija', u Hrvatskoj to prije svega znači sveobuhvatan odnos prema prošlosti, to jest naslijeđu Jugoslavije i ratu. Ovu zemlju vjerojatno nije moguće suštinski promijeniti nabolje bez osporavanja nosivih stupova šovinizma, nacionalizma i tuđmanizma, s obzirom da ta rigidna armatura ustrojava, drži na okupu i disciplinira čitav patološki društveni sustav. To ne znači da je nužno frontalno jurišati. Tomašević je u intervjuu Novostima na pitanje o mogućem vraćanju TITOVOG imena današnjem Trgu Republike Hrvatske, izjavio da će podržati takvu inicijativu ukoliko se pojavi, ali da samoj koaliciji to nije prioritet. Stav je razumljiv – em je ekstremna desnica i tako rezerviranu poziciju iskoristila za enormno granatiranje, em je za uspješnost njihovog mandata neizmjerno važniji uspjeh u obnovi Zagreba i drugi važni projekti (za što će biti važna i suradnja s premijerom ANDREJOM PLENKOVIĆEM). Ipak, upitno je gdje takvo taktiziranje vodi.

— Mudro je što su u Možemo! izbjegavali tu raspravu. Međutim, ako takav prijedlog dođe u Skupštinu, bolje ga je odraditi u prvoj godini mandata, jer će se u trećoj ili četvrtoj ponovno vagati. A ako se to uopće ne dogodi, takav kompromis, prvo, neće biti pošten prema povijesti, a drugo, gura ih na isti put na kojem je već propao SDP. Istovremeno, dominantni svjetonazor uključuje potpuno pljuvanje partizana, pa je teško oko tog pitanja biti pametan. Bez obzira, izuzetno je važno da se događa odmak od roditeljske kulture, koja u Hrvatskoj znači kulturu rata, smrti i pitanja 'gdje si bio 1991.?' Ova generacija neopterećena je tim stvarima, a ako njihov mandat u Zagrebu bude uspješan, to potencijalno neće značiti mnogo samo za Hrvatsku, nego i za čitavu regiju – zaključuje Tomičić.

Primjetno je da zeleno-lijeva koalicija za sada mnogo otvorenije progovara, primjerice, o pravima rodnih manjina no o traumama i kontroverzama historije. Ipak, treba podsjetiti da su njeni predstavnici prošlog studenog ne samo odali počast žrtvama Ovčare, nego su i položili vijence u Dunav za, riječima IVANE KEKIN, 'sve nevine civilne žrtve rata, neovisno o nacionalnosti'. To je, naročito u Vukovaru, vrijedan iskorak i presedan za hrvatske političke stranke. Temeljita promjena ove zemlje bit će sve prije negoli lagana. Unatoč ogromnoj zagrebačkoj pobjedi Možemo!, HDZ je i na ovim izborima pokazao da je – kako je u medijima formulirao sociolog Bagić – 'neupitni vladar hrvatske politike'. A zajedno s ekstremistima iz DP-a i klerikalcima iz Mosta, desnicu trenutno podržava premoćna većina barem onih građana koji izlaze na izbore. I u tom svjetlu treba razmotriti taktički redoslijed koraka pridobivanja građana i idejne profilacije, pri čemu bi istovremeno preveliki kompromisi mogući bili pogubni.

Možemo! i partnere čeka planina problema u političkoj džungli u kojoj se ne biraju sredstva, a put je posut minama. Vrijedno je osvrnuti se i na iskustvo njemačkih Zelenih, koji jesu stubokom izmijenili njemačko društvo, ali im je za to bilo potrebno 40 godina. Najlakše je zauzeti ciničan stav, po kojem je unaprijed sve osuđeno na propast. Unatoč relativnoj mladosti, snage okupljene u ovoj grupaciji dokazale su znatnu umješnost, promišljenost i inovativnost. Izgledno je da su ovi lokalni izbori, nakon onih iz 2017. i lanjskih parlamentarnih, značili treći ključan korak na dugom putu rastakanja društvene paradigme koja vlada posljednjih 30 godina. ■

INTRIGATOR

Siroti operateri

Svjetska banka navodi da su cijene internetskih usluga visoke ako ih mjerimo prema prihodima kućanstava u RH

SVJETSKA banka upravo je objavila da hrvatsko digitalno tržište ‘nije potpuno zrelo’ jer korisnici internetskih usluga ne troše onoliko koliko bi mogli s postojećom fiksnom širokopojasnom mrežom. Većina prihoda operatera stoga dolazi od telefonskih i televizijskih usluga. Širenje upotrebe interneta u ruralnim područjima je naročito sporo, no Svjetska banka primjećuje i naglašeni jaz u visini prihoda kućanstava u pojedinim dijelovima Hrvatske. Ujedno je zabilježen rizik od siromaštva u kojem tavori gotovo 20 posto građana ove zemlje.

U tom kontekstu, autorima novog izvještaja o situaciji u RH nije bilo teško ustanoviti ni ostatak uzroka naše tržišne nezrelosti, nipošto kad je samo internet u pitanju. U prvom planu, govoreći o neiskorištenosti potencijala širokopojasne mreže, uočeno je da se Hrvatska prema ekonomskoj moći – i građana i općenito – nalazi znatno ispod razine većine članica Europske unije. Zaključeno je pritom da postoji nedvojbena povezanost između ekonomskog razvoja, distribucije prihoda i korištenja digitalnih usluga. U oba smjera: što se internet više koristi, ekonomski rezultati su bolji, kao i obrnuto. No brižna je Svjetska banka navela i da su cijene tih usluga visoke ako ih mjerimo prema prihodima kućanstava u RH.

Za empatičnost prema operaterima ovom prilikom se u medijskom prostoru pobrinuo ugledni stručnjak za telekomunikacije ĐURO LUBURA. On je najprije primijetio da su cijene digitalnih usluga u Hrvatskoj niže od onih u većini zemalja EU-a, dok je odgovornost za činjenicu da su i dalje previsoke za hrvatske prihode, prebacio na državu. ‘Operatori su često opterećeni raznim administrativnim preprekama i troškovima koje ne vidimo’, dodao je. To je nesumnjivo točno, osim što ne vidimo ni konkretna ulaganja i teret proizvodnje tih istih operatera. No tako je možda zbog toga što mi ipak nismo stručnjaci poput Lubure, pa umišljamo da nam dotične kompanije u velikoj mjeri prodaju zrak, eventualno obogaćen vlagom, dakle maglu.

Saznali smo tako i da pojedine jedinice lokalne uprave ne poštuju zakone ni vladine uredbe, te prostornim planovima otežavaju gradnju telekomunikacijske infrastrukture. Povrh svega, korištenje državnog i općinskog zemljišta je ovdje navodno nekoliko puta skuplje nego u ostatku EU-a. Rečeni stručnjak apelirao je usto na pojednostavljenje propisa za infrastrukturni razvoj. I čast svima, ali nekako su svi propustili napomenuti da smo početnu javnu infrastrukturu u privatizaciji tog sektora ustupili operaterima besplatno.

■ Igor Lasić

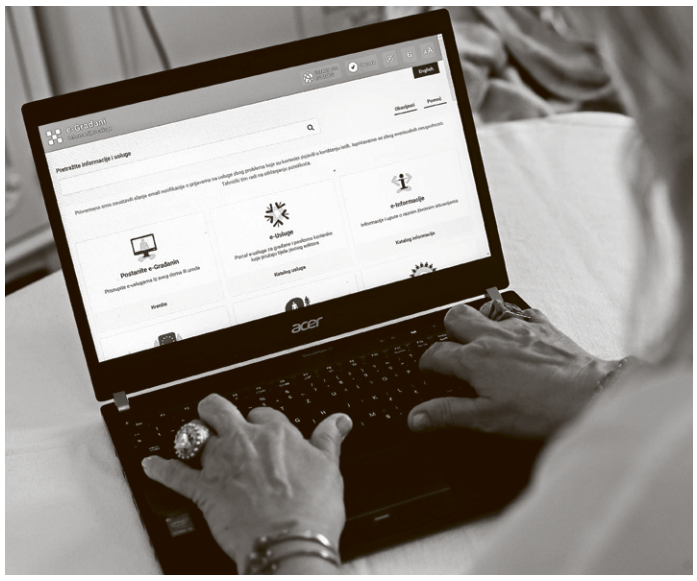

Neki analitičari umanjuju krivnju operatera (Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

BORDOLINE

PONEDJELJAK 31.5.

–Vidim da si zadovoljan rezultatima izbora.
–Nije to, sretan sam što čitave tri godine neće biti novih izbora!

Uvjetna HOS-ovcu

SEST mjeseci zatvora, uvjetno godinu dana, dobio je predsjednik Udruge dragovoljaca Hrvatskih obrambenih snaga (UDHOS) iz Orahovice MIRKO SEKULIĆ zbog prijetnje novinaru, uredniku i direktoru Radio Orahovice, TONINU RAĐENOVIĆU.

Srditi hosovac je 4. siječnja ove godine, u prijepodnevnim satima, upao u redakciju i prvo pred kolegama izvrijeđao novinara govoreći mu da je ‘go..o od čovjeka’, zaprijetio mu da će ga smijeniti kad dođe na vlast i na kraju bahato dodao: ‘Ako nemaš novca za tužbu, ja ću ti dati.’ Sekulić je na raspravi pokušao osporiti vrijeđanja i prijetnje pozivajući se na kršćanski odgoj, čast, poštenje, domoljublje, moral i ratni put. Naglasio je sumnju u vjerodostojnost iskaza troje svjedoka tvrdeći da nisu mogli čuti razgovor i da su s Rađenovićem u prijateljskim odnosima. Kazao je da ‘ne vidi ništa protuzakonito u činjenici da u demokratskoj državi može izraziti nezadovoljstvo novinarskim radom’ te da on kao pojedinac nema ovlasti smjenjivati direktore, ali da kao gradski vijećnik može podnijeti zahtjev za njegovim razrješenjem zbog pristranosti.

Pritom je nastavio vrijeđati Rađenovića nazivajući ga poltronom. U završnoj riječi iz fascikla je izvadio kopiju teksta iz našeg tjednika žaleći se na navodnu medijsku hajku. ‘Srpsko narodno vijeće osudilo me i prije suđenja’, rekao je Sekulić ne spominjući ime novina. Nakon rasprave Sekulić je autoru ovog teksta poslao SMS poruku kojom nas ‘ljubazno moli’ da njegovo ime ‘više ne stavljamo u komentare i objave’.

Sudac Općinskog suda u Virovitici ILIJA SAMARDŽIJA nije povjerovao u navode obrane, a odbio je i prijedlog vještačenja prostorija kojim bi navodno bilo dokazano da su svjedoci lagali. Iako je za kazneno djelo ‘prijetnje novinaru prema njegovom poslu’, predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, odlučio se za najblažu jer okrivljenik do sada nije bio osuđivan, a kao olakotnu okolnost uzeo je u obzir da je bio hrvatski branitelj.

■ Goran Gazdek

Ivan Zidarević, aktivist za ljudska prava i kolumnist Autografa

Ne žele gej krv

Zbog čega niste mogli darovati krv u Zavodu za transfuziju krvi u Zagrebu?
Bio sam prvi put odbijen 2015. jer sam imao status stranca, sa odobrenim petogodišnjim boravkom u RH do dobivanja državljanstva prošle godine. Čak i za spašavanje tuđih života, prihvata se isključivo krv hrvatskih državljana. Pre par dana sam ponovo odbijen samo zato što sam javno rekao da sam homoseksualac i živim u porodičnoj zajednici istog pola.

Vaše iskreno priznanje je dovelo do toga da budete diskriminirani?
Dan pre nego što sam fizički došao u Zavod, odbijen sam putem elektronske poruke jer sam im pisao i najavio sam se da ću doći, da kao gej muškarac iz porodične zajednice istog pola, darujem krv. Kako se ovde radi o medicinskom postupku koji je baziran na individualnom pristupu, Zavod nije smeo da me odbije na neviđeno. Zanimljivo da homoseksualci državljani i dalje daruju krv. Isključivo se postupa po izjavi i na poverenje. Ako prećutite deo da ste imali seksualni odnos sa muškarcem bićete davalac. Ako čak nikada niste imali seksualne odnose sa muškarcima a izjasnite se da ste gej, tada nećete moći darovati krv. Ja sam upravo odbijen jer sam javno rekao da sam homoseksualac, što nije kazneno delo niti prekršaj!

Obratili ste se uredu pravobraniteljice?
Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova VIŠNJA LJUBIČIĆ godinama ističe kako postoje nove smernice na nivou država EU i Saveta Evrope, što uključuje i presude po ovom pitanju. Upravo u jednoj od takvih presuda Evropskog suda navedeno je da trajna zabrana za čitavu grupu gej muškaraca postoji samo ako ne postoje manje ograničavajuće metode za obezbeđivanje visokog nivoa zaštite zdravlja primatelja, te da treba izabrati manje ograničavajuće mere ako se već sva krv jednako testira. Kako sam ja po zastarelom Pravilniku svrstan u nekakvu rizičnu grupu, a od 2014. u porodičnoj sam zajednici (čl. 2. ZŽP), kao i to da sve ove godine gej muškarci, prećutno, daruju krv pa neko njihovu krv i prima, zaista sam ubeđen da će u nekoj budućoj tužbi Sud utvrditi postupanje koje me dovodi u nepovoljni položaj u odnosu na druge.

■ Mirna Jasić Gašić

Bleiburg u Hebrangovoj

Počasnom bleiburškom vodu Grad Zagreb je povoljno dodijelio nove prostorije dok stare obnavljaju zbog potresa

Udruga Bleiburger Ehrenzug – Počasni bleiburški vod, poznata prije svega po organiziranju ustaškog derneka kraj austrijskog Bleiburga, dobila je nove prostorije u centru Zagreba. Gradski ured za upravljanje imovinom, na privremeno korištenje dodijelio im je prostor u Ulici Andrije Hebranga 5, na tzv. 'zelenom valu', površine 102,53 kvadratna metra. Prostor je dodijeljen, kako nam je odgovorio pročelnik Ureda ZLATKO MAKAR, na godinu dana, odnosno do 15. veljače 2022. godine, do kada bi trebala biti gotova sanacija i pojačanje konstrukcije zgrade u Praškoj 2 koja je stradala u potresu, a gdje PBV već ima gradske prostorije na korištenju. Za 102,53 m2 u Hebrangovoj, voditelj predstavništva Počasnog Bleiburškog voda u Hrvatskoj BOŽE VUKUŠIĆ plaćat će Gradu Zagrebu naknadu od 640,81 kunu mjesečno plus PDV, odnosno pet kuna po metru četvornom, što je iznos koji je određen Pravilnikom o dodjeli gradskih prostora na korištenje udrugama.

PBV je do potresa koristio dva prostora u strogom centru Zagreba, u Praškoj 2. Jedan je bio površine 120,44 m2, a drugi 108,00 m2 za što je ukupno plaćao 1998,85 kuna mjesečno, ali je zgrada zbog oštećenja dobila crvenu naljepnicu. Ne treba napominjati da se radi o simboličnim najamninama koje su daleko ispod komercijalnih, po kojima Grad dodjeljuje prostore i političkim strankama.

Za razliku od Grada Zagreba koji je i financijski podupirao ustaško orgijanje kraj Bleiburga i predstavnika hrvatske Vlade koji rado odlaze na tu manifestaciju, zbog korištenja nacističkih i fašističkih simbola te veličanja ustaškog poretka, Donji dom austrijskog parlamenta prošle je godine velikom većinom glasova podupro Rezoluciju kojom je od savezne vlade zatražio zabranu komemoracije. Točnije, tražili su da se spriječi održavanje 'ultranacionalističko-fašističke komemoracije na Loibaškom polju kod Bleiburga, odnosno na austrijskom teritoriju od 2021.' Razlozi su 'iskrivljavanje prošlosti, prikazivanje ustaškog režima benignijim negoli jest i njegova glorifikacija'. Također su zatražili da upravna tijela pokrajine Koruška ispitaju aktivnosti Počasnog voda vezane za kupnju zemljišta, s obzirom da je PBV, uz 30.000 kvadratnih metara zemljišta koje već posjeduje, kupio i dodatnih 18.000 kvadrata. To ih, međutim, ne sprečava da ova austrijska udruga, koja u Hrvatskoj ima samo predstavništvo, u Zagrebu koristi prostore po povlaštenoj tarifi.

Iz Počasnog voda, koji su početkom 50-ih godina prošlog stoljeća osnovali originalni ustaše – a uz Vukušića, inače osuđenog na robiju zbog naručivanja ubojstva u Njemačkoj, u strukturama PBV-a su notorni desničar ZLATKO HASANBEGOVIĆ kao i VLADIMIR ŠEKS – zatražili su pomoć hrvatskih državnih tijela kako bi utjecala na Austriju da ponovo dopusti održavanje komemoracije. Pritom su krivnju za povijesni revizionizam svalili na 'nekolicinu ljudi' uz tvrdnju da je u pozadini 'pokušaj političke diskvalifikacije komemoracije i njeno dovođenje pod upitnik'.

Zadnje dvije godine, zbog pandemije koronavirusa, nije bilo komemoracije nego je misa premještena u Udbinu gdje je održana uz pokroviteljstvo državnog vrha i Sabora te je opet poslužila nekima da onuda prošetaju u crnim majicama i HOS-ovim zastavama s natpisima 'Za dom spremni'. Da licemjerje zagrebačkih vlasti bude još očitije, prostor neoustaškoj udruzi dodijeljen je u ulici koja nosi ime jednog od najistaknutijih hrvatskih komunista ANDRIJE HEBRANGA, a prije 1990. zvala se po istaknutim antifašistima, braći KAVURIĆ.

STJEPAN KAVURIĆ je stradao u logoru Stara Gradiška, a njegov stariji brat ZVONIMIR, inače poznati arhitekt, u okupiranom Zagrebu radio je na stvaranju Narodnooslobodilačkog odbora. Zajedno s još devet antifašista, krajem 1944. godine, ustaše su ga objesili.

■ Goran Borković

Bleiburger Ehrenzug
usred Zagreba

Rafalna prodaja

Hrvatska vlada će za 999 miliona eura kupiti 12 rabljenih francuskih aviona Rafale. Kako podsjećaju Le Monde i drugi francuski mediji, nakon što su od 2007. ovakvi tipovi aviona bili u borbenoj upotrebi u Afganistanu, od 2011. u Libiji i od 2013. u Sahelu (zemlje južno od Sahare), 2015. je bio ostvaren prvi ugovor za prodaju, a nakon toga je naprosto procvala. Međutim, države u razvoju uglavnom kupuju nove mašine. Egipat je kupio 24 komada, a ove godine još 30. Katar je u dva navrata kupio 36 aviona. Indija je 2016. kupila 36 primjeraka koji su počeli pristizati 2020. a u toku su konkursi za nabavku još 110 aviona. Početkom godine naša EU-supatnica Grčka je kupila šest novih i 12 rabljenih aviona, a interes za Rafale iskazuju Švicarska, Finska, Indonezija i Ujedinjeni arapski emirati.

Kako se u našem slučaju radi o rabljenim avionima, dva dvosjeda i deset jednosjeda, koji su u službi francuskog zrakoplovstva, oni će, nakon što ih 'upicane', Hrvatskoj biti uručivani od 2023. do 2025. godine. Ugovor će biti potpisan u narednim mjesecima, a usporedno će teći obuka hrvatskih pilota od kojih će po trojica 'dužiti' jedan avion.

Nakon odluke Vlade, broj prodanih Rafala u inozemstvu iznosit će 156, što će biti više od 152 takvih aviona trenutno u službi u francuskom zrakoplovstvu i mornarici. Ti se vidovi vojske spremaju za uvođenje novog modela aviona, pa će prihodi od prodaje Rafalea biti 'iskorišteni za poboljšanje dostupnosti i jačanje operativne spremnosti ratnog zrakoplovstva i prostora'.

Oduševljenje premijera Plenkovića da 'po najboljoj cijeni, Hrvatska dobiva najbolje ocijenjene i najbolje opremljene zrakoplove', iako će tu biti nužni dodatni troškovi, dijeli i ministar obrane MARIO BANOŽIĆ. Odgovarajući na primjedbe zašto se koriste tolika sredstva i prebacuje dogovorenih dva posto BDP-a za obranu u vrijeme kad su zemlju poharali potres i korona, Banožić naglašava da 'želja za održavanjem modernog zrakoplovstva nije hir ili želja za novim igračkama' već su 'ovi zrakoplovi jednostavno temelj naše sigurnosti'.

'Odluka hrvatskih vlasti ilustrira jačanje strateških veza Između Francuske i Hrvatske', izjavila je Banožićeva francuska kolegica FLORENCE PARLY, ističući da je nakon Grčke, Hrvatska druga evropska zemlja i članica EU i NATO-a koja bira ponudu druge evropske zemlje.

■ Nenad Jovanović

FRAGMENTI GRADA

Srce u kvadratiću

Treba priznati, brojne su i različite, slojevite, a ponekad i domišljate prakse kojima ovdašnji ideološki radikalno desno, profašistički i filoustaški nastrojeni protagonisti, nastoje nadići šizofreni tretman društvenopovijesnog mjesta i uloge jedne i jedine im domovine.

Aludiram na svima nam dobro poznato mjesto iz ranog razdoblja tzv. tranzicije, Tuđmanovu patološku ideju 'miješanja kostiju', nakaradnog ispreplitanja sukobljenih aktera iz Drugog svjetskog rata, onih na strani dobra – partizana i onih drugih na strani zla – ustaša, sve u ime realizacije povijesne ambicije zvane 'nacionalna pomirba'. I tako su se spomenute pristaše desnice našle u pomalo nezgodnoj situaciji. Kako ingeniozno domisliti i izvesti potrebu iskazivanja simpatija prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i ustaškom režimu, a opet ne prijeći fatalnu, od strane vladajućeg HDZ-a licemjerno zadanu, crtu (ne)dopuštenog.

Najpoznatiji i najrazvikaniji slučaj iz te kategorije, zloslutni ustaški pozdrav 'Za dom spremni' ugraviran u grb domovinsko-ratne postrojbe HOS-a, te potom znakovito popraćen tezom o 'dvostrukoj konotaciji', samo je vrh te ledene sante. Benigniji, ali ništa manje zanimljivi od spomenutog dobro znanog slučaja, su oni primjeri iz istog soja koji ne okupiraju javni prostor tako bombastično i ne izazivaju takvu medijsku pažnju, a intrigantni su za interpretacije. Već odavno sam opazio grbove nekih sportskih klubova i udruga koji su središnja mjesta u svojim reprezentativnim znakovljima dodijelili nacionalnom državnom stijegu, šahovnici, ali onoj koja u lijevom gornjem kutu započinje bijelim poljem. Znamo da je sve strasne ideološke rasprave o tome u Hrvatskoj, u konačnici moguće simbolički simplificirano obilježiti pitanjem: crveni ili bijeli početni kvadratić u lijevom gornjem kutu državnog grba?

No kako je Hrvatska po svome Ustavu sljednica ZAVNOH-a i pobjedničke antifašističke partizanske borbe, pred desničarskim ustašofilima uvijek je zadatak svojevrsne vožnje 'slaloma' između nominalnih zakonskih odredbi i potrebe da otvoreno iskažu svoje ideološke simpatije. I onda su se neki, na primjeru spomenutog sportskog znakovlja, dosjetili da u bijeli kvadratić u krajnjem gornjem lijevom kutu umetnu piktogram crvenog srca, simbola ljubavi. E to je doista velebna, dvostruka, dapače višestruka konotacija.

Licemjerni zakonodavci su zadovoljeni, polje na šahovnici koje 'ne smije' biti bijelo, bijelo nije. Štoviše, čak je otprilike i dovoljno crveno. I više od toga. Cinični autori takvog grba zapravo poručuju: 'evo vidite, poštujemo zakon, polje nije bijelo, ali iz priložene kreacije jasno možete iščitati naš stav'. Da, jasno ga je iščitati i razumjeti. I lako je zaključiti da su takve emocije i srce ne samo na 'bijelom kvadratiću', već i na crnoj strani povijesti. Crnoj poput smrti.

■ Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Analiza stanja u trgovačkom sektoru

PIŠE Igor Lasić

Kom košarica, kom korpica

Za razliku od nagrade Zlatna košarica, čiji se laureati velikim dijelom vrte ukrug, potrošačka košarica, koja je ustvari mali kavez naše egzistencije, lani je iskazala zanimljive oscilacije. Prvo je *lockdown* blago oborio cijene, no već su u veljači ove godine prešle u plus, da bi se ožujak nastavio s rastom cijena od 1,2 posto, a travanj došao na 2,1 posto

Povijest se ponavlja – trgovac godine opet je Konzum (Foto: Boris Šćitar/Večernji list/PIXSELL)

Između svih domaćih živopisnih nagrada u raznim ekonomskim područjima, specijalnu pažnju odvlači ona trgovačka, štoviše za trgovinu na malo. Pritom su najčešće inspirirane omiljenom plemenitom kovinom, poput Zlatne kune i Zlatnog ključa i Zlatne dionice. Jedna se zove naprosto Sjaj, mada nije zlato sve što sja. No ta u trgovini, dakle Zlatna košarica, posvetimo se malo njoj. Posebna je i zato što je za ime dobila klasični potrošački, ne prodavački simbol. Nije imenovana kao, recimo, Zlatni izlog ili Zlatna marža.

Nadalje, bliska nam je više od ostalih upravo onoliko koliko maloprodaju doživljavamo neposrednije od burze i trezora. A ovogodišnja je Zlatna košarica dodijeljena baš neki dan, točnije u prošli utorak navečer. Oglašeno je to radosno kao 'društveni događaj godine FMCG i RETAIL industrije'. Robe široke potrošnje i maloprodajne, hoće reći.

Događaj godine na koncu i nije bio nešto, u skladu s godinom. Sve je odrađeno na distanci, gurnuto na YouTube, pa se voditeljica ceremonije NEVENA RENDELI VEJZOVIĆ morala svojski potruditi oko atmosfere. U kadru nikako nije bilo više od jedne osobe. Reklo bi se da teško može trgovina opstati u tim uvjetima, ali protekla godina je pokazala suprotno. Narasla je internetska prodaja, preuzela dobar dio tradicionalne. Ipak, nagradi nije u to ime dodana još jedna kategorija. Ostala je na dosadašnjih šest među kojima se ističe neformalni Grand prix – trgovac godine. Od preostalih vrijedi izdvojiti onu posvećenu proizvođaču godine, proizvodu godine, i društveno odgovornoj kompaniji godine. Ovaj put su ta priznanja sektorskog časopisa 'Ja TRGOVAC' ponijeli, navedenim redom: Konzum, Cromaris, Argeta od gacke pastrve Atlantic grupe, i Drogerie Markt. Riblja godina, može se reći, slatkovodno i morski.

A ganutljivo je bilo promatrati voditeljicu kako fingira prijenos: 'Upravo mi javljaju iz režije da je ovako bilo i prošle godine...' Nisu joj ništa javljali, nije bilo režije na vezi. Dobitnike su priznanja snimili unaprijed s figurama zlaćanih dućanskih korpica u rukama. No valja pohvaliti uzorni poslovni elan organizatora u ovako delikatnom vremenu. Nešto je drugo problem: Konzum je bio glavni i na prvoj dodjeli, 2016. godine. I dobio je ovom prilikom specijalno priznanje sponzora Mastercard za inovacije u plaćanju. I jednom je bio, u okviru zajedničke grupe Agrokor, zastupljen kroz Ledo. Trgovci su ovdje glavni, proizvođači su tek njihov atribut.

Ili, kako bi rekla Rendeli Vejzović: 'Povijest se ponavlja.' Ako je to dovoljno precizna opaska za nalaz da su Konzum i Agrokor vladali hrvatskom maloprodajom još od IVICE TODORIĆA. Pozicijski, gotovo da ne mogu izbjeći tu ulogu. Od ostalih igrača se ističu Spar za trgovinu i Podravka za proizvodnju, i donekle Žito. Ipak, jednu kategoriju mogli bi slobodno prozvati Drogerie Markt, a čuli ste već i koju. Pet je puta u šest godina DM odnio priznanje za društvenu odgovornost.

Analizu stanja u sektoru možemo započeti od činjenice napadnih ponavljanja. Najprije, laureati se velikim dijelom vrte ukrug, rotiraju poput stranačkih dužnosnika na vlasti. Ne zato što bi članovi žirija, od cehovskih predstavnika i konzultanata do znanstvenika i sindikalista, bili u tome korumpirani. Ili što bi pristrani bili pokrovitelji: Ministarstvo gospodarstva RH, Grad Zagreb, Mastercard, HGK, HOK itd. Ako i jesu, to nema veze s ovim.

Nego, ovo je tržište u pogledu dinamike jedna, da prostite, žabokrečina. Odnosi su ustaljeni, autoriteti inertni. Dojam od brojnih svečanosti s pozlatom služi uvjerenju da je posrijedi propulzivan ambijent. Tako to valjda i mora izgledati u gluhoj mrtvaji trgovačkog i potrošačkog raja Europske unije.

NOVOSTI HOBOĆIN
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

K'o u vrijeme mojih baba

Ugradili su nam u međuvremenu sunčane kolektore, ali to je bilo nestabilno: ako nema sunca, nema ni struje, pa ti sad planiraj kad će se naoblačiti! Sad smo napokon opet umreženi, kaže Milka Lalić iz Maloga Obljaja

Nije danas na Baniji i Kordunu teško pronaći povratnika ili porodicu koji muku muče jer im u raštrkanim selima i zaselcima mnogo toga od životne važnosti nedostaje: neki nemaju vode a neki struje, neki do prvog dućana ili doktora moraju satima pješice ili vozilom po neodržavanim putovima, a gotovo svi mjesečno primaju tek crkavicu od koje se jedva preživljava. Uspiju li uz puno truda i nakon puno vremena riješiti koji problem, nešto lakša svakodnevnica probudi u njima novu nadu i novi optimizam.

MILAN LALIĆ iz Malog Obljaja, odnosno zabačenih Dukića, zaselka petnaestak kilometara južnije od Gline, mogao je lako radi jednog kurioziteta završiti i u Guinessovoj knjizi rekorda; taj je povratnik, naime, tek prije nekoliko dana – nakon više od dva desetljeća – dobio struju, čime je bar djelomice prekinuto čamljenje cijele njegove obitelji u mraku. Taj, za cijelu porodicu željno iščekivani doživljaj, da im električar spoji posljednju žicu na kuću, nije želio propustiti ni potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ.

— Previše je vremena do ovoga trebalo proći. U mraku smo bili od povratka davne 1996. Svašta se u međuvremenu događalo. Cijelo smo se vrijeme zapravo borili s vjetrenjačama i još se borimo: dugo nismo imali vode, signala za mobitel i telefona još nema, više smo puta bili pokradeni, put do kuće nam je nikakav, primanja su nam skromna i sve dalje tako, nikako. Ali, evo, danas dobismo struju, pa našoj sreći nema kraja – kaže nam Milan.

Nije Laliću uvijek bilo tako teško. Rođen je u banijskim vrletima, imao je sretno djetinjstvo jer je i njegova porodica, pored tolikih drugih, pristojno živjela od svog rada na poljima i njivama. Izobilja, doduše, nije bilo, ali je zato kruha i veselja bilo vazda u dovoljnim količinama. Osim toga, kad je Milanu bilo dvadesetak godina, u početku 1970-ih, u selo je bila uvedena struja. Svaka je kuća, pored plaćanja priključka, dala sate i sate radnog doprinosa kroz kopanje rupa za bandere. Skidale su se i šunke s tavana za radnike tadašnje Elektre da bi žarulje u domovima što prije zasvijetlile. I svijetlile su im sve do kolovoza 1995., kada su pred grmljavinom topova pobjegli prema Bosni, pa još dalje, do Srbije. Svi Lalići – Milanova majka MILKA, otac LJUBAN, supruga ŽIVKA te djeca JOVICA i SVJETLANA – ponijeli su sa sobom tada tek po par zavežljaja. Šest krava, desetak svinja i drugih životinja ostade na livadama zavičaja, a oni se skrasiše kod rodbine u Beogradu. Šest godina kasnije, vratiše se u do devastiranu i pokradenu kuću. Ponovnom uvođenju struje najviše obradovala mama i baka Milka, danas vitalna starica kojoj nikada iz glave nije izišla misao da joj je prije 'samo' pola stoljeća takva energija bila nešto najobičnije i najprirodnije na svijetu.

Dvadeset godina borbe za struju – Milka Lalić

— Ugradili su nam u međuvremenu dobri ljudi sunčane kolektore, ali to ti je, moj sinko, sve nešto nestabilno i šareno: ako nema sunca, nema ni struje, pa ti sad planiraj kad će se naoblačiti. A sad smo, evo, opet umreženi, pa nam se televizor i frižider neće više samo tako gasiti. Kako je bilo s vešom, da i ne govorim: k'o da smo u vremenu mojih baba! Imam 1.200 kuna mirovine, ali moj Milan nema još ništa, čeka da stekne nekakve uvjete, pa s tom crkavicom prepinjemo iz dana u dan. Istina, imamo nešto kokošiju, desetak ovaca, sami obrađujemo vrt, pa sve tako klimavo nekako izguramo. Al' od danas će sve biti bolje, jer smo napokon dobili struju – Milka Lalić. Da putovanje kroz hrvatsku 'dugu mračnu noć' nije bilo nimalo jednostavno, potvrđuje i Milan.

— Otišao sam prije šest-sedam godina u Elektru vidjeti što će biti sa strujom: rekli su mi da nije problem dovesti je do nas, jer treba postaviti samo dvadeset bandera na mjesto onih koje su nepoznati lopovi posjekli pa odnijeli žice, ali da imovinsko-pravni odnosi vezani uz našu kuću nisu sređeni. Zato sam uzeo advokata i dobro ga platio za posao obavljen u godinu dana. No kad sam s 'čistim' gruntovnim izvatkom opet otišao u Elektru, rekoše mi da je to projekt vrijedan pola milijuna kuna i da za njega sada nema novca. Bio sam zaprepašten, pa sam predložio da sam u svojoj šumi posiječem dvadeset stabala kestena za bandere, da ih postavimo gdje su nekad bile. Ponudio sam i da sam kopam rupe, a oni tek da postave i spoje žice. I priključak bih platio svojim novcem, pa sve skupa ne bi smjelo doći ni pedeset hiljada kuna, a kamoli pola milijuna. Eh, kazaše mi da to tako ne može, pa smo tako sve do danas čamili u mraku: zasvijetlismo opet zahvaljujući angažmanu Vlade i našeg Srpskog narodnog vijeća, kojima nikada nećemo moći u dovoljnoj mjeri zahvaliti na svemu što su za nas učinili – protumačio nam je Milan. Boris Milošević dobro razumije

Nudio sam posjeći drveće za bandere – Milan Lalić

koliko nekoj povratničkoj obitelji može značiti priključenje na niskonaponsku elektromrežu.

— Ovo je priključenje realizirano u sklopu projekta koji SNV provodi zajedno s Vladom i Hrvatskom elektroprivredom, a to je sanacija i obnova niskonaponske mreže za sve koji su struju imali prije rata. Projekt će u potpunosti biti dovršen sljedeće godine: ove će biti priključeno dvije stotine domaćinstva, a 2022. još stotinjak. Cijeli će posao stajati više od pedeset milijuna kuna, a financirat će se iz HEP-ove blagajne – objasnio nam je potpredsjednik Vlade RH.

Dakle, prema njegovoj procjeni, struju treba dovesti do još tristotinjak povratničkih porodica; nesumnjivo je da su snažan angažman i kontinuirani napori bili presudni za sve što je dosad napravljeno i što još valja obaviti, pogotovu zna li se na kakve se sve prepreke nailazilo, a i još se nailazi. A dok traje takvo preskakanje zapreka, zanimljivo je podsjetiti na činjenicu da prema hrvatskom Zakonu o socijalnoj skrbi i nekim drugim aktima struja još nije definirana kao osnovna životna potreba.

■ Vladimir Jurišić

Drugi krug lokalnih izbora s aspekta srpske zajednice

Lokalna izborna utrka završit će tek za četiri mjeseca

Tijesno u Lici

Dok je SDSS-ov Ilija Obradović u Lapcu postao načelnik zbog osam, njegov prezimenjak Rajko iz Gračaca izgubio je zbog 89 glasova

Govoreći o srpskoj zajednici u Hrvatskoj, drugi krug lokalnih izbora obilježili su izbori za načelnika u ličkim općinama u kojima živi značajan postotak srpskog stanovništva; Donjem Lapcu i Gračacu. Tako je u Donjem Lapcu u Ličko-senjskoj županiji, za dlaku pobijedio dosadašnji načelnik i kandidat SDSS-a ILIJA OBRADOVIĆ, dobivši 413 glasova, dok je DACO VLATKOVIĆ iz SDP-a dobio podršku 405 Lapčana. U Gračacu u Zadarskoj županiji, HDZ-ov kandidat ROBERT JUKO je s 1.098 glasova komotnije pobijedio RAJKA OBRADOVIĆA, kandidata SDSS-a i DSS-a koji je osvojio 1.009 glasova.

— U obje općine vodila se borba za svaki glas – izjavio je novoizabrani zamjenik župana Ličko-senjske županije MILAN UZELAC (SDSS), koji je uvjeren da je stvarni postotak onih koji su izašli na izbore mnogo veći od službenog.

— Službeni postotak rađen je na osnovu broja onih koji su glasali u odnosu na birački spisak, ali u stvarnosti u tim općinama živi manje ljudi tako da izlaznost nije bila oko 55 posto, nego i do 95 posto – ustvrdio je Uzelac. Po njegovom mišljenju, u Donjem Lapcu je vođena prljava kampanja. To je bio svojevrstan referendum protiv aktualnog načelnika kojem su izmišljani propusti kako bi bio diskreditiran – smatra Uzelac ali ocjenjuje da će Ilija Obradović i dalje uspješno voditi općinu.

Općinom Gračac vladat će HDZ (Foto: Boris Šćitar/PIXSELL)

— U Gračacu je borba bila također neizvjesna. Konkurenti su mobilizirali više ljudi – rekao je Uzelac. No dodao je da o novoizabranom načelniku Juki nije čuo ništa loše te izrazio uvjerenje o suradnji općinskih vlasti i tamošnjih Srba. Izborene pozicije načelnika i zamjenika načelnika općina, ulazak SDSS-a u vijeća općina, i za sada jedno mjesto u Županijskoj skupštini Ličko-senjske županije, Uzelac je ocijenio uspješnima.

— S obzirom da zakonski imamo pravo na tri vijećnika u Županijskoj skupštini, nastojat ćemo da na dopunskim izborima najesen izborimo da mandate osvoje kvalitetni ljudi – rekao je Uzelac. Pozitivnim je ocijenio pobjedu ERNESTA PETRYJA (HDZ) u borbi za mjesto župana Ličko-senjske županije.

— Dok je bio na čelu HEP-a Elektrolike, a ja zamjenik načelnika Udbine imali smo dobru suradnju oko obnove elektro-mreže i priključivanja domaćinstava – rekao je Uzelac.

Da je borba bila neizvjesna, ali da je kampanja bila korektna, ističe i novoizabrani zamjenik načelnika Općine Gračac NEBOJŠA RAĐENOVIĆ.

— Na izbore kod nas nisu izišli samo ljudi koje je u tome onemogućila bolest, a s obzirom na teren i stanje prometnica, znate koliko je teško otići na glasačko mjesto – rekao je Rađenović. Najavio je da će SDSS biti opozicija u Općinskom vijeću. Imaju šest vijećnika, dok HDZ, DP i nezavisna lista ukupno imaju sedam, a oni su već potpisali ugovor o suradnji.

■ N. J.

74 prazna mjesta

Na dopunskim izborima popunjavat će se 74 vijećnička mjesta koja pripadaju predstavnicima srpske nacionalne manjine

Za pripadnike nacionalnih manjina u čak 87 jedinica lokalne samouprave, lokalni izbori nisu bili gotovi drugim krugom glasanja 30. maja. Krajem septembra ili početkom oktobra, provest će se dopunski izbori, zato što u redovnom roku nije izabran dovoljan broj pripadnika nacionalnih manjina. U lokalnim predstavničkim tijelima ostalo je nepopunjeno ukupno 99 vijećničkih mjesta namijenjenih pripadnicima svih nacionalnih manjina. Vlada RH raspisat će dopunske izbore 90 dana od konstituiranja gradskih, općinskih i županijskih skupština. Na dopunskim izborima popunjavat će se 74 vijećnička mjesta koja pripadaju predstavnicima srpske nacionalne manjine.

SDSS-ova saborska zastupnica DRAGANA JECKOV kaže da su dopunski izbori vrlo važni jer osiguravaju zastupljenost u pojedinim općinskim, gradskim vijećima i županijskim skupštinama, sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina i Zakonu o lokalnim izborima. Objašnjava se dopunskim izborima osigurava izborni legitimitet izabranog kandidata i predstavljenost manjine koja ima pravo na zastupljenost.

— Konačno će se prestati sa praksom 'povlačenja' nacionalnih manjina sa dna liste, jer vrlo često su to bili ljudi koji nisu govorili u ime manjina niti su zastupali njihove interese. Sa takvom praksom se konačno prestalo pošto na dopunskim izborima mogu učestvovati isključivo pripadnici nacionalnih manjina, odnosno Hrvati tamo gdje su u manjini. Jedino oni mogu birati i biti birani, ali kandidacijske liste mogu isticati sve političke stranke, ne samo one s manjinskim predznakom, kao i grupe birača – kazala je Jeckov.

Izbori završavaju u oktobru (Foto: Grgo Jelavić/PIXSELL)

Na dopunskim izborima birat će se također 11 vijećničkih mjesta za Rome, četiri za Talijane, tri za Mađare i jedno za Ukrajince. Također, dopunski izbori organizirat će se za pripadnike hrvatskog naroda u tri općine u istočnoj Slavoniji u kojima su u manjini – za općinska vijeća Borova, Trpinje i Jagodnjaka.

Po jedan ili više predstavnika Srba birat će se u županijskoj skupštini Sisačko-moslavačke županije te u gradovima i općinama Hrvatska Kostajnica, Petrinja, Sisak, Hrvatska Dubica, Majur i Sunja. U Karlovačkoj županiji dopunski izbori će se održati u Ogulinu, Slunju, Josipdolu, Lasinji i za Županijsku skupštinu. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji Srbi će birati predstavnike u deset općina, Daruvaru i Županijskoj skupštini. Što se tiče Ličko-senjske županije, srpskih predstavnika nedostaje u Otočcu, Brinju, Plitvičkim jezerima i u Županijskoj skupštini. U Virovitičko-podravskoj županiji popunjavat će se broj vijećnika u osam mjesta, u Požeško-slavonskoj županiji bira se predstavnik za županijsku skupštinu, a u Brodsko-posavskoj za općine Garčin i Gornje Bogićevce. U Zadarskoj županiji birat će u Benkovcu, Polači, Obrovcu, Lišanama Ostrovičkim, Vrsima, Zemuniku Donjem i u Županijskoj skupštini. U Osječko-baranjskoj županiji birat će se predstavnici za pet općina dok se predstavnici Srba u Šibensko-kninskoj županiji biraju za Županijsku skupštinu i Grad Drniš. U Vukovarsko-srijemskoj županiji vijećnička mjesta će se popuniti u Bogdanovcima, Nijemcima, Tompojevcima, kao i u županijskoj skupštini. U Splitsko-dalmatinskoj županiji dopunski izbori bit će raspisani u Gradu Vrlici. Dopunski izbori za jednog predstavnika srpske nacionalne manjine održat će se za Gradsko vijeće u Puli, za Gradsku skupštinu Grada Zagreba. u Gradu Rijeci i županijskoj skupštini PGŽ

■ Anja Kožul

Nikola Ivanović, dožupan Požeško-slavonske županije

Zalagat ću se za suradnju

Poticat ću međusobnu suradnju manjinskih vijeća s općinskim, gradskim i županijskim vlastima

Kako komentirate rezultate netom završenih lokalnih izbora?
Zadovoljan sam rezultatima SDSS-a u trima županijama, ali i na razini cijele države. Mi smo u Požeško-slavonskoj ostvarili većinu zacrtanih ciljeva: dali smo sve od sebe i u nekim gradovima istaknuli svoju listu iako nismo bili uvjereni da ćemo proći. SDSS je već prije pokazao da je najvažnija hrvatska stranka sa srpskim predznakom, a to je na ovim izborima potvrđeno nizom reizabranih i novoizabranih dužnosnika te vijećnika u općinama i gradovima. Budući da nam predstoje dopunski izbori za Županijsku skupštinu, i ondje ćemo imati kvalitetnog predstavnika. U našoj je Županiji, doduše, izlaznost bila mala, a to je možda uvjetovano time što je HDZ ovdje dominantna stranka na političkoj sceni. Ipak, pripadnici naše nacionalne manjine izišli su ovdje na izbore u većoj mjeri nego na neke prijašnje. Tim izlaskom u očekivanom broju pokazali su da podržavaju rad svoje zajednice u prethodnom periodu, unatoč tome što su ljudi generalno zasićeni politikom. Dobio sam 95 posto podrške zajednice u svom Pakracu i to mi je dodatni poticaj. Jasno, u četiri godine mandata ne mogu biti riješeni svi problemi koji nisu rješavani tridesetak godina, ali intenzivnim radom i komunikacijom s ljudima pokušavali smo ostvariti najbolje što smo mogli.

U prošlom ste mandatu dobro surađivali s gradonačelnicom kojoj ste bili zamjenik, no kakvu suradnju očekujete s novoizabranom požeško-slavonskom županicom Antonijom Jozić?
Suradnja je nešto što se dugo stvara. Ona je stvar povjerenja i treba puno raditi da se stvore uvjeti za nju. Vjerujem da će nova pakračka dogradonačelnica MIRSADA POPOVIĆ DAMJANOVIĆ nastaviti pozitivne trendove u tom smislu, jer je doista potrebno mnogo toga da odnosi budu na boljem nivou. Što se županice Jozić tiče, očekujem da ćemo prevladati prijašnje probleme, odnosno manjak komunikacije i loš odnos Županije prema manjinskim institucijama. O tome se već uvelike razgovara i vjerujemo da će u tom smislu sve ići nabolje. Zato mi je cilj da bude bolja komunikacija s općinama i gradovima u kojima u značajnijem broju žive pripadnici naše zajednice, odnosno da budem svojevrsni posrednik u rješavanju problema time što ću poticati međusobnu suradnju manjinskih vijeća s općinskim, gradskim i županijskim vlastima. Kroz takvu komunikaciju ćemo utjecati na bolju organiziranost naše zajednice, pogotovu na području Požeštine, istočnog dijela Županije. Uz bolju organiziranost cijele zajednice, težit ću boljem i lakšem zagovaranju naših prava na lokalnim razinama.

Što će vam biti prioriteti u radu?
Kako rekoh, prioritet mi je rad na boljoj organiziranosti zajednice. Prvi sam dožupan iz redova SDSS-a nakon mnogo godina, a lista SNV-a preuzela je manjinsko vijeće Županije koje je ranije imalo vrlo mali broj aktivnosti te slabu komunikaciju i slabo financiranje na svim općinskim, gradskim i županijskim razinama. Nastojat ću da se naslijeđeni problemi brže rješavaju i da kroz našu bolju organiziranost rješavamo ne samo probleme unutar naših institucija nego komunalnu i društvenu infrastrukturu, koja je najproblematičnija upravo u naseljima u kojima smo najbrojniji.

Kako ocjenjujete ulogu SPC-a u postojanju, djelovanju i napretku naše zajednice?
Pakrac je dugogodišnje sjedište Slavonske eparhije, pa je već i time veza između Crkve i ovdašnjeg naroda duboka, ne samo kad je posrijedi međusobna suradnja. Štoviše, oslanjamo se jedni na druge i zajednički radimo na dobrobiti cijelog ovog područja, a pogotovu pripadnika naše zajednice. S dolaskom episkopa JOVANA živnuli smo u znatnoj mjeri: imamo podršku Crkve u svojim aktivnostima, kao što i mi naše sveštenstvo podržavamo u njihovima, jer smatramo da nam je pored one vidljive obnove naših hramova potrebna i duhovna obnova.

■ Nenad Jovanović

MANJINSKI ZASTUPNIK

Zašto nije postupljeno po nalozima?

SDSS-OVA zastupnica DRAGANA JECKOV govorila je o Izvještaju o radu Državnog ureda za reviziju za 2020. godinu. Navela je da izvještaj sadrži desetogodišnje podatke u periodu od 2009. do 2019. o broju obavljenih revizija te naloga i preporuka u prijašnjim revizijama. Tako je naloga i preporuka bilo skoro 16.000, točnije 15.917, a prošle godine ih je bilo čak 1.359. Jeckov je naglasila da je zabrinjavajuće to što u tom desetogodišnjem periodu nije postupljeno po čak trećini naloga i preporuka.

— Valjalo bi doći do pravog razloga zašto pojedini subjekti ne poštuju naloge i preporuke te vidjeti koji su subjekti recidivisti. Upravo iz tog razloga treba spomenuti suradnju ovog Državnog ureda s drugim tijelima državne vlasti, čime se održava samostalnost i neovisnost ovog tijela. U tom kontekstu, Ured je surađivao s DORH-om kojem dostavlja sve izvještaje o obavljenoj financijskoj reviziji i reviziji učinkovitosti, s Ministarstvom unutarnjih poslova, Ministarstvom financija i sudovima. Navedenim tijelima dostavljeni su na zahtjev izvještaji, dokumentacija i dodatna pojašnjenja za 127 subjekata revizije, od čega na zahtjev državnih odvjetništava za 104 subjekta, na zahtjev Ministarstva unutarnjih poslova za 14 subjekata, a Ministarstva financija za sedam subjekata i sudova za dva subjekta revizije – kazala je Jeckov.

Trećina naloga bez reakcije nadležnih tijela – Državni ured za reviziju (Foto: Patrik Macek/ PIXSELL)

Ovaj Ured je DORH-u dostavio obavijesti o utvrđenim povredama Zakona s cjelokupnom dokumentacijom za 30 političkih stranaka i tri nezavisna zastupnika za koje su revizijom obavljenom u 2020. utvrđene nepravilnosti u poslovanju. Samostalna demokratska srpska stranka također je dobila Mišljenje o financijskim izvještajima i o usklađenosti poslovanja, uz napomenu kako su oba mišljenja bezuvjetna, odnosno da je sve je bilo po pravilu, naglasila je Dragana Jeckov.

Građani i pravo na pritužbe

ANJA ŠIMPRAGA, SDSS-ova zastupnica, 27. maja govorila je o Izvještaju Odbora za predstavke i pritužbe za 2020. godinu. Građani se obraćaju Odboru i skreću pozornost na moguće propuste, pogreške, nekorektnosti ili kršenja svojih prava od strane tijela vlasti, jedinica lokalne i regionalne samouprave te pravnih osoba koje imaju javne ovlasti i stručnih službi. Odbor je zaprimio i obradio 190 predstavki i pritužbi, što je 21 pritužba manje nego 2019. Ti primjeri su zoran prikaz kakvi sve problemi muče građane, a to nisu samo politički obojeni problemi, već i životni, navela je zastupnica.

— Ni rad Odbora za predstavke i pritužbe nije bio lišen utjecaja koronavirusa, pa je tako prošle godine tek nekoliko stranaka osobno primljeno u zgradi Hrvatskog sabora. Međutim, pogledamo li broj predmeta u razdoblju od 2013. do 2020. godine postavlja se pitanje je li samo koronavirus tome doprinio? Naime, od 2013. godine, kada je odbor imao čak 491 predmet, broj predstavki i pritužbi iz godine u godinu u pravilu opada – objasnila je Šimpraga.

Najveći broj predstavki i pritužbi, njih čak 85, odnosi se na pravosuđe, upravu, Državno odvjetništvo i policiju. Prigovori na rad pravosuđa u pravilu se mogu sažeti na način da su građani tražili od Odbora da se postupci pred sudovima budu vođeni bez neosnovanog odugovlačenja i budu završeni u razumnim rokovima. Šimpraga je naglasila da je Odbor uputio i 173 požurnice nadležnim državnim tijelima i zaprimio 164 očitovanja nadležnih tijela, pri čemu je od toga 15 predmeta riješeno u korist građana. Šimpraga je naglasila da je potrebno podići vidljivost kvalitete Odbora tako da se široj javnosti konstantno skreće pozornost da u okviru Sabora, ali i drugih državnih tijela te jedinica lokalne i područne samouprave, postoje adrese kojima se mogu obratiti sa svojim problemima. Na smanjen broj pritužbi utjecalo je i to da građani nisu upoznati s institutom predstavki i pritužbi u okviru ovog Odbora.

— Ljude treba upućivati i educirati. Čini mi se kao da je situacija s predstavkama i pritužbama slična onoj kod instituta besplatne pravne pomoći – građani jednostavno nisu čuli za takvo nešto pa se zbog toga time i ne koriste – objasnila je Šimpraga.

■ Anja Kožul

Рекордна владина средства ове су године додељена Заједничком већу општина

Проширење цестовног пријелаза преко сеоског потока

ЗВО расподелио милион куна

Средства су конкурсом подељена општинама с већинским српским становништвом за 13 пројеката

Заједничком већу општина је од Владе Републике Хрватске, по први пут од оснивање те институције, ове године за капиталне инвестиције додељено милион куна. Средства су након проведеног конкурса, подељена за 13 пројеката, а право на пријаву имале су општине с већинским српским становништвом те жупанијска, градска и општинска већа српске националне мањине.

Потписивању уговора присуствовали су представници локалних самоуправа и мањинских већа те председник ЗВО-а Срђан Јеремић. Том приликом Јеремић је изразио наду да ће додела средстава за капиталне инвестиције постати пракса као и да ће бити још већа. На подручју Осјечко-барањске жупаније средства су добили ВСНМ Бели Манастир за опремање својих просторија, Општина Јагодњак за реконструкцију и опремање Културног центра младих и ВСНМ Општине Дарда за куповину дигиталног скенера с којим ће бити у могућности наставити пројект дигитализације црквене матице, летописа и осталих докумената из богате историје српског народа на том подручју.

Средства за капиталне инвестиције додељена су у просторијама ЗВО-а

На подручју Вуковарско-сремске жупаније, средства су намењена за грађевинске захвате на домовима културе и спортским објектима. Основна школа у Бановцима, која је у дерутном стању добиће ново рухо, а осим ВСНМ-а Општине Нијемци, средства су добили Општина Борово за реконструкцију ограде на фудбалском стадиону, ВСНМ Вуковар за уређење мањинске куће и за израду трибине на стадиону Вутекс Слога, а ВСНМ Винковци за постављање централног грејања у просторијама фудбалског клуба у Мирковцима. Општина Маркушица примила је новац за обнову просторија три фудбалска клуба, Општина Ердут за уређење друштвеног дома у Дању, Општина Шодоловци за уређење спортске зграде те ВСНМ Вуковарско-сремске жупаније за унапређење инфраструктуре у општини Трпиња.

Потписивању уговора присуствовала је и Драгана Јецков, потпредседница СДСС-а и саборска заступница, која је присутне подсетила на капиталне инвестиције Српског народног већа (СНВ). Јецков је такође изразила наду да ће у наредној години средства бити повећана за СНВ и ЗВО.

■ Зоран Поповић

Обновљен ‘младић’

Омањи мост који спаја Војаковачки Осијек с Камешницом дотрајао је

Прошли тједан је започело проширење дрвеног мостића преко потока Камешница у предјелу познатом под називом Вратно. Споменути мост који спаја Војаковачки Осијек с Камешницом у Општини Калник, изграђен је прије неколико година, али на незадовољавајући начин. Тако су дрвени дијелови већ дотрајали, а димензије моста показале се недовољнима па је започела његова санација.

Захвате који укључују обнову и додатно проширење изводи Жупанијска управа за цесте Копривничко-крижевачке жупаније (ЖУЦ). Вриједност свих радова одређених према програму изградње, побољшања те обнове жупанијских и локалних цеста износи 150.000 куна. Новоуређеним мостом ће након потребних грађевинских интервенција бити омогућена боља саобраћајна повезаност Војаковачког Осијека и сусједних насеља. Осим моста, ЖУЦ има у плану модернизацију цесте кроз споменуто насеље. Да су мост и цеста кроз Војаковачки Осијек итекако значајан пројекти, у својој предизборној кампањи указивао је начелник Калника те председник Жупанијске организације СДП-а Младен Кешер, који је изгубио на изборима за жупана од Дарка Корена (Мрежа независних листа.) за седамстотињак гласова.

Мостић преко поточића Камешница

— Жупанијска цеста повезује два насеља, град и општину у овом случају. Жупанијска управа за цесте Копривничко-крижевачке жупаније једна је од важнијих институција наше жупаније јер без локалних и жупанијских цеста нема развоја. Потребно је искористити људски потенцијал и ресурсе у ЖУЦ-у како бисмо кренули у реализацију цестоградње у жупанији јер ово није довољно – истакнуо је Кешер.

■ З. В.

ИНФО

У Расињи уређено игралиште

На иницијативу Вијећа српске националне мањине Општине Расиња (ВСНМ), изграђено је и уређено дјечје игралиште у Дугој Ријеци. На игралишту су постављени тобоган, љуљачке и друге справе за игру дјеце те покошена трава. Набавку опреме за игралиште финанцирала је Општина Расиња, а осим

вијећника, у акцији су учествовали мјештани Дуге Ријеке.

— Захваљујући Општини Расиња, СНВ-у те жупанијском Вијећу српске националне мањине, успјели смо направити дјечје игралиште. Уложен је велики труд и самих мјештана Дуге Ријеке и сусједних насеља. Наша дјеца заслужују овакав простор и надам се да ће ту проводити своје слободно вријеме. Још једном, захваљујем се свима – рекао је Љубиша Грубачевић, предсједник ВСНМ-а Расиње.

■ З. В.

Касни мраз – природна непогода

Жупан Осјечко-барањске жупаније (ОБЖ) Иван Анушић прогласио је 25. маја природну непогоду – мраз за воћарске културе на подручју три града и 14 општина. Међу погођеним општинама налази се и пет од осам општина из Барање: Драж, Јагодњак, Кнежеви Виногради, Петловац и Поповац. У образложењу

Мраз је нарочито оштетио процвјетале кајсије

се наводи да је због ниских температура забиљежених почетком априла на подручју ОБЖ дошло до оштећења појединих воћарских култура, а која би се могла одразити на висину урода. Пољопривредни произвођачи уписани у уписник пољопривредника евентуалне штете услијед мраза на воћарским културама могу пријавити општинској управи, за што треба попунити пријаву, потписати изјаву те приложити фотокопију пријаве за потицај у 2021. години и фотокопију особне исказнице.

■ Јован Недић

NOVOSTI НОВОСТИ

ПРИВРЕДНИК

#1120, petak, 4. lipnja 2021.

#153
Издаје Српско привредно друштво 'Привредник'

Утемељено 1898.

Пуљков кредибилитет

Нетом завршени локални избори донијели су промјене у бројним хрватским градовима и општинама, а значајан број политичких капиталаца и ветерана напушта своје дугогодишње позиције. Три од четири највећа хрватска града доживјела су промјену политичке гарнитуре, а највеће звијезде избора свакако су загребачка платформа Можемо! и нови градоначелник томислав томашевић. Одмах иза њега по популарности се смјестио нови градоначелник Сплита ивица пуљак, који је прије него што је освојио потребну подршку грађана уживао и значајну подршку медија. Након десетљећа у којем су Сплитом управљали разни контроверзни ликови, медији су с одушевљењем поздравили кандидатуру знанственика и физичара Пуљка, познатог по својим умјереним ставовима, благом наступу и културним манирама. Узгред речено, он није имао претежак посао побиједити протукандидата из хдз-ове политичке кухиње, становитог вицу михановића, чији су сумњиви докторат и изразита антипатичност били сасвим довољни да и релативно незаинтересиране бираче одведу према физичару Пуљку.

Пуљак је свој изборни програм базирао на обећањима о сређивању дугогодишњег каоса који су у Сплиту произвели бивши градоначелници те је водио класичну кампању промјена, у чему је и успио. Комбинација његовог знанственог бекграунда, изразите подршке медија и постојећих трендова очигледног засићења бирача у урбаним срединама дугогодишњим водствима довели су га до позиције градоначелника другог највећег града. Но за Пуљка политичка утакмица заправо тек почиње. Иако је успио санирати и медијски попеглати властито пјевање усташких пјесама у младости, приказујући такве глазбено-естрадне излете као посљедицу тадашње атмосфере у друштву и властите несмотрености, удар који му је припремио кандидат за доградоначелника Сплита бојан ивошевић превелик је за било какву дугорочну стратегију пр спашавања.

За оне који су због стања предизборног каоса пропустили о чему се ради, подсјетимо да су у посљедњим данима кампање на свјетло дана изашли Ивошевићеви онлајн изљеви антисемитизма таквог интензитета и огавности какве је немогуће оправдати у политичком, али и било којем другом друштвеном контексту. У једној огорченој расправи на друштвеним мрежама 2017. године Ивошевић је локалног политичара жидовског поријекла извријеђао на најгори могући начин, притом изнијевши заиста скандалозне изјаве о томе како му је апсолутно јасно зашто се хитлер окомио на Жидове. Таква изјава, која очито није резултат нескривљене неубројивости него, чини се, представља изграђен став о читавом једном народу, један је од највећих изљева антисемитизма неког политичара посљедњих година. Осим што у развијеном и цивилизираном свијету таква реторика доводи до тренутне политичке смрти, она је законски третирана као говор мржње јер потиче исте оне сентименте који су довели до највећег злочина над једним народом у повијести људске цивилизације.

Ивошевићева оправдања да су такве изјаве настале као одговор на вријеђање цјелокупног хрватског народа за злочине у Другом свјетском рату и да се данас таквих изјава срами нису довољна. Потпуно свјестан тежине својих ријечи, у небитну расправу увео је антисемитски говор мржње, изражавајући слагање ни мање ни више него с Адолфом Хитлером. Покушаји санације такве изјаве Пуљковог новог замјеника више нису могући. Процес који би на крају увјерио јавност да Ивошевић не гаји ставове какве је изнио у онлајн расправи трајао би пуно дуже и захтијевао би пуно више од онога што је он понудио.

Но Ивошевић није кључни проблем у читавој причи. Он није ни први ни задњи хрватски политичар с таквим ставовима, а да не говоримо о свима онима који дијеле идентично мишљење о Жидовима, али га не изражавају јавно. Таквих је сигурно на хиљаде. Кључни проблем је понашање новог градоначелника Сплита Ивице Пуљка када је читава афера изашла у медије. Његово немушто бацање прашине у очи да се ради о мање битном приједступу и о прљавој кампањи хдз-а упућују на његову спремност да за потребе политичког успјеха помете под тепих и озбиљне приједступе својих људи. Таква спремност, уколико устраје на њој у обрани свог замјеника, сигурно ће га коштати губитка кредибилитета, а за четири године и губитка избора. Јер напросто је немогуће на мјесту замјеника градоначелника другог највећег града у Хрватској имати човјека с таквим ставовима и остати пристојан, либералан и модеран. Зато права политичка битка Ивице Пуљка тек предстоји, а она значи одлазак новопеченог доградоначелника с те позиције. Ивошевићева оставка, добровољна или изнуђена, једини је начин да Пуљак задржи кредибилитет либералног политичара, каквим се представља. Све остало значило би да је његов либерализам политичка фасада, а Сплит би задржало у истом оном муљу у каквом је био и досад.

■ Душан Цветановић

Утеривање једнакости

Након што су народне посланице и посланици Скупштине Србије усвојили/усвојиле Закон о родној равноправности, боркиње и борци за људска права, стручњакиње и стручњаци, као и обичне грађанке и грађани покренули/покренуле су оштру јавну полемику. Први се бусају у демократска прса, други негодују, а трећи се – смеју. Мигранткињама, ватрогасиљама, гоничицама, водичицама, витешкињама, идеолошкињама, па чак и инвалиткињама. А није смешно. Рогобатност прве реченице из овог текста то барем донекле може стилски да илуструје.

Наиме, поред бројних одредби новоусвојеног Закона о родној равноправности које подразумевају једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота, додате су и одредбе о родно осетљивом језику. Тако ће се од сада родно осетљив језик користити у уџбеницима, дипломама, сведочанствима и осталим документима у образовним институцијама. Мораће их користити органи власти, послодавци, осигуравајућа друштва, политичке странке, синдикална удружења, медији...

Две ставке које се тичу родно осетљивог језика изазвале су највише негодовања. Прва је да ће, сходно одредби која буде прекршена, они који су је прекршили морати да плате новчане казне које ће се кретати од 5.000 до 2.000.000 динара. Овај, досад незабележен, насилни покушај да се у језик интервенише на овај начин, тако је добио много озбиљнији, опаснији карактер. Колико год да се правда демократским начелима која заговарају једнакост и равноправност, заправо се показује репресивним, па и дискриминишућим. Првенствено кад су саме жене у питању, које не желе све да буду именоване на одређен, боље речено, наређен начин, који често звучи и поспрдно. Примера је много, али узмимо само појам списатељице, који је у Србији интензивније почео да се користи када су жене које су се бавиле углавном пословима који су подразумевали јавно, телевизијско експонирање и забавни карактер почеле масовније да издају своје аутобиографије и романе упитне уметничке вредности. Тако је овај појам у колективној свести негативно обојен и погрдан. А новинари ће морати да га користе, чак и ако говоре о рецимо исидори секулић, ако не желе да редакција плати казну. А редакције, које често немају новца ни за довољан број лектора и свакодневно се боре са финансијама, и којима је такође на овај начин ускраћена слобода избора, мораће највероватније науштрб квалитета да се баве језичким пуризмом. Да не говоримо о лажним вестима, говору мржње, па чак и правописним и граматичким грешкама на бројним порталима. Долазимо у апсурдну ситуацију где би угледна редакција са врхунским, образованим новинарима могла да добије новчану казну, а она која се бави тзв. жутилом, која се служи говором мржње, сензационализмом, не познаје ни основна правописна правила, наставила неометано да 'ради'.

Друга спорна ставка из новоусвојеног Закона тиче се самог језика и чињенице да при изради одредбе која се односи на родно осетљив језик није консултована компетентна струка. Зато су оштро реаговали представници Одбора за стандардизацију српског језика, Матица српска, Српска академија наука и уметности, бројни универзитетски професори, србисти... Њихови основни аргументи гласе да титуле у мушком роду нису дискриминишуће и да поглед на свет, систем културе или друштвени систем нису условљени пуким постојањем или непостојањем одређених граматичких категорија, па се они стога не могу ни мењати њиховим увођењем или инсистирањем на доследности њихове употребе. Термини којима су у овом закону означени положаји, професије, односно занимања, титуле, изражени у граматичком мушком роду, по њиховим речима, подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односе.

Језик је пратилац друштвених промена, и наравно да се напредак технологије, науке, развој друштва одражава и на сам тај језик. Језик прати те промене, развија се, прилагођава им се. До пре само неколико деценија бројни појмови нису постојали, јер нису имали шта ни да означе. Нека занимања тек у новије време почињу да обављају и жене па се ни називи нису потпуно усталили. Језичке норме зато стално треба преиспитивати.

Друштво у Србији, неоспорно је, не третира равноправно мушкарце и жене, што је, истина, видљиво и на плану језика (можда је најилустративнији пример наизглед значењског парњака који одражава патријархални модел размишљања: уседелица – нежења). Али граматичка категорија женског рода није једино средство за обезбеђивање видљивости жена у српском језику. Па ни у друштву. Можда се друштвени односи у једном тренутку промене, па тај паралелизам граматичких категорија буде природан. До тада, о закону се може и треба полемизирати, али његов основни циљ – умањити дискриминаторни говор, писање и изражавање – не може се никако постићи дискриминацијом, забранама и казнама. Поготово на плану језика, који је културно благо, а насиље које се овим законом над њим врши – равно је светогрђу.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. OSLONAC MLADIMA smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je OSLONAC MLADIMA. Zajedničkim radom samo u zadnjih deset godina izdvojili smo više od 2.500.000 kuna za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je OSLONAC MLADIMA!
Posjetite našu web stranicu
oslonac.privrednik.hr
i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

1897

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal
i informirajte se o srpskoj
zajednici u Hrvatskoj.

p-portal.net

Мањинска права и тко их оспорава

Ни након пунољетности Уставни закон о правима националних мањина није сасвим профункционирао

пише Мирела Пејаковић Левстек

Уставни закон је пуно учинио на пољу права националних мањина, но у ових 18 година пуно тога се мора мијењати, каже Александар Толнауер

Уставни закон о правима националних мањина крајем прошле године постао је пунољетан. Више од 18 година имамо законом уређена колективна права националних мањина. Исто тако, имамо више од 18 година непрестане борбе да се та права уважавају и проводе.

Уставни закон донио је позитивне друштвене промјене, можда не онолико колико се од њега очекивало, али помаци су ипак остварени. Изгласан је крајем 2002. године, а до тада смо имали Уставни закон о људским правима и слободама и правима етничких или националних заједница или мањина, који је донесен у децембру 1991. Данас важећи Уставни закон донесен је у вријеме када је Хрватска преговарала о уласку у ЕУ. Споразумом о стабилизацији и придруживању ЕУ-у Хрватска се обавезала донијети нови Уставни закон о правима националних мањина, што је и учињено 13. децембра 2002. У њега су уграђени нови стандарди заштите националних мањина, што је значило да се број мањинских заступника у Сабору повећава с пет на осам, а мањине су добиле и право бирања својих представника у тијела локалне и подручне (регионалне) самоуправе. Установљена су и два нова института: вијећа и представници националних мањина у јединицама локалне и подручне (регионалне) самоуправе. Основан је и Савјет за националне мањине, којем је главни задатак осигуравање судјеловања националних мањина у јавном животу РХ. Донесени су и акцијски планови како би се пратило што се доиста имплементира и да ли се поштују одредбе закона. Све то скупа на папиру изгледа сјајно, но у реалности ствари су мало другачије.

— Уставни закон донесен је под притиском међународне заједнице, без тога није било ни примисли да се уђе у ЕУ – присјећа се предсједник Савјета за националне мањине АЛЕКСАНДАР ТОЛНАУЕР.

— Најпродуктивнији период у гарантирању и остваривању мањинских права трајао је до уласка Хрватске у ЕУ. Касније је дошло до застоја, и то у вријеме КАРАМАРКОВЕ владавине када су се игнорирала сва постигнућа и досези на овом подручју. На срећу, то данас није случај – додаје Толнауер.

Да би се рјешавали конкретни проблеми везани уз остваривање права националних мањина, крајем прошле године донесени су Оперативни програми за раздобље 2021. – 2024. Они садрже општи дио који се односи на све националне мањине и програм за сваку мањину посебно, а српска мањина се фокусирала на поштивање права на језик и писмо, на одгој и образовање те на развојне програме за подручја гдје су у значајном броју насељене националне мањине.

Пучка правобранитељица ТЕНА ШИМОНОВИЋ АЈНВАЛТЕР у свом извјешћу за 2020. годину наводи да је нормативни оквир права националних мањина на високој разини, као и подршка културној аутономији. Но у неким подручјима и даље има потешкоћа и опструкција, попут проведбе права на службену и јавну употребу мањинских језика и писама, заступљености међу запосленима у управи и правосуђу, приступу јавним медијима те образовању, посебно у регистрацији школа као установа с наставом на српском језику.

Једно од значајних права је и коришћење матерњег језика, но и ту је Уставни закон за поједине јединице локалне самоуправе мртво слово на папиру. 'У Шестом извјешћу Одбора стручњака о примјени Европске повеље, на темељу којега је Одбор министара ВЕ у просинцу донио препоруке за Републику Хрватску, наведено је да је законски праг од најмање трећине становништва припадника поједине мањине у ЈЛП(Р)С за увођење равноправне службене употребе мањинског језика и писма превисок, да није у складу с Европском повељом те да искључује оне јединице у којима су припадници мањина насељени у значајној мјери, но у удјелу нижем од трећине становништва. Овај је проблем само дјеломично ублажен могућношћу да јединице самоиницијативно статутом уведу мањинске језике у равноправну и службену употребу, јер се то у пракси неуједначено проводи', пише у извјешћу пучке правобранитељице. Због тога је и дана препорука Влади да се уваже ове препоруке Одбора министара Вијећа Европе.

Док је некима Уставни закон о правима националних мањина мртво слово на папиру, другима је потпуна непознаница. Александар Толнауер каже да је уложен велики труд у едукацију о правима националних мањина која су загарантирана Уставним закону. Унаточ томе, многи не знају која све права носи овај Уставни закон и на која се права припадници националних мањина могу позвати. На примјер, постоји чланак који јамчи право на размјерну заступљеност у запошљавању, но припадници националних мањина не знају да се могу позвати на њега или се позову када посао не добију.

— Не можете се позивати на чланак 22. Уставног закона ако то нисте навели у својој молби. Имали смо велики број притужби по овом питању, али се онда установило да се код пријављивања нису позвали на споменути чланак, него тек накнадно – напомиње Толнауер.

Двојезичност је тешко увести, иако у Уставном закону јасно пише у којим се случајевима она мора примјењивати. 'Тако је српски језик на темељу закона, јер припадници ове заједнице чине више од трећине становништва, уведен у 23, а на основи статута у само једну ЈЛС. Како се Европска повеља односи и на јединице у којима припадници мањине не чине трећину становништва, али постоји значајан број говорника језика, у Извјешћу Одбора стручњака наведено је како постоји знатан број јединица с довољним удјелом припадника мањина које би могле увести мањински језик у равноправну службену употребу. Примјерице, у Глини је 27,46 посто, а Огулину 17,72 посто Срба. Није уведен законски механизам када ЈЛП(Р)С не проводе обвезе из Закона о употреби језика и писма националних мањина или га опструирају, а нису постављене нити двојезичне топографске ознаке. Неке јединице које су обвезне увести српски јер Срби чини више од трећине становништва и даље нису ускладиле статут с УЗПНМ-ом (Грачац) или су то учиниле, али двојезичност не примјењују (Врбовско и Доњи Кукурузари), чак ни постављањем двојезичних плоча на зграду општине', упозорава пучка правобранитељица. Стога је дана препорука Влади да промиче свијест и толеранцију према мањинским језицима и културама, као интегралним дијеловима културне баштине Хрватске, како у образовању тако и у медијима, а Министарству мора, промета и инфраструктуре да изради акцијски план постављања двојезичних плоча с називима насељених мјеста у јединицама које су статутима предвидјеле остваривање овог права.

Након више од 18 година Уставни закон о правима националних мањина очито треба освјежење, прије свега у својој примјени. Према попису становништва из 2011., у Хрватској живи нешто више од 328.000 припадника националних мањина. Најбројнији су припадници српске и бошњачке мањине, по бројности слиједе Талијани, Албанци и Роми, затим Мађари, Чеси, Словаци, Словенци, Црногорци, Нијемци, Македонци, Русини, а остале мањине су мање заступљене. Сви имају зајамчена права Уставним законом, али њихова примјена овиси о доброј вољи и честим опструкцијама појединаца и структура, што није добро.

— Уставни закон је пуно учинио на пољу права националних мањина, но он није Библија, нити је уписан у камену. У ових више од 18 година показало се да се пуно тога мора мијењати – закључује Александар Толнауер. ■

ЗОРАН ЂЕРИЋ Још није написана велика прича о балканском рату и миру

Књижевни теоретичар из Новог Сада говори о судбини српских писаца који су 1990-их морали напустити свој завичај

РАЗГОВАРАО
Бојан Муњин

Не само о логорима, него и о другим примерима неспоразума, мржње, па и злочина једних према другима, сведоче писци са сукобљених страна. И поред великог броја књига које су написане и објављене о догађајима из 1990-их година, можда још увек није написана ни једна заиста велика, аутентична прича о балканском *рату и миру*

Каква је била судбина српских писаца из Хрватске, као и других који су у турбулентним догађајима деведесетих морали напуштати своје домове и завичај из којег су потекли? Како су се снашли у новом завичају, од чега су живјели, о чему су писали и како су били прихваћени у постојећим литерарним круговима? О овим комплексним питањима разговарамо са ЗОРАНОМ ЂЕРИЋЕМ, књижевним теоретичарем из Новог Сада.

Рат и распад Југославије разбацали су српске писце из Хрватске на разне стране, у Србију, по Европи и свијету. Како бисте описали то искуство и судбину *бездомности* у вези конкретних људи који су до тада имали своју сталну адресу, умјетничку биографију и реноме?

Драго ми је да сте употребили израз *бездомност*, а не неки други, који је био уобичајен кад се говорило о емиграцији и онима који су остајали без дома, из било којих разлога, политичких, економских или оних изазваних ратним сукобима. Ако могу бар мало да образложим тај израз који сам, веровали или не, ја увео у српски језик и књижевност, пре 21 годину, кад сам пријавио наслов за своју докторску дисертацију. Тај термин сам сачинио према руском и пољском истоименом изразу, уместо преовлађујућег израза *бескућништво*, јер емигрантски песници, писци и уметници, којима сам се бавио, доживљавали су губитак дома и домовине, и онтолошки, па и поетички. Сретао сам се са српским песницима из бивших југословенских република још од 1980-их година, на различитим песничким фестивалима, дружили смо се, размењивали књиге, писали једни о другима, тако да ми је судбина већине њих добро позната. Неки од њих живе у Новом Саду – СТЕВАН ТОНТИЋ, АНЂЕЛКО АНУШИЋ, ЂОРЂО СЛАДОЈЕ, НИКОЛА СТРАЈНИЋ, БРАНИСЛАВ ЗУБОВИЋ и други, или су живели, попут НЕБОЈШЕ ДЕВЕТАКА и ДУШКА ТРИФУНОВИЋА.

Ламент над завичајем

Што се догодило с тим писцима у новој средини?

Поред свих невоља које су имали, ти људи су се сусретали са новим мукама – да их у матичној књижевности прихватају као странце (у Војводини је

омиљен назив 'дођоши'), да их споро или никако не прихватају у важним књижевним центрима, кад је у питању рецепција, објављивање и вредновање, књижевни статус и слично. О томе су и сами писали (а и ја сам писао), као о проблему друге домовине. Грубо звучи 'резервне' домовине, али је понекад тако. То је велик проблем који, нажалост, још увек није озбиљније разматран у српској науци о књижевности. А имали би овде посла и социолози, психолози, филозофи... Из *дома* – који је био центар света, који је представљао сигурност, топлину, блискост, веру и љубав – ти људи су пресељени у другу крајност: у *бездомност* која означава одсуство свих наведених атрибута. Нема више не само симбола, него ни конкретних видова заштите, интимности, разумевања. Њихов живот је заменило пуко преживљавање.

Често се кокетира с појмом 'идентитета' код писаца, сматрајући их слободномислећим људима, духовним апатридима, побуњеницима и слично. Што се догодило са стварним идентитетом ових писаца, који су ратних 1990-их ишчупани из својих средина?

Не постоји један идентитет, већ, најмање, два: први је стварни, национални идентитет, а други је књижевни, који има универзалније, истовремено и апстрактније значење. До распада Југославије постојао је и један заједнички идентитет, државни, који су неки покушали да поистовете са националним, а поједини и са књижевним идентитетом. Постоји, наравно, и лични идентитет, али је за ову нашу расправу он мање битан од општег који намеће неко други: друштво и околности у којима се појединац затиче. Уз нечије име и презиме, као нека врста важне идентификације, стоји да је српски писац из Хрватске, из Босне и Херцеговине, из Црне Горе, из Војводине... Као да говоримо о завичајној књижевности. Посебно је то питање. Није довољно да се каже само 'српски писац', без обзира на то колико дуго већ егзистира и ствара у другом простору (као у другој књижевности, а шта је онда 'прва'). Управо због тога што га нови простор, стварни или метафизички, још увек не препознаје као свог, јер га ни сам писац тако не доживљава, он је непрестано у ламентирању за изгубљеним домом и завичајем. Неки од писаца су изузетак, одувек су били свесни ком простору (језичком, културном) припадају, па им губитак дома није поколебао идентитет, ни национални, ни сваки други. Они су одувек били и остали српски писци и тежили матици – српској књижевности у целини.

О тим *бездомним* писцима писано је у стручним круговима, али они су у културној јавности ових простора нестали и практички су заборављени. Зашто?

Ти писци са краја 20. века као да у српску књижевност још нису ни ушли. Институције споро отварају своја врата за нова имена и дела, а то се онда одражава и на обичне читаоце. Оно што долази са стране, дуго остаје на споредним полицама, ван домашаја руку и очију читалаца, па и књижевне критике. А ту су и жирији угледних књижевних признања. Најпре се 'намирују' локалне величине. Вредносне лествице су или превисоко или су се срозале, па их нико више ни не види, нити поштује. А заборав брзо прекрива и оне који су за живота били познати и цењени, а камоли оне који нису успели ни да постану равноправни судионици у књижевном животу, рецимо једног Београда, или Новог Сада, Ниша, да и не помињем друге књижевне центре или периферије. иво андрић је једном написао: 'Можда не знамо шта имамо, док то не изгубимо.' Одувек је тако.

Тко је након ратова више изгубио: писци који су морали да се *йозиционирају*, и у старим и новим срединама, или ти крајеви који нису знали што ће с њима?

Сви смо изгубили, неко више а неко мање. Неко је изгубио живот, а неко завичај, други су изгубили

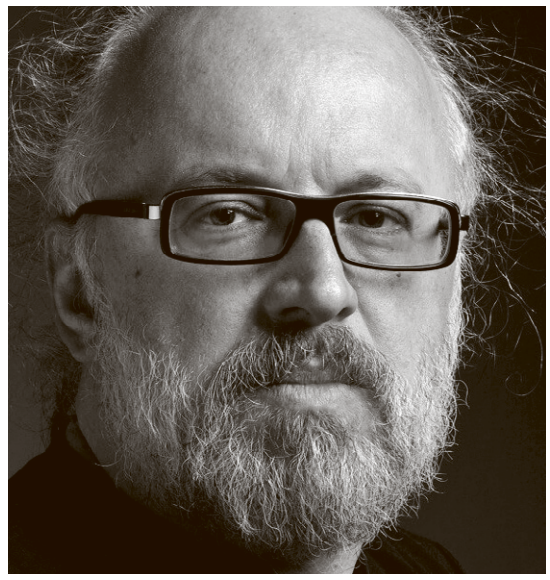

контекст, без кога нема могућности за поређење и адекватно вредновање. Уз простор, изгубило се и време. Много је тога што се не може више надокнадити. Ипак, књижевност не сме да калкулише, она мора да сведочи, поред осталог и о смислу ратова и о жртвама... Писци су у сталном конфликту са околином, у настојању да је измене, а кад не успеју у томе, удаљавају се (или их други изопште, свеједно) из ње у свет. Из дома (домовине) у бездомност. С већом или мањом вером у Бога, као и са сталним сумњама. С митовима, али и настојањима да их демистификују. Попут Андрића, наклоњеног киркегарду и његовој вери у појединца, у његов спас, 'јер свијет може постојати без њега, али појединац не може постојати без правог односа према себи и апсолуту' или привучени Шопенхауеровим геслом 'свет је моја представа'...

Многи *бездомни* писци из 1990-их бјежали су у скровиште националног неизјашњавања или у неку врсту неидентитета.

Кад је књижевност у питању, не искључује се ни једна могућност, па ни игра на срећу и скривање идентитета. Али ја сам скептичан према таквим писцима.

Што мислите, унутар критерија добре и вриједне литературе, о појму *сшварносне књижевносши*, који се у разним облицима појавио у многим срединама бивше државе?

У Србији је тај термин потрошила тзв. стварносна проза. Зато бих ја користио други термин, 'књижевно сведочанство'. На просторима бивше Југославије, последњих четрдесетак година, такво сведочанство је добило своје место, пре свега захваљујући логорима за заробљенике, које су имали завађени Срби, Хрвати, Муслимани (Бошњаци), косовски Албанци. Наравно, не само о логорима, него и о другим примерима неспоразума, мржње, па и злочина једних према другима, сведоче писци са сукобљених страна. Срби, уз то, имају и додатне разлоге: светска изолација, потом нато бомбардовање, избеглице итд. Имају, значи, о чему да сведоче, само је питање како то чине.

'Заједница сведока'

Ипак, стиче се утисак да балкански 'Рат и мир' још није написан. Што мислите о томе?

Надовезујући се на одговор у претходном питању, могу само да констатујем да и поред великог броја књига које су написане и објављене о догађајима из 1990-их година, можда још увек није написана ни једна заиста велика, аутентична прича о балканском *рашу и миру*. Изузетак, донекле, чине селенићев роман 'Убиство са предумишљајем' (1993), који се, као један од првих код нас, бави ратом у Хрватској, односно у Босни и Херцеговини; неки романи моме капора, данојлићева проза и есеји, романи видосава стевановића – све из 1990-их; први роман сарајевског песника Стевана Тонтића, 'Твоје срце, зеко' (1998), роман зрењанинског песника, зорана славића, 'Уједа времена' (1998), као и књига бањалучког песника и приповедача ранка рисојевића, 'О души' (1998). На различитим местима распаднуте домовине, ти су писци, 'затечени ратом' и више или мање увучени у њега, најчешће као жртве. Индикативан је Тонтићев пример: једва преживевши рушење Сарајева, изолацију, изгладњивање и понижавање, емигрирао је, најпре у Београд, а потом у Берлин, на крају се скрасио у Новом Саду. Понекад су ти писци били саучесници, у најбољем случају сведоци страдања људи и градова, и не само оног опипљивог, материјалног, него и оног суптилнијег, што се назива душом. Врло често острашћена, њихова проза се, баш као и сам живот, испуњавала све мање љубављу а све више мржњом, нагоном да се преживи, и да би се, поред осталог, сведочило. Тонтићев 'раскомадани роман', који сведочи о његовом раскомаданом животу у разореном граду, једно је од најпотреснијих сведочанстава о последњој деценији, најбоља потврда 'скептичног ја' које не поставља императив преживети, јер то може представљати издајство оних који то нису успели, него непрестано доводи у питање уметност, као вештину преживљавања, постојање смисла, вере у Бога, у чудо, подвлачећи етичност и одговорност за друге.

Какав је коначни салдо *бездомносши* српских писаца из 1990-их и касније?

Догађаји који су уследили 1990-их, по распаду Југославије, ставили су, као што рекох, српске (наравно, не само српске) писце из Босне и Херцеговине, Хрватске, са Косова и Метохије, па и из Србије, у вид бездомности, налик на онај који је уследио по свршетку Првог и Другог светског рата, онај који обично иде са ратовима и револуцијама. Након разарања дома, преживели су били принуђени да се селе, да напуштају своје уништене домове, у потрази за новим уточиштем. Протерани са својих огњишта, они су, истовремено, протерани из дојучерашње домовине. Иако постоји друга домовина, што јесте Србија свим Србима, и онима који су некад живели или и даље живе у другим, некадашњим републикама, а сада државама, а с њом и извесна утеха, да ће их примити у своје окриље – осећај бездомности остаје. Тај осећај остаје, без обзира на потоња реална удомљења у одређеном дому. Осећај бездомности такође постаје менталан, у истом, матерњем језику, литератури, култури, традицији, наравно и метафоричан, у оном што настављају да пишу, не губећи у виду све оно што им се десило, или се још увек дешава.

Бездомност је све више постала и чињеница глобалног свијета...

Бездомност је од једне апстрактне именице и придева који је означавао у почетку искључиво светске авантуристе, постала све више наша свакодневица. Дошло је, несумњиво, до радикалних промена рецепције, с њом и значења овог појма. То је проблем који је давно превазишао малобројне појаве на улицама великих светских градова, увукао се дубоко у све структуре људског друштва, у све европске средине, захватајући све већи део становништва. Румунски филозоф и емигрант у Паризу емил сиоран тврдио је да смо 'сви ми на дну пакла' и да је свако биће 'уништена химна', настојећи да победи свој страх од егзистенцијалне празнине.

Што се тиче бездомности српских писаца, они су нека врста 'заједнице сведока' и зато сматрам да постоји огр оман људски и уметнички потенцијал у њиховој бездомној судбини. О поетском сведочанству, као једином аутентичном, пише чеслав милош у својим предавањима о болним тачкама 20. века. Та судбина српских бездомних писаца има своје реалне потпоре, али и различите видове фикционалности и метафоричности, којима се уздиже изнад уобичајених примера, до универзалних, етичких, али и поетичких идентитета. ■

Писмо на којем је сачувана историја и култура српског народа

ПИШЕ Оливера Радовић

Ћирилица је много више од средства комуникације

Цивилизацијска вредност и средство комуникације и разумевања – ћирилица је често предмет подела и неразумевања. У Србији нема статус који заслужује, а у Хрватској је једно од малобројних разликовних идентитетских обележја, па је ту ситуација додатно усложњена

Чињеница да је ћирилица настала пре више од хиљаду година, и то за потребе старословенског језика, најстаријег књижевног језика Словена, довољан је разлог да је сви Словени, а не само Срби и још понеки народи, прослављају као једну од највећих својих, па и светских, цивилизацијских вредности – каже за Привредник РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ, професорка на Катедри за српски језик на Филолошком факултету у Београду, подсећајући и на вредно ћирилично наслеђе баштињено кроз векове.

Ћирилица, као изворно писмо српског народа, на ком су забележени сви трагови и сведочанства постојања и културне делатности кроз векове, на ком се ширило образовање, наука, књижевност, култура уопште, данас је често персонификована у негативним контекстима. Цивилизацијска вредност и средство комуникације и разумевања – често је предмет подела и неразумевања. У неким срединама, попут Хрватске, једно је од малобројних разликовних идентитетских обележја, па је ту ситуација додатно усложњена. У Србији нема статус који заслужује. Нема је довољно на јавним местима, у средствима информисања, па ни у издавачкој делатности. Са тим се, без обзира на мимоилажења у погледу начина њене афирмације, слажу сви водећи језикословци.

— То је остатак из комунистичких дана, када је ћирилица ипак свесно потискивана из употребе код Срба, а томе су се придружиле и неке нове снаге које све чине да она не добије одговарајуће место – управо зато што је ћирилица, уз српски језик и цркву, један од најзначајнијих српских идентитетских чинилаца – истиче професор СРЕТО ТАНАСИЋ, дописни члан АНУРС-а и председник Одбора за стандардизацију српског језика, и додаје да је њен значај тим већи што је национални и културни простор на ком живи српски народ испресецан државним границама.

И док латиница надире из свих извора информација и још увек не постоје технички услови за њену равноправну употребу са ћирилицом на интернету или на мобилним уређајима, Танасић ипак сматра да ћирилица није сметња за комуникацију у савременом свету.

— Нема проблема у технологијама, проблем може бити у нашој свести, у одсуству националног поноса што имамо такву писану баштину на ћирилици или у неговању самопорицања – каже Танасић.

— На овом писму створена су дела која иду у европску и светску ризницу баштине. Да поменемо српски споменик 'Мирослављево јеванђеље' – један од бисера у тој ризници. Па биографије светих српских краљева или 'Душанов законик' из 14. века, дакле све знатно пре него што су неке данас моћне државе и постојале – напомиње.

Да је важно градити и неговати колективну свест о томе да писмо не може бити кочница економског и културног развоја, али и да сигурне будућности не може бити без познавања и поштовања прошлости и традиције, слаже се и професор МИЛИВОЈ АЛАНОВИЋ са Катедре за српски језик и лингвистику на Филозофском факултету у Новом Саду.

— Када данас говоримо о ћирилици, обично се мисли на српску ћирилицу, али не треба заборавити да је ово писмо настало још у 9. веку и да је на њему вођења сва тадашња и потоња световна и духовна комуникација на просторима који далеко премашују границе некадашње југословенске заједнице. Иако су у 18. и 19. веку настале националне ћирилице, то је била нужна мера да се савремени словенски језици вернији бележе, која је помогла ширење писмености – закључује Алановић.

Говорећи о цивилизацијској вредности ћириличног писма, професорка Драгићевић подсећа да су од 10. до 20. века најважнија дела српске културе написана ћирилицом. Као и да, остављајући ћирилицу, занемарујемо и забораву предајемо векове своје културе. Што се тиче положаја и подзаступљености ћирилице у јавној употреби, она објашњава да однос између ћирилице и латинице има и дубоку симболичку вредност. У подељеном друштву, по њеним речима, два писма не представљају предност, већ симболе два система вредности.

— Колика је психолошка и културолошка пукотина између заговорника ћирилице и латинице најбоље показују подаци из 'Асоцијативног речника српског језика'. Асоцијације испитаника, а то су млади људи који имају између 18 и 25 година, на речи-стимулусе 'ћирилица' и 'латиница' врло су острашћене и указују на два културолошка модела. Прва помисао говорника на 'ћирилицу' јесте: српско, православље, Ћирило и МЕТОДИЈЕ, старо, традиција, буквар, Словени, Србин, црква, књига, слава, историја, јеванђеље и др., а асоцијације на реч 'латиница' иду у супротном смеру: Запад, енглески, Рим, католици, ружно, туђе, страни језик итд. Очигледно је да судбина ћирилице зависи и зависиће од политичке опције на власти и њених следбеника, јер се опредељење за њу схвата као национална или анационална политичка оријентација – сматра Драгићевић.

Иако је ћирилица кроз векове била и остала примарно писмо српског језика, услед различитих друштвених и политичких околности постојала је и развијена српска књижевна традиција на лати-

ници, од простора бивше Аустроугарске, затим и у заједничкој држави Јужних Словена. Па ту дистинкција на 'наше' и 'туђе' поново бива проблематична.

Професорка ИВАНА АНТОНИЋ са Филозофског факултета у Новом Саду, подсећајући да је ћирилица најсавршеније алфабетско писмо, састављено само од монограмских графема, такође подсећа на историјске документе који бележе да су се Срби хришћанске – католичке провенијенције на ширем јужнословенском простору и у ранијим вековима служили латиничним писмом.

— Треба настојати смисленим деловање с једне стране подстицати употребу ћирилице, а с друге стране у међународним оквирима јасно ставити на знање да је ћирилица примарно писмо српског језика, али да се на српском језику пише и латиницом те да се језичка идентификација не може вршити само на основу писма којим је неки документ написан – сматра Антонић.

Академик и угледни слависта ПРЕДРАГ ПИПЕР примећује да се латинизација српске културе, која је почела у 19. веку, и даље спроводи уз јаче или слабије отпоре. Он сматра да то није сасвим спонтано јер, како подсећа, свака окупаторска власт у Србији прво је укидала ћирилицу. Ипак, на питање како онда одговорити на фамозни аргумент 'Шта ће Србима у Хрватској ћирилица ако и у Србији замире', истиче да је то 'језуитски лукава' и погрешно постављена теза, јер иако је латиница, наслеђена из времена Југославије и српскохрватског језика, видљивија у јавности, далеко од тога да сви у Србији пишу латиницом, а и по важећем Уставу Републике Србије писмо српскога језика је – ћирилица.

— Ко је Србин, писаће ћирилицом макар био последњи Србин на свету, или последњи човек који пише ћирилицом, без обзира на то како се пише у Србији. Ћирилица је за Србе део националног идентитета. Она културолошки и симболички повезује Србе у простору, времену и друштву. Људи са слабијим личним и националним самопоштовањем спремнији су да се одрекну неке компоненте идентитета. Срби који су мање или више 'расрбљени' лакше се одричу ћирилице, налазећи за то различита оправдања или изговоре – сматра професор Пипер.

Српска заједница у Хрватској, међутим, налази се у специфичном и изазовнијем положају у односу на друге земље у региону и свету. Стигма која је прати у постконфликтном друштву пренета је и на ћирилично писмо. Разбијене ћириличне табле од Вуковара до Бискупије можемо назвати изговором, али је ситуација знатно сложенија. Иако свака заједница, без обзира на бројност и често неповољно окружење, треба да настоји да негује све своје особености и сачува своје културно наслеђе, а српска заједница и – ћирилично писмо, јер је оно данас често једини поуздани идентитетски знак Срба које је задесио мањински статус, намеће се и питање избора, а не само изговора.

— Свакој савременој, организованој грађанској држави која претендује да буде узоран оквир за све своје грађане требало би да буде у интересу да поштује језички и у најширем смислу културни идентитет сваког грађанина као појединца, а посебно мањинских националних заједница, а нарочито у локалним срединама где су они већински живаљ или су заступљени у одговарајућем проценту – поручује Ивана Антонић и напомиње да у Војводини тај проценат износи минимално 15 одсто.

Тако је и Уставним законом о правима националних мањина Републике Хрватске уређена равноправна службена употреба језика и писма којим се служе припадници националне мањине. Остварује се на подручју јединице локалне самоуправе, али тамо где припадници поједине националне мањине чине најмање – трећину становника. Према попису становништва из 2011., српска заједница у Хрватској то је право остварила у 21 општини и два града. Те општине и градови имају обавезу да то уреде својим статутима, а онда законске и статутарне одредбе и – примењују.

— Осим општине Грачац, у свим осталим општинама и градовима статути су усклађени са тим законом те уређују примјену српског језика и писма, једино је различита разина примјене закона. Град Врбовско, примјерице, статутом уређује остварење на службену употребу српског језика и ћириличног писма, али се ништа од тог не примјењује, слично је и у општини Доњи Кукурузари. У осталим општинама су постављене двојезичне натписне плоче општинских органа, али, примјерице, нису писани прометни знакови на улазу у насеља – објашњава потпредседник Владе из редова српске заједнице БОРИС МИЛОШЕВИЋ.

Уз све законске, статутарне и службене (не)употребе, српске институције у Хрватској настоје да омогуће свим родитељима који то желе да деци обезбеде образовање на српском језику и писму. Српско културно друштво Просвјета најавило је недавно интензивирање активности на пољу афирмације различитих модела образовања.

На простору Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније, где је највећа концентрација припадника српске заједнице, уз и даље јаке друштвене поделе и стигму која прати ћирилицу, ове мотивације не мањка. На српском језику и ћириличном писму школује се 1.500 ученика у 16 матичних и 10 подручних школа и 460 ученика у пет средњих школа, како нам потврђује МИЛИЦА СТОЈАНОВИЋ, председница Одбора за образовање Заједничког већа општина из Вуковара.

— Родитељи из редова српске националне мањине у највећем броју случајева исказују жељу за образовањем на српском језику и писму, ретки су изузеци који уписују децу на наставу на хрватском језику. Према ћирилици, нажалост, на истоку земље постоји одбојност и она се јавно не користи. Можете добити двојезичну особну, али не можете наћи ћириличне натписе на уласку у места са српским становништвом, не можете регистровати школу у којој су деца српске националности апсолутна већина, ако говорите српски, можете наићи на прекоран поглед или осуду – каже за Привредник Милица Стојановић и напомиње да то није случај са другим националним мањинама, што оцењује дискриминацијом дела грађана који вековима живе на овом простору.

Истицање ћириличних натписа на јавним установама у Хрватској тешко да може угрозити већински народ, његов језик и писмо. Али сигурно да може у бројним, поготово урбаним срединама да буде подстрек припадницима српске заједнице за наметнуто опредељење. Како год га назвали – самопорицање, оправдање, тиха асимилација...

— Ћирилица је један од оних златних обруча који нам не да да изгубимо осећај припадности српском народу и његовој великој култури, који на њој има дела на којима нам може позавидети и цела културна Европа – каже професор Танасић подсећајући да су Срби у Хрватској део српског народа као целине, и то значајан део који је кроз историју много дао у српску националну ризницу, али и у европску.

— Наравно, живећи са хрватским народом, међусобна културна прожимања су била природна. Али све што смо створили, све што нам се догађало, запамтили смо у своме српском језику и готово све записали ћирилицом. Сваки Србин, било где да живи, баштини сваки од споменика српске културе. Зато је важно – и за Србе у Хрватској ћирилица је тај златни обруч – закључује Срето Танасић. ■

Српске институције у Хрватској настоје да омогуће образовање дјеце на српском језику и писму (Фото: Душко Јарамаз/PIXSELL)

Рајна Драгићевић (Фото: Викимедија)

Срето Танасић

БОЖИДАР МАЉКОВИЋ
Да се питало људе из кошарке, рата не би било

Кошаркашки тренер који је са Југопластиком освојио титулу европског шампиона данас је председник Олимпијског комитета Србије

РАЗГОВАРАО
Владислав Стојичић

У моје време у Југопластици успешно су заједно радили Босанац, Хрват, Црногорци и Срби, Македонци. То је била једна врста братства, немам други израз

Од првог великог успеха Југопластике и освајања титуле европског кошаркашког шампиона прошле су 32 године. БОЖИДАР МАЉКОВИЋ, један од најуспешнијих европских тренера – освојио је четири европске клупске титуле, уз Југопластику са још два тима – данас је председник Олимпијског комитета Србије.

Чини се да никад више сјајних играча у НБА лиги са подручја бивше Југославије као ове године. Како тумачите толики и квантитет и квалитет, јер већина њих игра значајне улоге у својим тимовима?
Простор некадашње Југославије је богомдан за кошарку. Подручје Херцеговине, Црне Горе и Далмације погодно је за развитак врхунских кошаркаша. Од Сплита преко Шибеника до Задра има око 150 километара, а само на том простору можете пронаћи више од 150 врхунских кошаркаша, европског и светског нивоа. Оно што приказују БОГДАНОВИЋ, БЈЕЛИЦА И ЈОКИЋ, који су иначе чланови Олимпијског тима Србије, показатељ је да је Србије светска велесила у кошарци. Фантастичне ствари показују и ГОРАН ДРАГИЋ, коме сам био тренер у Словенији, БОЈАН БОГДАНОВИЋ, кога сам 'отео' од свих хрватских скаута и тренера и одвео у Реал Мадрид са 17 година, и ЛУКА ДОНЧИЋ кога, нажалост, нисам тренирао. Постоји један феноменалан податак који говори да се сваког викенда у Београду одигра преко 200 мечева, у свим категоријама, а то не постоји ни у једном другом граду на свету. Из те масе младих играча математички је реално да изађе нови талас играча, који ће бити и материјал за НБА. И наравно, не смемо заборавити велики уложени рад, који је нарочито ефикасан заједно са специфичним методама тренажног процеса који се спроводи у Србији.

Да ли су млади и даље заинтересовани за спорт или примат полако почињу да преузимају дигиталне технологије, гејминг...?
Ако смо свесни чињенице да се у Србији само 12 посто омладине бави спортом, а од тога само четири одсто под надзором тренера и ако схватимо да око 70 одсто наше омладине има кифозу и равне табане, онда видимо где је наше поље деловања. Србија јесте велесила у спорту, али о њој не говоре само ЂОКОВИЋ, ИВАНА ШПАНОВИЋ, МИЛИЦА МАНДИЋ, кошаркаши и ватерполисти, већ и маса народа која се бави спортом. Свакако да видим велику опасност у дигиталним технологијама, али се надам да се и то може превазићи. Треба под хитно вратити значај наставницима и професорима физичког васпитања и вратити статус и значај у едуковању наше омладине онима који га сада немају. То је велики хендикеп.

Да ли спорт може да изађе из забаве и шоу бизниса, ка чему се све више креће?
Не бих рекао да је шоу бизнис против врхунског спорта или спорта генерално. Мене више брине наша стваралачка моћ, коју смо годинама имали, не бих желео да је изгубимо. Због тога немирно спавам. Корона је допринела томе да немамо кампове и да хиљаде дечака и девојчица немају прилику да тренирају, друже се и расту као генерације пре њих. Видећемо шта ће бити надаље. Надамо се нормализацији. Корона је донела и то да схватимо да без спорта човек не може и видели смо значај синергије публике и спортиста. Те врсте радости и среће нема, нажалост, у оваквим условима. Ако МЕСИЈЕВ бриљантан гол не прослави 100.000 људи у екстази на Камп Ноу, онда као да га није ни постигао.

Југопластика је једно од ретких имена са тим префиксом које у данашњој Хрватској изазива носталгију. Каква је била атмосфера у клубу оних предратних година кад сте постигли највеће успехе?
Никад не бисмо направили те резултате да и пре и после мене, и у моје време, није био фантастичан амбијент у самом клубу. Здрава, људска атмосфера. Један од челника клуба, ЗОРАН МИЛАС који, нажалост, није међу нама, по својим капацитетима могао је да води не само Југопластику, већ и много веће системе, рекао бих слободно државу. Радећи интервјуе у иностранству, увек сам говорио да је Југопластика најбоље организован клуб у којем сам радио. Ту сам повредио сујету и Барселони и Реал Мадриду и Грчкој, али сам морао да констатујем да је тамо било најбоље. Шеф администрације је био ЈОСИП БИЛИЋ БИБА, који за четири године није никад отишао на годишњи одмор, а сви чланови управе су минимум два пута дневно долазили у клуб. ЖЕЛУ ЈЕРКОВА сам у четири сата ујутру дигао да иде по ЗОРАНА САВИЋА у Зеницу, јер сам чуо да га Цибона 'отима'. То су наизглед мале ствари, али оне говоре о једној непоновљивој екипи и непоновљивој организацији. Бити носталгичар за тим временима је само комплимент за мене. У мојим приватним контактима, од Словеније до Македоније, сви људи са којима се дружим говоре много лепе ствари о том времену. Што то не смеју да јавно кажу, ја их разумем, то је њихов проблем, ја ћу то увек јавно рећи, без икаквих политичких конотација или амбиција. У моје време у Југопластици успешно су заједно радили Босанац, Хрват, Црногорци и Срби, Македонци, без икаквог проблема. То је била једна врста братства, немам други израз.

Мислите ли да је могло другачије, да су трагични догађаји 1990-их могли да се избегну?
Сигуран сам у то. Да су земљу водили људи из кошарке – БОРИС КРИСТАНЧИЧ, НЕБОЈША ПОПОВИЋ, УГЉЕША УЗЕЛАЦ, ВАСИЛ ТУПУРКОВСКИ, ИГОР ПОПОВИЋ, професор ШАПЕР – категорички тврдим да не би било рата. Не би се проливала крв и избегли бисмо толике жртве, несрећу и патњу.

Колико често одлазите у Далмацију и своје Водице? Шта вам данас значи Сплит?
У Далмацију увек идем радо, кад ми то обавезе дозволе. Кућа у Водицама је, нажалост, одавно продата. Са Сплитом сам свакодневно на вези, са разним људима који ме везују за најлепши град на мору. Улазак у Кућу славних сплитског спорта највеће ми је признање које сам до сада добио. Као што рекох, Сплит је за мене најлепши град на Јадрану. Можда сам субјективан, али искористио бих стару сплитску шалу и рекао: 'Да је Дубровник лепши од Сплита, звао би се Сплит, а не Дубровник.' Шалу на страну, за Сплит ме вежу многи драги људи, многе успомене, многи спортски успеси. ■

ИМПРЕСУМ

Година XIV / Загреб | петак, 04/06/2021
ПРИВРЕДНИК #153

ИЗДАВАЧ
Српско привредно друштво 'Привредник' и Српско народно вијеће
ГЛАВНИ УРЕДНИК НОВОСТИ
Никола Бајто
УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Луњић
РЕДАКТОР Андреа Радак
РЕДАКЦИЈА
Паулина Арбутина, Душан Цветановић, Слађана Чанковић, Бојан Муњин, Дијана Савић, Оливера Радовић, Маша Самарџија и Драгана Зечевић
ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
ДИЗАЈН
Парабуреау / Игор Станишљевић & Дамир Бралић

Привредник се финансира средствима Савјета за националне мањине Владе Републике Хрватске.

РЕДАКЦИЈА
Прерадовићева 18,
10 000 Загреб
т/ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Administrativne prepreke odvraćaju banijske poljoprivrednike da potraže pomoć

Utrka s preprekama

Zbog zahtjevne procedure i brojne dokumentacije koju moraju pribaviti, banijski poljoprivrednici se osjećaju obeshrabrenima da se uhvate ukoštac s obnovom gospodarskih zgrada, objašnjava Andrea Vukelić iz SNV-a

Gotovo pola godine od velikog banijskog potresa, općenita obnova ali i ona za poljoprivredna imanja, još uvijek nije počela u punom zamahu. Šansu za obnovu poljoprivrednih dobara i stavljanje u funkciju OPG-ova na ovom području, kroz Natječaj 5.2.1., dobili su svi kojima je poljoprivredno gospodarstvo stradalo u minimalno 30-postotnom omjeru. Izdvojeno je 120 milijuna kuna bespovratnih sredstava u tu svrhu, a prvi natječaj za obnovu završava 30. juna. Međutim, provedba ove mjere koja je Banijcima izrazito potrebna, uključuje puno administrativnih obaveza, neizbježnih troškova i informatičke umješnosti.

Na poljoprivrednim gospodarstvima na Baniji, u najvećoj mjeri stradale su upravo gospodarske zgrade. Za početak, da bi jedna obitelj mogla prijaviti obnovu gospodarske zgrade na ovaj natječaj, mora izraditi Glavni projekt i troškovnik ovjerava ovlašteni projektant. Osim što na terenu trenutno nema dovoljno raspoloživih projektanata i građevinara koji bi to mogli pravovremeno odraditi, zainteresirani za obnovu za taj trošak mogu dobiti avans od 50 posto ukupno odobrenih sredstava. Drugih 50 posto sami moraju predfinancirati, a tek onda naknadno tražiti refundaciju. SNV-ova savjetnica ANDREA VUKELIĆ priznaje da je Ministarstvo poljoprivrede ostvarilo značajne napore za olakšavanje procedure za prijavu. Kaže da će Savjetodavna služba Ministarstva poljoprivrede pomagati poljoprivrednicima prilikom podnošenja prijava na natječaj. No iskustva na terenu su pokazala da je potrebno osigurati i savjetodavnu pomoć službi Ministarstva graditeljstva. Drugi natječaj se otvara 1. jula i traje do 1. septembra, sve dok svi ne ostvare pravo na obnovu.

— Čak i uz maksimalno ubrzanje svih procedura, od prijave na natječaj do ugovaranja i isplate avansa, proći će nekoliko mjeseci. To znači da će puno ljudi morati prezimiti bez tih svojih gospodarskih objekata u funkciji. Zbog zahtjevne procedure i brojne dokumentacije koju moraju pribaviti, poljoprivrednici izražavaju zadršku prema prijavama i osjećaju se obeshrabrenima da se uhvate u koštac s obnovom – objašnjava Vukelić.

Stradali gospodarski objekti na Baniji (Foto: Nino Šolić)

Zaklada Solidarna, Srpsko narodno vijeće i Zaklada Zamah zajednički su se obratili Ministarstvu poljoprivrede s čijim službenicima su prije dva tjedna održali uvodni sastanak. Njihovi volonteri mjesecima su na terenu u doticaju sa stradalim stanovništvom te su u ovoj situaciji jedina poveznica s kreatorima natječaja.

Proces prijave je kompliciran – Marina Škrabalo (Foto: Patrik Macek)

MARINA ŠKRABALO, direktorica Zaklade Solidarna, očekuje da Ministarstvo, s obzirom 'na iskazanu otvorenost i pokazanu svijest o uočenim apsorpcijskim rizicima', pokrene konzultacije sa strukovnim komorama, lokalnim akcijskim grupama, razvojnim agencijama te Ministarstvom regionalnog razvija o brzim mjerama jačanja tehničke pomoći poljoprivrednicima s Banije.

— Kroz naš humanitarnu podršku uočili smo velik rizik da 120 milijuna kuna ne stigne do stradalih poljoprivrednika i OPG-ova koji tu financijsku injekciju nasušno trebaju za obnovu štala i svoga blaga, budući da se trud i trošak pripreme opsežne tehničke dokumentacije prebacuju na prijavitelje koji trebaju sami angažirati statičare, geodete, arhitekte i druge stručnjake. Pritom je i sam proces prijave – koliko god pojednostavljen – i dalje vrlo kompliciran i podrazumijeva mogućnost korištenja digitalnih alata – naglašava Škrabalo.

Ove organizacije se boje da savjetodavna pomoć prijaviteljima, koju je organiziralo Ministarstvo poljoprivrede, nije niti kadrovski niti opsegom dostatna te da će dragocjeni milijuni iz EU fondova zaobići one kojima je pomoć najpotrebnija. To su, govori Škrabalo, mali poljoprivredni proizvođači u zabačenim sredinama.

BOJANA MATIJEVIĆ iz Balinca kraj Gline, studentica zagrebačkog Veterinarskog fakulteta i kandidatkinja SDSS-a za dogradonačenicu Gline na lokalnim izborima, govori da će se njena obitelj prijaviti na Natječaj 5.2.1. Imaju stado od 30 koza koje su uspjeli zbrinuti, ali skladišni prostor za poljoprivredne mašine je teško stradao.

— Imamo žutu naljepnicu na gospodarskom objektu, oštećenje je 60 postotno. Prije nekoliko dana projektant je odlučio da je građevina za rušenje, a ne za konstrukcijsku obnovu. Da bi se prijavili na natječaj moramo imati glavni projekt koji košta. Mi smo se dogovorili s jednom firmom koja će ići na ruku ljudima i neće im odmah naplatiti projekt, već kad se odobri obnova. U tom slučaju se podiže avans Hrvatske banke za obnovu i razvoj kojim se plaća projektant. Većina malih OPG-ovaca nemaju hiljadu eura da iskeširaju za projekt, a to je potrebno da bi uopće pristupili natječaju. To je osnovna dokumentacija. Jedino imaju šansu s građevinskim firmama s kojima se mogu dogovoriti o naknadnoj isplati – objašnjava Bojana.

Prema njenim informacijama, obnova u potpunosti neće početi prije proljeća 2022., a dotad će biti postavljeni zamjenski objekti. Zbog kompliciranosti natječaja mnogi vlasnici malih OPG-ova već sada su odustali od prijave za obnovu. Jedan dio ljudi dobio je građevinski materijal i oni su se sami organizirali da naprave zamjenske objekte, dok dio ljudi prodaje životinje. Neki ih više uopće ne žele držati, a neki su značajno smanjili broj grla.

— Išli smo po terenu savjetovati ljude i u nekom momentu ih nagovorimo da se prijave, ali onda oni odustanu u onom dijelu koji moraju sami obaviti. Ljudi su jako skeptični, pogotovo kad se spomene financiranje obnove preko Hrvatske banke za obnovu i razvoj. Bit će minimalna kamata, maksimalno se izašlo u susret u tom segmentu, ali ljudi se boje čim čuju za kredit. To je kombinacija averzije i manjka educiranosti, iako se SNV i ostale organizacije na terenu trude da ljudima približe ovu mjeru – zaključuje Bojana Matijević.

■ Anja Kožul

Село по село

Најављено је уређење већине сеоских домова на подручју вснм-а Копривничко-крижевачке županије

Вијећници вснм-а Копривничко-крижевачке županије

Прошли тједан одржана је редовна сједница Вијећа српске националне мањине Копривничко-крижевачке županије (вснм), у новоуређеном друштвеном дому у Рубњаку код Копривнице. Сједници су присуствовали већина вијећника и вијећница те представници Општине Расиња. Фокус у расправама је био на капиталним инвестицијама, организовању спортских игара и будућем попису становништва. На састанку је истакнуто да ће Вијеће у сарадњи с локалним властима и установама српске мањине, покушати реализовати све постојеће пројекте и програме те покренуте нове који ће бити у складу потреба српског народа.

У плану је, међу осталим уређивање и обнова свих друштвених домова у крајишким мјестима и потицање становништва на спортско, културно и свако друго дјеловање.

— Обнову друштвеног дома у Рибњаку финанцирало је Српско народно вијеће посредством вснм-а Копривничко-крижевачке županије које је ову инвестицију и иницирало. Дом ће служити свим нашим мјештанима као и досад, а након ситних завршних радова, очекује се свечано отворење. Село по село, дом по дом, инвестиција по инвестиција – заједно ћемо уредити наша мјеста – наведено је у званичном приопћењу вснм-а Копривничко-крижевачке županије.

■ З. В.

Стигле жуте канте

Да Општина Расиња води бригу о збрињавању отпада и заштити околиша на свом подручју, најбоље показују недавно набављене, нове канте за пластични отпад. Више од 800 канти требали би добити сва мјеста расињске општине међу којима су и многа у којима живе припадници српске националне мањине. Намјера Општине је опскрбити свако домаћинство с једном кантом те тако омогућити збрињавање отпада на еколошки прихватљив начин.

— Сурадњом Општине Расиња и Фонда за заштиту околиша, путем приступног кохезијског фонда, извршена је набава додатних канти за сакупљање рециклабилног пластичног отпада, тако да су пристигле прве канте – 810 комада у препознатљивој жутој боји, које ће након контроле службених особа из Фонда за заштиту околиша бити подијељене мјештанима. О томе ћемо правовремено обавијестити становнике који редовно одвајају рециклирану сировину. Сврха наведеног поступка је смањење количина пластичног отпада на зеленим отоцима те прикупљање на кућним праговима корисника услуге – стоји у службеном приопћењу Општине Расиња.

Нова опрема у Расињи

■ З. В.

Чување традиције

Група мјештана Војаковачког Осијека наставила је с радом на туристичкој и еколошкој промоцији свога краја. У жељи да сачувају успомену на традицију сеоских прала и женских праља млади активисти дали су израдити и поставити инфо-едукативну таблу. Та табла требала би имати сврху очувања мјесне културне и повијесне баштине. С обзиром да им је завичај богат повијешћу и има многе знаменитости, у својим плановима желе и даље бити упорни те их све остварити. Велику помоћ притом, како истичу, имају и од Туристичке заједнице Града Крижеваца.

— Табла је још један доказ колико поштујемо завичајну повијест и културу. Сеоска прала и праље, дио су наше богате баштине. На ову идеју дошли да изразимо дужно поштовање према нашим бакама, прабакама и мајкама, односно женама нашег краја које су као праље бринуле о здрављу наших породица. Њихова прича традицију повезује с екологијом. Поток Думача гдје су се у прошлости налазила прала и данас један од најчистијих у калничком и крижевачком Пригорју. Доказ томе су животиње као што су даброви и корњаче. У свом дјеловању повезали смо народну баштину и заштиту природе – рекао је Горан Витановић, један од млађих мјештана Војаковачког Осијека.

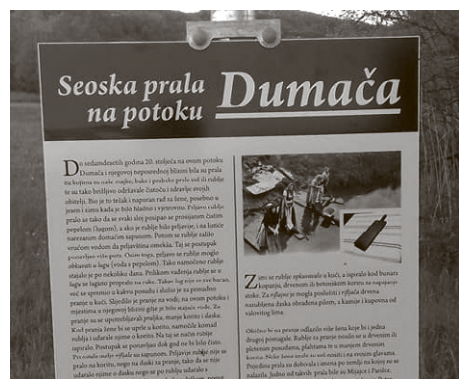

Табла с поучним написом

■ З. В.

ИНФО

Ин мемориам: Будимир Драча (1954. – 2021.)

Дугогодишњи начелник Општине Маркушица Будимир – Буде Драча преминуо је 31. маја након тешке болести. Драча је рођен 25. априла 1954. године у Карину (Далмација). У раној младости са породицом доселио се у Острово где је завршио основну школу, а потом је у Винковцима похађао средњу пољопривредну школу. У овом граду дипломирао је на Пољопривредном факултету и стекао звање инжењера пољопривредне механизације.

У струци је радио дужи низ година, а деведесетих година био је директор Пољопривредне задруге у Острову. Након периода мирне реинтеграције постао је активан у Самосталној демократској српској странци, у неколико наврата био је члан Главног одбора, а након избора 1997. године постао је члан општинског поглаварства Општине Маркушице и на тој функцији остао је све до 2005. године, односно два

Будимир Драча

четворогодишња мандата. Пуна четири мандата, од 2005. до 2021. године био је начелник Општине Маркушица. Будимир Драча био је ожењен и отац две ћерке. Сахрањен је у среду, 2. јуна, на месном гробљу у Острову.

■ срби.хр

Предност Барање

Хрватска туристичка заједница, у сурадњи с кластером Славонија, организирала је студијско путовање у Осјечко-барањску жупанију (обж) за представнике домаћих туристичких агенција. Циљ путовања је раст организираних туристичких долазака у Славонију и Барању те јачање локалног господарства. Организирана је и радионица на којој се могло чути да обж у посљедње четири године улаже велике напоре у развој туризма, а један од корака у том смјеру свакако је и упознавање запосленика у туризму са свим ено и гастро садржајима који се на том подручју нуде. Пандемија коронавируса показала је да се људи одмичу од масовног туризма и да туризам више нису само сунце и море. Туристи су данас жељни мира, природе и својеврсне одвојености, што је велика предност Барање.

■ Ј. Недић

Regionalni forum 'Eurointegracije i Zapadni Balkan' Igmanske inicijative

Primite BiH u Uniju

BiH sve više zaostaje na evropskom putu i postaje žarište političkog virusa koji se može proširiti regionom i Evropom. Zato evropsko integriranje BiH nije samo njen, već i interes EU-a, smatra mostarski profesor Slavo Kukić

NA Zapadnom Balkanu postoji više neuralgičnih točaka, ali je stanje u BiH najkompliciranije, složili su se učesnici redovnog regionalnog foruma 'Eurointegracije i Zapadni Balkan' Igmanske inicijative održanog 26. maja preko Zoom platforme, uz ocjenu da bi EU trebala pokazati više inicijative, uključujući i ulazak zemalja Zapadnog Balkana u Uniju.

— Pomaci u Bosni i Hercegovini mogući su ako se spriječe negativni utjecaji Zagreba i Beograda te ako EU konkretno sankcionira lidere iz BiH koji neprestano rade na njenom raspadu – izjavio je bivši čelni čovjek Hrvatske i SFRJ STJEPAN MESIĆ.

— Ako se Zagreb pridržava principijelne politike da podržava BiH u njenim granicama, onda politika prema lideru HDZ-a DRAGANU ČOVIĆU, razbijaču BiH, mora biti drugačija. Ovamo pričamo o tome kako podržavamo BiH, a onda podržavamo onoga koji razbija BiH. Isto to se odnosi i na Beograd, koji je navodno za cjelovitu BiH, a u svemu podržava MILORADA DODIKA koji svakodnevno razbija BiH – rekao je Mesić.

— Još uvijek ima onih koji misle da je moguće provesti sporazum između predsjednika Srbije i Hrvatske SLOBODANA MILOŠEVIĆA i FRANJE TUĐMANA iz Karađorđeva 1991. godine o podjeli BiH, te da je moguće razbiti BiH i promijeniti granice u regiji. Zato međunarodna zajednica treba da isključi iz politike u BiH one koji ne priznaju pravila, a Dodik i Čović je ne priznaju – rekao je Mesić koji je prozvao predstavnike određenih političkih snaga koji se izjašnjavaju protivnicima građanske države da nemaju što tražiti u Evropi.

— Evropa, nažalost, nema danas lidera, ona rješava svoje unutrašnje probleme i nema poruka onima koji imaju pogrešnu politiku prema BiH, koji razbijaju BiH – kazao je Mesić.

PROFESOR s Univerziteta u Mostaru SLAVO KUKIĆ ocijenio je da za BiH nema alternative integracijama u EU i NATO jer je to garancija mirne BiH, dok su svi ostali scenariji opasnost po BiH i po Evropu u cjelini.

— Pozicije glavnih političkih aktera su toliko udaljene da je mogućnost kompromisa gotovo isključena, a sve što se u BiH preliva iz Srbije i Hrvatske negativno se odražava na stabilizaciju i integraciju BiH koja sve više zaostaje na evropskom putu i postaje žarište političkog virusa koji se može proširiti i regionom i Evropom. Zato evropsko integriranje BiH nije samo njen, već i interes EU – podvukao je Kukić.

— Daytonski sporazum napravljen je tako da nema pobjednika ni poraženog u ratu. Ali, kada bi postojao minimum volje i rezona da se popravi Ustav BiH, to bi se moglo uraditi za mjesec dana – rekao je novinar i diplomat iz Sarajeva ZLATKO DIZDAREVIĆ, koji naglašava da je potpuni raspad društva u BiH projektiran i traje 30 godina. Kao političku sprdnju ocijenio je izjave predstavnika međunarodne zajednice da politički lideri trebaju preuzeti odgovornost, a baš su oni učinili sve kako bi proizveli ovakvu situaciju u BiH.

— Projekat političkih oligarhija u BiH je da se ne napravi nijedan korak ka EU i da se ništa ne mrdne u pozitivnom pravcu, jer ukoliko bi BiH bila zemlja u kojoj je uspostavljena vladavina prava, 50 posto njih bi završilo u zatvoru – rekao je Dizdarević koji smatra da do raspada BiH ipak ne može doći, jer to znači otvaranje teme pitanja granica, što se može proširiti cijelom Evropom.

Profesor sa Sveučilišta u Zagrebu DEJAN JOVIĆ strahuje da mnogi procesi na ovim prostorima još nisu dovršeni, pa tako ni proces dezintegracije Jugoslavije.

— Tokom 30 godina izgubljene su brojne prilike da se zemlje Zapadnog Balkana integriraju u EU, pa taj proces, ne samo u društvima tih zemalja, postaje sve neizvjesniji i nalikuje na čekanje Godota. Ali ako EU ostavi zemlje Zapadnog Balkana izvan Unije, one će dalje nazadovati. Zbog toga EU mora donijeti strateške odluke i primiti te zemlje kakve jesu. Dakle, sve zajedno i sada! – naglasio je Jović. Političar i diplomat iz Hrvatske BOŽO KOVAČEVIĆ ocijenio je da je politika proširenja EU na Zapadni Balkan pokazala nevjerodostojnost.

— Za BiH je povoljna okolnost što je američki predsjednik JOE BIDEN zainteresiran za Balkan i za dobre odnose s EU, ali je nepovoljna što Rusija koristi BiH kao jedan od zamrznutih konflikata s ciljem ometanja euroatlantskih integracija zemalja regije. BiH je još uvijek međunarodni protektorat, a njen Ustav je nametnut Dejtonskim sporazumom, pa bi ga na način na koji je nametnut, trebalo i mijenjati. Treba ukinuti odredbu o državljanstvu entiteta i ostaviti samo državljanstvo BiH, dok građani na izborima trebaju sudjelovati na osnovu mjesta boravka, ne na osnovu etničke pripadnosti – rekao je Kovačević, koji se zalaže za uvođenje trećeg hrvatskog entiteta ili da se ukinu svi te da se predsjednik BiH bira po principu jedan čovjek – jedan glas uz mogućnost svakog da se kandidira.

Daytonski sporazum napravljen je tako da nema pobjednika ni poraženog u ratu. Ali, kada bi postojao minimum volje i rezona da se popravi Ustav BiH, to bi se moglo uraditi za mjesec dana – rekao je novinar i diplomat iz Sarajeva Zlatko Dizdarević, koji naglašava da je potpuni raspad društva u BiH projektiran i traje 30 godina

O turbulentnoj situaciji u Crnoj Gori govorila je bivša ministrica za evropske integracije te zemlje GORDANA ĐUROVIĆ, ocijenivši da su ljudi na vlasti 'u najvećem dijelu bili protiv nezavisnosti Crne Gore i da su negirali crnogorske simbole i sva ostvarena postignuća' uz stav da su 'napadnuti temelji crnogorskog društva: antifašizam, građanski koncept države i multikonfesionalnost'.

— Žalim što EU nije stavila proširenje na Zapadni Balkan među svoje prioritete, a to razlog za brigu u regionu. Plašim se da Evropa opet ne zakasni, kao što je zakasnila 1990. – rekla je i pozvala EU da bude više uključena u zbivanja u Crnoj Gori.

— Pojave *non-papera* i pokušaja prekrajanja granica u regiji nisu u skladu s vrijednostima EU, rekao je kopredsjednik Igmanske inicijative za Crnu Goru BRANISLAV RADULOVIĆ, dok je njegov kolega, kopredsjednik za Srbiju ALEKSANDAR POPOV ocijenio da je nedavni samit lidera regije na Brdu kod Kranja pokazao da se nalazimo u ulozi psa koji juri svoj rep.

— Srbija, na primer, ne samo da ne napreduje u reformama već nastavlja sa urušavanjem vrednosti vladavine prava, što je posledica činjenice da je EU zauzeta sopstvenim problemima i da se ne bavi politikom proširenja – rekao je Popov i podsjetio da već drugu godinu zaredom Srbija nije otvorila nijedno pregovaračko poglavlje sa EU.

■ N. Jovanović

Raspad društva je projektiran – Zlatko Dizdarević (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL)

EU i NATO su garancija mira – Slavo Kukić (Foto: Zoran Grizelj/PIXSELL)

Politika proširenja EU je nevjerodostojna – Božo Kovačević (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Због ом, друже наш

Арсенић је био посљедњи из велике плејаде дописника и шефова загребачког дописништва београдске Политике

На испраћају Радоја Арсенића (1. 4. 1946. – 24. 5. 2021), дугогодишњег дописника Политике из Загреба, у загребачком Крематорију скупио се велик број људи, међу њима и његових колега по перу. Биле су присутне и јавне личности које су свједочиле догађајима о којима је Арсенић писао, дајући тако допринос побољшању односа Хрватске и Србије, али и извјештавајући о српској заједници у Хрватској.

— Радоје је био наш друг, један од оних другова који се у међусобним дружењима није наметао нити је опте-рећивао друге. Више је све примао, слушао и пратио са смијешком којим би често коментирао нешто што је неко од нас, или нетко трећи, рекао или направио. Памтит ћу га по том смијешку јер је то био његов коментар, али и израз госпоштине нашег Радоја, посљедњег из велике плејаде дописника и шефова загребачког дописништва београдске Политике, једне од првих новина на Балкану – рекао је предсједник СНВ-а, саборски заступник Милорад Пуповац, истичући јаку повезаност Арсенића, српске заједнице и њених представника.

Опроштај од Радоја Арсенића

— Допало га је да у распаду заједничке државе у ратном каосу и страдањима буде тај који ће извјештавати из Загреба с дужношћу новинара, а истовремено човјека који је поријеклом из Хрватске, а који је растао у Србији. Како је то проживљавао, вјерујем да његови најближи знају боље од нас. Ратни распад и ратне страхоте нису учиниле Радоја горим него бољим човјеком – рекао је Пуповац.

Подсјетио је да Српско народно вијеће и данас дјелује у простору у којем је било дописништво Политике због чега је такође био повезан са заједницом. Пуповац је рекао да је Арсенић био неријетко ограничен у свом новинарском послу због кратког времена живота новинских вијести, али је то надокнадио као кроничар који је сачувао сјећања у својим двјема књигама. Подсјетио је на пројект који је Арсенић за СНВ радио с колегама Зораном Даскаловићем и Бранком Шесто – да многи вриједни текстови буду сачувани, да остану документи на основу којих ће хисторија објективније обрађивати посљедњих 30 година. Помен Арсенићу служио је о. Богољуб Остојић, а испраћај је прошао уз извођење пјесама Ђорђа Балашевића.

■ Н. Јовановић

Чека се митрополит

Петодневно редовно мајско засједање Сабора православне цркве завршено је у суботу навечер избором досадашњег епископа будимљанско-никшићког Јоаникија за митрополита црногорско-приморског, док на његово мјесто долази викарни епископ диоклијски Методије, а за епископа ваљевског изабран је досадашњи викарни епископ мохачки Исихије.

За викарне епископе патријарха српског изабрани су јеромонах Сава, сабрат манастира Свете Петке у Загребу с титулом епископ марчански којег је патријарх прошли мјесец рукоположио у чин јеромонаха, јеромонах Јеротеј и архимандрит Јустин с титулом епископ хвостански. Архимандрит Дамаскин изабран је за викара епископа бачког с титулом епископ мохачки, а за викара епископа диселдорфског и све Њемачке изабран је архимандрит Јован с титулом епископ хумски. У Светом Синоду је престао мандат епископима бачком Иринеју и шумадијском Јовану који остају чланови замјеници, а за нове чланове изабрани су, на приједлог патријарха српског Порфирија, епископи сремски Василије и зворничко-тузлански Фотије, стоји у саопћењу које је доставио епископ бачки Иринеј, портпарол СПЦ-а.

Премда је дио медија спекулирао да ће се на овом Сабору изабрати и нови митрополит загребачко-љубљански, та ће епархија остати под управљањем патријарха Порфирија до избора новог митрополита.

Патријарх Порфирије и нови викарни епископ марчански Сава (Фото: Митрополија загребачко-љубљанска)

'Сабор је са дужном пажњом и бригом разматрао појаве које угрожавају, а у неким случајевима и нарушавају јединство Православне цркве. Са истом пажњом је узет у обзир извештај саборског Одбора за Јасеновац, а уједно су размотрени проблеми СПЦ-а како у Србији и у земљама региона тако и у дијаспори широм света. У том оквиру посебна пажња је посвећена стању наше Цркве и положају српског народа на Косову и Метохији, где се неправде, притисци и насиље против српског народа и угрожавање идентитета, слободе, правâ и имовине СПЦ-а настављају, и то, нажалост, у све тежем облику. Исто тако се Сабор суочио са изазовима пред којима су се наша Црква и народ нашли у Црној Гори, где и нова власт избегава да потпише већ усаглашен Темељни уговор између СПЦ-а и државе Црне Горе, чиме је Српска православна црква дискриминисана у односу на све друге Цркве и верске заједнице које делују у Црној Гори', истиче се у саопћењу.

■ Н. Ј.

Stogodnjak (584)

4. 6. – 11. 6. 1921: pod naslovom 'Lazari' zagrebačke Novosti objavljuju komentar svoga novinara, potpisanog pseudonimom Omikron, koji se okomljuje na neke beogradske listove, ali i političare. 'Jugoslavenstvo... znači naš daljnji moralni i kulturni preporod, mnogo više nego fizičko ujedinjenje našega naroda, koje je moglo doći utjecajem događaja izvana, dok jugoslavenstvo kao duhovno ujedinjenje može doći samo iz naroda samoga. ... Jugoslavenstvo ne znači napuštanje srpstva, hrvatstva i slovenstva, ali srpstvo, hrvatstvo i slovenstvo znači napuštanje Jugoslavije... Jugoslavenstvo, rođeno snagom naših najvećih umova, mora konačno pobijediti, pobijediti u znaku kulture i narodnog progresa. A oni političari, koji se bore protiv jugoslavenstva i jedinstva, neka se ne ljute kad im se predbaci tuđinski i nenarodni mentalitet. Ti politički Lazari čeznu za onim sakatim životom kojeg su stvorili tuđinci i naši neprijatelji. A mi treba da prestanemo biti sakati Lazari, jer ... oni će vječito pobirati mrvice ispod tuđih stolova...', upozorava uz ostalo Omikron.

* iz Beograda kratka novinska vijest da je 'ministar šuma i ruda dr. Hinko Krizman, u odsustvu ministra financija, potpisao rješenje, kojim se ukida zvanično računanje na krune u cijeloj našoj državi, a kao državna računska novčanica važi samo dinar'.

* trojica crnogorskih oficira i više desetaka činovnika javnih službi odmetnulo se u hajduke! To javljaju neke crnogorske novine, a vijest prenose i zagrebačka glasila. Odbjegla oficirska trojka – poručnici Ivan i Atanasije Bulatović, te potporučnik Boža Bulatović – priključili su se 80-orici odmetnika u planinama oko Kolašina, dok su se javni činovnici odlučili pridružiti skupini od oko 300 razbojnika koji operiraju na andrijevačkom području. Službene vlasti navode da među ovom velikom skupinom ima čak i – učitelja!

* više hiljada ljudi prisustvovalo je u Skoplju strijeljanju dvojice okrutnih zločinaca koji su, četiri mjeseca ranije, u obiteljskoj kući hladnokrvno ubili baku, kćerku i unuku, a zatim ih orobili, odnijevši manju svotu novca i neke dragocjenosti. Egzekucija je obavljena rano ujutro, ali to nije smetalo znatiželjnom mnoštvu da se već, i prije svitanja, okupi u neposrednoj blizini gubilišta. List Stara Srbija, koji donosi ovu neobičnu vijest, navodi i ovo: 'Narodu je dobošem javljeno da će strijeljanje biti javno, pa je pohrlio na gubilište kao u cirkus...' Novinski izvještač još je napisao: 'Publika je uglavnom bila zadovoljna i šteta je što su baš u mjesecu maju u Skoplju prikazivani noviteti – Tolstojev 'Živi leš', 'U vrtlogu' Vladimira Jankovića i Sofoklova 'Antigona'...'

■ Đorđe Ličina

Jedan povlašteni domaći privatni lanac, jedan uvozni, jedan državni prerađivač – nitko im realno ne može ni prismrdjeti, jednom kad su zauzeli svoja mjesta. E, i još jedan uvozni, za ogledno prakticiranje društvene odgovornosti.

Slučaj slavnog DM-a kazuje nam podosta o nama. Domaći trgovci i proizvođači se ne mogu natjecati sa strancima ni u tome, sve kad bi htjeli, a ne kažemo da bi. S obzirom na kudikamo nepovoljnije kredite, plasmane, inpute, oni su unaprijed osuđeni na skučenije prakse. Ostaje im manje komfora za brigu o radnicima, okolišu, lokalnoj zajednici. Kategorija društvene odgovornosti u kapitalizmu nije ništa doli neobavezni marketing, benevolentna ekstravagancija, uzgredna gesta.

Dabome, radnice i radnici u DM-u to itekako cijene, s dobrim razlogom. Bila na stvari sistemska pojava ili puki *charity*, svejedno im je. Nama odavde može poslužiti kao simptom pomoću kojeg lakše očitavamo situaciju u tako utjecajnom i unosnom sektoru. Baš kao i neki drugi momenti sa Zlatne košarice 2021. Trgovina je ovdje, koliko god u Hrvatskoj ekonomija općenito bila devastirana, ipak razmjerno vitalna.

Sad zamislite ostalo, ako nam je ovakva trgovina perjanica. K tome su joj na ruku išle pandemijske okolnosti. Radila je kad nitko nije smio. Prosječni je pad prometa lani u RH iznosio 8,7 posto. Trgovina je stradala ispodprosječno, svega 8,3, a vezana prerađivačka industrija blistavih 6,1. Sektor turizma i ugostiteljstva pao je 45,1 posto, umjetnosti, zabave i rekreacije 30,2 posto, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 26,5 posto. Čak je i sektor prijevoza i skladištenja pao za 14,4. Od teže sudbe spasila ga je – maloprodaja.

Prodaja robe široke potrošnje, drugim riječima, prošla je odlično. Podsjeća to donekle na neke druge pogodnosti koje su mazile trgovinu donedavno. Monetarna politika, naime. Taj sušti temelj ekonomskog strategiziranja svake zemlje – bar bi morao biti – favorizirao je prvenstveno trgovinu. Ujedno i uvoz, jasno.

Proizvođače je simultano gazila, tako i domaće izvoznike. Razvio se Konzum, proširio se Spar, kao i poneki drugi strani lanci, a procvale banke, također privatne. Ovdašnji ubogi proizvođači nisu više mogli održati ni ono čim se trži u maloprodaji, kamoli brodogradnju. Nisu mogli lako plasirati ni poljoprivredne proizvode. Onda se za dio njih ukazao spas u vidu spajanja s trgovcima. Opstali su primarno oni koju su ušli pod kišobran Agrokora, kao njegovi ucijenjeni kooperanti. Država im je usmjerila poticaje i povlastice. S vremenom su u tu shemu uključeni i drugi, nešto manji vodeći subjekti.

Prosperirala je, dakako, i državna Podravka, strateško poduzeće za održanje domaće prerade. Državna ekonomska politika se ipak provodi raznim načinima, i kojekako utječe na tržište. Usuprot propagandnim slobodnotržišnim pričama o neuplitanju, tako najjače zemlje postupaju oduvijek. I to uglavnom za ljubav samog kapitala. ANGELA MERKEL je radi Deutsche Telekoma svojski zavrtala ruku premijeru ZORANU MILANOVIĆU. Danas za uši vuče ANDREJA PLENKOVIĆA, ako je ne preduhitri State Department.

Okreni-obrni, u međuvremenu je Hrvatska pretvorena u golog potrošača, s rijetkim izuzecima, i s metastaziranim uslužnim sektorom. Pored beneficiranih trgovaca, naglašena je tako loša pozicija potrošača. Bez proizvodnje s iole osjetnijom dodanom vrijednošću, drukčije ne može ni biti. Ekonomska moć takvog kupca je unaprijed osuđena na nizak doseg.

Obratimo stoga pažnju na pult, mjesto ogleda dvaju preostalih aktera u ovoj drami, nakon trgovaca kao vlasnika biznisa, i države kao političkog regulatora. Tamo se u krajnjoj naravi odnosa susreću radnik u trgovini i građanin-kupac. Osvrnut ćemo se najprije na trgovačko radništvo, ono koje manje pribrane mušterije često poistovjećuju s vlasnicima. A nema veće greške od te, ni težeg promašaja. Radnici u trgovini su zapravo najpogođeniji sloj u ovoj relaciji. U pravilu im život zagorčavaju i gazde i potrošači. Dobro, ako ne računamo eventualno DM.

Imaju prostora za brigu o radnicima – DM (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Zlatica Štulić (Foto: Dalibor Urukalović/PIXSELL)

Konzum je bio glavni i na prvoj dodjeli, 2016. godine. I dobio je ovom prilikom specijalno priznanje sponzora Mastercard za inovacije u plaćanju. A pet puta u šest godina DM je odnio priznanje za društvenu odgovornost

Ta je njihova ukliještenost osobito naglašena tokom pandemije. Primjerice, iz jedne reportaže u dnevnom tisku smo jesenas doznali kako to izgleda u stvarnosti. Prodavačice su tamo, i ne samo tad, svjedočile da se na njih prenosi sav enormni pritisak krize. Poslovođe ih mamuzaju kao da neće svanuti sutra, kupci im jebu sve po spisku. A odreda su potplaćene.

Prema riječima ZLATICE ŠTULIĆ, predsjednice Sindikata trgovine Hrvatske, trgovkinje tako nisu drastično izložene samo virusu. Nije im opterećenje sadržano samo u obaveznoj maski kroz radni dan. Kupci labavijih živaca koriste činjenicu da su mahom u pitanju žene. 'Potrošači ne snose posljedice za neprimjereno agresivno ponašanje', kaže sindikalistkinja. Dodaje da bi nervoza potrošača i neosjetljivost poslovođa na muku trgovkinja mogli postati 'novo normalno'.

O tome je nedavno javno progovorila i MIRELA VIDAKOVIĆ, radnica u Sparu, sindikalistkinja. Požalila se da njezin poslodavac uvijek staje na stranu kupca. Pisali smo o tome pa da i sebe malo citiramo: 'Osobno je doživjela verbalni i fizički napad jedne mušterije koju je zamolila da stavi masku, onako kao što je to trgovkinjama i trgovcima u Sparovim dućanima naložio upravo poslodavac. Incident je zaključen slanjem poklon-paketa dotičnom kupcu.' Vidaković je dodala kako u njezinu radnom okruženju već ima više psihički dotučenih radnika. DARJA MASLIĆ SERŠIĆ, psihologinja s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, tad je iznijela poražavajuću konstataciju. Radnici u trgovini ispočetka su se najviše bojali zaraze; sad kupaca, zahvaljujući tome što ih poslodavac ne štiti.

U okolnostima gdje se nitko ne uspijeva dovoljno obuhvatno solidarizirati, zanemarivanje radničkih prava postaje adut spram konkurencije. Kupujte u našim dućanima, naši prodavači najljubaznije primaju udarce. Što se pritom dešava u ganglijima potrošača, nije teško dokučiti.

I oni su ljudi, navodno, pa se za kraj poistovjetimo s njima. Ionako smo u toj ulozi svaki dan, čak i trgovci jesu. A ne treba nam koronavirus da bismo bili ojađeni i na jad tjerali druge, uz tržišni poredak vrijednosti. Počeli smo ovaj tekst sa Zlatnom košaricom, sad se fokusirajmo na običnu. Ili, još bolje, na onu koja se naziva potrošačkom košaricom. Posrijedi je standard za praćenje cjenovnog opterećenja koji rabe sindikati i statističari. U izdanju Državnog zavoda za statistiku RH, naziva se indeksom potrošačkih cijena te se računa kroz praćenje oko 890 proizvoda. Ta je nezlatna košarica, ustvari mali kavez naše egzistencije, lani iskazala zanimljive oscilacije.

Darja Maslić Seršić, psihologinja s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, iznijela je poražavajuću konstataciju. Radnici u trgovini ispočetka su se najviše bojali zaraze; sad kupaca, zahvaljujući tome što ih poslodavac ne štiti

Prvo je *lockdown* blago oborio cijene, zbog snižene potražnje, onda još malo vidnije. Navest ćemo neke vrijednosti u poredbi s istim mjesecom prethodne godine. Studeni je bilježio cijene niže za 0,2 posto, prosinac za 0,7. No već je veljača ove godine prešla u plus od 0,3 posto, da bi se ožujak nastavio s rastom cijena od 1,2 posto, a travanj došao na 2,1.

To pak ima veze s inflacijom o kojoj smo pisali u pretprošlom broju. Zasad je u pitanju tek odjek globalne pojave, američke i šire, ali nema garancije da se neće u ozbiljnijim numerama preliti i k nama. Pogotovo je tako s obzirom na pasivnost domaće ekonomske politike. Oslanjamo se na predstojeću turističku sezonu, sve kao i lani, jedini naš spas. Nema ni naznake zaokreta prema nekoj univerzalnoj ekonomskoj održivosti. Čuli smo voditeljsku objavu: povijest se ponavlja. Dobro je dok uopće još ima tko pokupiti nagrade. ■

PIŠE Tena Erceg

Emmanuel Macron u memorijalnom centru u Kigaliju (Foto: Blondet Eliot/ABACA/PIXSELL)

Afrika ne živi od kajanja

Francuska i Njemačka službeno su priznale odgovornost za genocide u Africi: Njemačka je to učinila kao direktan počinitelj genocida u Namibiji početkom 20. stoljeća, dok je francuski predsjednik Macron priznao odgovornost Francuske za genocid u Ruandi. Po svemu sudeći, formalne isprike neće imati epilog u materijalnim reparacijama zbog straha od presedana

Krajem svibnja, praktički istovremeno, vlade Njemačke i Francuske službeno su priznale odgovornost za genocide u Africi. Njemačka je to učinila kao direktan počinitelj genocida u Namibiji za vrijeme kolonijalne vladavine početkom 20. stoljeća, kada su njemački vojnici ubili većinu pripadnika tamošnjih naroda Herero i Nama. Francuski predsjednik EMMANUEL MACRON priznao je pak odgovornost Francuske za genocid u Ruandi, pri čemu se ta odgovornost odnosi na pružanje podrške tadašnjem režimu Hutua čije su paravojske 1994. godine ubile 800 tisuća pripadnika naroda Tutsi.

S obzirom na to da se radi o zločinima koji su se dogodili prije više desetljeća, a u njemačkom slučaju i više od stoljeća te da ranije vlade država počiniteljica nisu bile voljne uhvatiti se ukoštac sa svojim zločinačkim prošlostima, radi se o hvalevrijednim gestama koje su pozdravile i vlade država u kojima su se genocidi dogodili. No isto tako, načini na koje su te geste formulirane i procesi koji su do njih vodili sugeriraju da su njemačka i francuska vlada suočavanju s prošlošću pristupile pragmatično te da njihov motiv nije bio isključivo humanistički, već i pokušaj da u svojim bivšim kolonijama povrate nešto od nekadašnjeg utjecaja koji su u kontekstu suvremenih geopolitičkih okolnosti izgubile. Pritom je u naročitom porastu antifrancuski sentiment u zapadnoafričkim državama, u kojima je Francuska nastavila vući konce i nakon što su dobile neovisnost. Stoga se ti pomiriteljski potezi tumače i kao pokušaj Francuske da poveća izgubljeni utjecaj, naročito s obzirom na rastući utjecaj Kine, Rusije i Turske u Africi.

Emmanuel Macron odgovornost Francuske za genocid u Ruandi priznao je nakon što je komisija povjesničara, koju je formirala sama vlada, završila izvještaj na kojemu je radila dvije godine. Zaključak je izvještaja da vlada tadašnjeg predsjednika FRANÇOISA MITTERRANDA 'snosi tešku odgovornost' za zbivanja u Ruandi jer je predugo surađivala s režimom koji je poticao masakre i 'zatvarala oči na pripremu genocida od strane najradikalnijih elemenata tog režima'.

Nakon objave izvještaja Macron je otišao u Ruandu te u memorijalnom centru u Kigaliju, u kojemu su pohranjeni ostaci 250 tisuća ubijenih, rekao da je došao 's poniznošću i poštovanjem kako bi priznao odgovornost' Francuske. Macron je tom izjavom otišao dalje od svih svojih prethodnika, pa je i ruandski predsjednik PAUL KAGAME njegove riječi nazvao 'vrednijima od isprike, jer su one istina'. Kagame se time referirao na činjenicu da Macron nije ponudio formalnu ispriku kakva bi se možda očekivala, što su neki analitičari objasnili Macronovom namjerom da pred predsjedničke izbore, koji će se dogoditi za nešto manje od godinu dana, ne ozlovolji konzervativnu desnicu koja blagonaklono gleda na francusku kolonijalnu prošlost.

Osim onoga koji se odnosi na Ruandu, Macronova je vlada naručila izvještaj i o francuskoj kolonizaciji Alžira, a taj je izvještaj u siječnju ove godine predstavio njegov autor, povjesničar BENJAMIN STORA. Macron se na kolonizaciju Alžira prvi put referirao 2017., nazvavši je zločinom protiv čovječnosti, a potom i godinu dana kasnije, kada je ustvrdio da je Francuska tamo uspostavila temelje sustava torture koju je provodila za vrijeme alžirskog rata za neovisnost od 1952. do 1962., u kojemu je ubijeno milijun i pol ljudi. No isto tako, Macron je isključio mogućnost formalne isprike za zločine i za cjelokupni period kolonijalne vladavine koja je trajala više od 130 godina, iako je alžirski predsjednik ABDELMADJID TEBBOUNE ispriku opetovano tražio kao temelj za normalizaciju odnosa.

Macron je u memorijalnom centru u Kigaliju, u kojemu su pohranjeni ostaci 250 tisuća ubijenih, rekao da je došao 's poniznošću i poštovanjem kako bi priznao odgovornost' Francuske, čime je otišao dalje od svih svojih prethodnika

Prilikom predstavljanja izvještaja, njegov autor Stora predložio je osnivanje komisije za istinu i pomirenje, komemoriranje važnih datuma zajedničke povijesti i promjenu načina podučavanja kolonijalne prošlosti u školi, ali i upozorio na 'kulturu kajanja', koju smatra beskorisnom za popravljanje odnosa. Sličnu formulaciju upotrijebio je uoči predstavljanja izvještaja i jedan Macronov savjetnik, koji je rekao da je 'pokajanje taština, a priznanje istina, a istina se gradi djelima'.

Francuski dužnosnici također su se, u raznim prilikama i u širem kontekstu, osvrtali na davanje formalnih isprika za koje smatraju da ga evropskim društvima nameću američki akademski krugovi, a premijer JEAN CASTEX potkraj prošle godine kritizirao je pozive za formalnim isprikama kao podilaženje islamističkim teroristima. Bitno je, međutim, naglasiti i da formalne isprike obično rezultiraju zahtjevima za materijalnom reparacijom, što za države koje su činile zločine predstavlja opasnost od postavljanja presedana i potencijalne lavine takvih zahtjeva. Taj bi se presedan, osim toga, mogao primjenjivati i na druge države, odnosno i na ostale bivše kolonijalne sile Evrope.

Slična logika stoga se može nazrijeti i u rezoniranju vlade Njemačke u vezi genocida nad narodima Herero i Nama u tadašnjoj koloniji Namibiji između 1905. i 1908. godine.

Benjamin Stora, autor izvještaja o francuskoj kolonizaciji Alžira (Foto: Claude Truong-Ngoc/ Wikipedia)

Namibijski predsjednik Hage Geingob u pregovorima s Njemačkom inzistirao je na odšteti (Foto: Wu Changwei/XINHUA/PIXSELL)

U nastojanju da izvrše etničko čišćenje njemački su vojnici na najveći otpor nailazili upravo kod pripadnika ovih naroda, koje su zato ubijali, protjerivali u pustinju gdje su skapavali od gladi i držali u koncentracijskim logorima. Ubijeno je oko 80 posto naroda Herero i 50 posto naroda Nama, zbog čega se taj događaj smatra i 'prvim genocidom 20. stoljeća'. Njemački okupatori također su sa stratišta odnijeli tisuće lubanja ubijenih, od kojih je većina završila na sveučilištima i u muzejima, u svrhu bavljenja eugenikom, ali i u 'privatnim kolekcijama'.

Pregovori između vlada Njemačke i Namibije započeli su 2015. godine, a njemačka strana u međuvremenu je priznala da je počinjen genocid. No nije koristila termine 'reparacija' ni 'kompenzacija', iako je namibijski predsjednik HAGE GEINGOB na tome inzistirao. Umjesto toga, Berlin je 28. svibnja formalno obznanio svoje priznanje genocida, ali je Namibiji umjesto odštete ponudio 'razvojnu pomoć' vrijednu 1,1 milijardu eura. Njemački predsjednik FRANK-WALTER STEINMEIER uskoro bi trebao otputovati u Namibiju i u tamošnjem parlamentu zatražiti oprost.

Njemačko pristajanje na reparacije značilo bi i priznavanje krivice u odnosu na UN-ovu Konvenciju o sprječavanju genocida iz 1948., za koju su njezini stručnjaci tvrdili da se ne može primjenjivati retroaktivno na zločine koji su se dogodili prije njezinog postojanja.

Osim zbog mizernog iznosa razvojne pomoći koju je njemačka vlada ponudila, cijelim procesom pomirenja nezadovoljni su upravo predstavnici naroda Herero i Nama, koji su i danas marginalizirani u odnosu na većinski narod i koji zbog toga nisu bili zastupljeni u pregovorima s Njemačkom. Glavni njemački pregovarač RUPRECHT POLENZ njemačkim je medijima rekao da su njihovi predstavnici prisustvovali formuliranju pozicije namibijske vlade, no da ta uključenost očigledno nije bila dovoljno istaknuta potvrdio je VEKUII RUKURO, poglavica naroda Herero i član namibijskog parlamenta, koji je CNN-u nedavno rekao da je njemački predsjednik 'što se zajednica žrtava tiče, u Namibiji *persona non grata*'.

Njemačko kolonijalno prisustvo u Africi trajalo je relativno kratkih tridesetak godina na prijelazu 19. i 20. stoljeća, no ona je u to vrijeme bila treća najjača evropska kolonijalna sila, a područje koje je okupirala uključivalo je značajan dio supsaharske Afrike. Njemačka je i mjesto u kojemu se 1884. održala Berlinska konferencija na kojoj su evropske kolonijalne sile između sebe podijelile teritorij Afrike, no unatoč tome taj dio prošlosti, prema mišljenju brojnih stručnjaka, premalo je zastupljen u javnosti i uglavnom zasjenjen holokaustom.

Budući da je u svim svojim afričkim kolonijama nailazila na otpor, Njemačka je taj otpor brutalno suzbijala, a najkrvavije je, osim u Namibiji, bilo u Tanzaniji, gdje je u ustanku naroda Maji Maji ubijeno oko 300 tisuća njegovih pripadnika. Njemačke su snage i tamo primjenjivale prisilno izgladnjivanje, a tanzanijska je vlada 2017. također od Njemačke zatražila reparacije za ubijene, kao i povrat ukradenih artefakata i lubanja.

Njemačka istrebljenja afričkih naroda organizirali su ljudi od kojih su neki kasnije bili pripadnici nacističkog režima i na jednak način primjenjivali i širili rasističku ideologiju koja je dovela do genocida nad Židovima

Na istom je valu reparacije u iznosu od 36 milijardi eura zatražio i Burundi, i to od Njemačke i Belgije koje su njime vladale jedna za drugom: Njemačka do kraja Prvog svjetskog rata, a zatim i Belgija do neovisnosti 1962. Obje kolonijalne sile tamo su poticale razdor između naroda Hutu i Tutsi, što je dovelo do njihovih sukoba 1970-ih, a potom i 1990-ih. Belgija se formalno ispričala 2009. godine, a senat Burundija lani je osnovao panel stručnjaka koji je procijenio štetu i koji će poslati preporuke vladama Njemačke i Belgije.

Njemačka istrebljenja afričkih naroda organizirali su ljudi od kojih su neki kasnije bili pripadnici nacističkog režima i na jednak način primjenjivali i širili rasističku ideologiju koja je kasnije dovela do genocida nad Židovima.

Berlinska neprofitna organizacija AfricAvenir International sastavila je popis nekoliko desetaka naziva ulica i trgova u Berlinu s imenima kojima se i dandanas glorificira kolonijalizam, primjerice Ulica Mohren, arhaična riječ kojim se označavaju tamnoputi ljudi, a koja se danas koristi kao rasistička uvreda. Tek su posljednjih godina zaživjele aktivističke skupine koje se time bave, no one se spore oko toga treba li takva imena mijenjati ili ih koristiti kao alat za drugačije učenje o kolonijalnoj prošlosti, koja je još uvijek podzastupljena u standardnim školskim programima. ■

INTERNACIONALA

U Putinovom zagrljaju

Iako EU zbog otmice aviona s Romanom Protasevičem najavljuje nove sankcije za Minsk, postoji i strah da će Lukašenka tako gurnuti u još veću ovisnost o Moskvi

RUSIJA je Bjelorusiji obećala dostaviti 500 milijuna dolara, odnosno drugu tranšu kredita od jedne i pol milijarde dolara, dogovorenog prošle jeseni, objavljeno je nakon sastanka VLADIMIRA PUTINA I ALEKSANDRA LUKAŠENKA u Sočiju prošlog tjedna. Neposredno potom Evropska unija je 'poduplala' ponudu, obećavajući tri milijarde eura, ali pod uvjetom, rekla je predsjednica Europske komisije URSULA VON DER LEYEN, da dođe do demokratske tranzicije. Odnosno, da Lukašenko ode s vlasti, što nije otvoreno rečeno, ali je po svemu sudeći mišljeno. Sve to posljedica je prisilnog preusmjeravanja leta Atena – Vilnijus u Minsk 23. maja radi hapšenja bjeloruskog opozicionara ROMANA PROTASEVIČA. Evropska unija i SAD energično su reagirali na ovaj potez bjeloruskih vlasti, a britanski ministar vanjskih poslova DOMINIC RAAB nazvao ga je 'ratobornim činom'. Dvadesetšestogodišnji Protasevič je očito čovjek koji uživa znatno povjerenje institucija na Zapadu, ali i izaziva veliki strah kod autoritarnog predsjednika Bjelorusije. Iako se predstavlja samo kao novinar, Protasevičeve aktivnosti su puno šire i uključuju organiziranje protiv vladajućeg režima u njegovoj matičnoj zemlji iz samonametnutog egzila u susjednoj Poljskoj i Litvi.

Nakon sumnjive i općenito smatrano namještene pobjede na predsjedničkim izborima u augustu prošle godine, Lukašenko je uspio preživjeti pokušaje rušenja opozicijskim protestima održanim uz zapadnu potporu, ali s očito značajno smanjenom popularnošću. Protasevič je samo jedan od opozicijskih organizatora koji su izloženi pojačanoj represiji i optužbama za terorističko organiziranje i rušenje legalne vlasti uz stranu potporu – od augusta su, naime, uhapšene hiljade ljudi. Unatoč širokoj potpori organizacija za zaštitu ljudskih prava i slobode govora, sam Protasevič nije bez kontroverzi. Potvrđeno je da je sudjelovao u ukrajinskim protestima 2014. koji su srušili prorusku vlast. Nadalje, bio je u Donbasu tijekom rata, i to u sastavu bataljona Azov, zloglasnom po regrutaciji ekstremnih desničara iz stranih zemalja. Protasevič navodno nije sudjelovao u borbama, nego je tamo boravio kao izvjestitelj. Ranjen je 2015. kod sela Širokino, u isto vrijeme kada je tamo u sastavu Azova boravila i grupa desničarskih dobrovoljaca iz Zagreba.

Bjelorusija je proteklih godina postala mjesto pojačanih geopolitičkih sukoba između Rusije i Zapada. Lukašenko je jedan od posljednjih Putinovih saveznika na evropskom kontinentu, no njihov odnos nije uvijek bio idealan. Lukašenko je na vlast došao daleke 1994. godine, nakon čega je započeo proces ponovnog približavanja Rusiji koji je kulminirao 1999. formalnim osnivanjem zajedničke 'Savezne države'. No ona nikada nije zaživjela, između ostalog i zato što se tom rješenju protivio Putin, koji je manje od godinu poslije postao predsjednik Rusije. Otada Lukašenko nastoji održavati bliske odnose s Moskvom, ali ujedno izbjeći pritiske da se Bjelorusija uključi u sastav Ruske Federacije. Ni bjeloruski odnosi sa Zapadom nisu uvijek bili jednako loši. U vrijeme izbijanja sukoba u Ukrajini Bjelorusija se postavila neutralno, držeći distancu prema svom ruskom savezniku. To je Lukašenku omogućilo da bude posrednik u pregovorima koji su 2014. doveli do nikada ispoštovanog Protokola iz Minska. Kao nagradu za spremnost na suradnju Lukašenko je dobio djelomičnu normalizaciju odnosa s EU-om i ukidanje većine sankcija uvedenih zbog prethodnog vala represije, nakon izbora 2010. čija je legitimnost također dovođena u pitanje. Odnosi su se, međutim, ponovno pokvarili nakon spornih prošlogodišnjih izbora i osobito nakon posljednjeg incidenta s avionom.

Time su zasad propali pokušaji EU-a da Bjelorusiju odvoji od svog glavnog rivala na istoku kontinenta, Rusije. Bjelorusija je izrazito ekonomski ovisna o velikom susjedu s kojim ostvaruje polovicu vanjske trgovine, a važnu ulogu igraju i ruski plinovodi koji prelaze preko bjeloruskog teritorija. Dvije zemlje nekoliko su puta kvarile odnose zbog pregovora oko uvjeta transporta plina i cijene za bjeloruske potrošače. To je potaknulo Lukašenka da početkom prošle godine dogovori uvoz plina iz drugih zemalja, uglavnom bliskih Zapadu, poput Norveške, Saudijske Arabije i Sjedinjenih Država. Iako je zbog posljednjeg incidenta Zapad najavio nove sankcije Bjelorusiji, iz diplomatskih poteza ipak se iščitava i oprez. Naime, nema garancije da bi dodatni pritisci omogućili rušenje Lukašenka, ali bi ga vjerojatno gurnuli dublje u zagrljaj Rusije, na što vlasti u Moskvi ionako računaju. A Zapad bi ga, ako ga već ne može smijeniti, barem želio držati na što većoj distanci od Putina.

■ Nikola Vukobratović

Nejednaki partneri – Lukašenko i Putin na brodskom izletu nedaleko Sočija (Foto: Sputnik/Reuters/PIXSELL)

Gvajanci vs. ExxonMobil

DVOJICA građana južnoameričke države Gvajane podnijela su tužbu protiv tamošnje vlade kojom traže da se zaustave bušenja morskog dna koja provode ExxonMobil i druge velike naftne kompanije. QUADAD DE FREITAS, 21-godišnji turistički vodič i TROY THOMAS, sveučilišni profesor i bivši predsjednik udruge Transparency Institute Guyana, tvrde kako dozvole za istraživanje nafte krše zakonsku obavezu vlade da štiti prava sadašnjih i budućih generacija na zdrav okoliš. Riječ je o prvoj ustavnoj tužbi koja osporava proizvodnju fosilnih goriva na temelju ljudskih prava i klime u ovoj siromašnoj zemlji, gdje čak dvije petine stanovništva živi s 5,5 dolara dnevno, a u proizvodnji nafte neki vide budućnost.

Uz obalu Gvajane nalazi se istraživački blok Stabroek, zajedničko ulaganje ExxonMobila, Hess Corporation i podružnice Kineske nacionalne naftne tvrtke. Procjenjuje se da ispod mora leži najmanje 8 milijardi barela sirove nafte, kao i bilijuni kubičnih stopa prirodnog plina. Aktivisti su već ranije pokušali osporiti bušenje nafte pokraj obale tvrdeći kako jedna od tvrtki nije imala dozvolu za bušenje, no sud je odbio njihov zahtjev. Potom su doveli u pitanje dužinu trajanja dozvola, što je sud uvažio te ExxonMobil više nema dozvolu do 2040. već do 2021. godine, pa će uskoro morati zatražiti njeno obnavljanje. Aktivisti sada traže da sud prestanak odobravanja aktivnosti koje bi značajno pridonijele klimatskim promjenama i porastu razine mora proglasi ustavnom dužnošću vlade. Gvajana je vrlo osjetljiva na klimatske promjene – glavni grad Georgetown nalazi se ispod razine mora, a ribarstvo je glavni izvor prihoda za većinu stanovništva. Prošle godine je UN-ov Odbor za ljudska prava zatražio da se vlasti izjasne na temu rastuće zabrinutosti oko vađenja nafte i značajnog povećanja emisije stakleničkih plinova, što negativno utječe na najranjivije skupine. S druge strane, unatoč obavezi da neće izravno financirati vađenje fosilnih goriva, Svjetska banka olakšava Gvajani ulazak u svijet izvoza nafte: 1980-ih pomogla je u izradi potrebnih zakona, a nedavno je platila pravnoj tvrtki koja je radila za ExxonMobile da ih osuvremeni. Aktivisti smatraju kako nema razloga ulaziti u proizvodnju nafte danas, kada dolazi do globalnog odmaka od tog fosilnog goriva.

■ Mašenjka Bačić

Ivana Žanić, izvršna direktorica beogradskog Fonda za humanitarno pravo (Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

KRATKO I JASNO

Čudna atmosfera

Izricanje konačne presude Ratku Mladiću, prvostepeno osuđenom u Hagu na doživotnu kaznu zatvora zbog genocida, zločina protiv čovječnosti, kršenja zakona ili običaja ratovanja, najavljeno je za 8. juna. U kakvoj atmosferi Srbija dočekuje presudu?

Atmosfera u kojoj se očekuje izricanje presude je, na neki način, veoma čudna. Iako je do presude ostalo samo nekoliko dana, gotovo da nema ni jedne izjave zvaničnika Srbije po tom pitanju. Iskreno, očekivala sam orkestriranu kampanju sa vrha jer ipak se radi o RATKU MLADIĆU, paradigmi 'herojstva' Srba tokom rata u Bosni. Međutim, nisam primetila ništa osim vesti o povezivanju prebacivanja RADOVANA KARADŽIĆA na izdržavanje kazne u Veliku Britaniju sa narušavanjem zdravlja Mladića. S druge strane, Mladićeva porodica je veoma aktivna u inzistiranju na tome da je on bolestan i da se na sve načine odloži izricanje presude, što se, na svu sreću, nije dogodilo.

Očekujete li potvrdu ili ublažavanje presude i koliko je ona prvostepena već ublažena, s obzirom na to da je oslobođen optužbi za genocid u šest bosanskohercegovačkih opština?

Verujem da će presuda biti potvrđena. Što se tiče toga da je oslobođen za genocid u šest opština BiH, to je utvrđeno i u drugim presudama Haškog tribunala. Međutim, podsećam na stav tribunala da su se desila masovna ubistva žena, deca i muškaraca i da je to imalo obeležja genocida, ali nije utvrđeno postojanje genocidne namere.

Koliko sama presuda može uticati na promenu percepcije javnosti?

Ne očekujem promenu percepcije javnosti, to se nije desilo nakon izricanja ni jedne presude. Niti to može da promeni presuda sama po sebi. Međutim, to može razgovor o presuđenim činjenicama, o tome šta piše u toj presudi, onda kada se čuje i poštuje glas žrtava, kada zastanemo i razmislimo o tome da li je u nama ostalo imalo empatije za drugoga, za njegovu bol i patnju. Tek kada smo spremni da se suočimo sa svim užasima koji je rat doneo i kada to povežemo sa žrtvama i članovima njihovih porodica, onda možemo da govorimo o promenjenoj percepciji. Međutim, ukoliko se držimo svojih starih pozicija – da je taj sud usmeren samo na to da naudi i napakosti Srbima koji su zapravo jedine žrtve – i ukoliko nismo spremni ni pedalj da odstupimo od tog stava, ni jedna presuda suštinski neće ništa promeniti.

■ Dejan Kožul

Herr Schmidt u Sarajevu

Njemački političar sedmi je po redu Visoki predstavnik (Foto: POOL/Reuters/PIXSELL)

Nasljednik Valentina Inzka dočekan je s kritikama u Republici Srpskoj, dok su njegov dolazak pozdravili lideri SDA i hrvatskih stranaka

Ime Valentina Inzka, još kratko aktualnog Visokog predstavnika međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, postalo je gotovo sinonim za tu funkciju koju je obnašao posljednjih 13 godina. Točno je to pola vremena ukupnog postojanja Ureda visokog predstavnika (OHR), koji je formiran 1995. kada je sklopljen Dejtonski sporazum, čiju civilnu provedbu nadzire. Prije Inzka, koruškog Slovenca iz Austrije, tu je dužnost obavljalo još šest diplomata. To su, redom, bili Šveđanin Carl Bildt, Španjolac Carlos Westendorp, Austrijanac Wolfgang Petritsch, Britanac Paddy Ashdown, Nijemac Christian Schwarz-Schilling i Slovak Miroslav Lajčák. Sada je red na drugog Nijemca, Christiana Schmidta, koji bi dužnost trebao preuzeti 1. augusta.

U tih 26 godina postojanja OHR dva imena su se posebno isticala. Paddy Ashdown se i dalje pamti u BiH kao Visoki predstavnik koji je maksimalno koristio takozvane bonske ovlasti, prema kojima je OHR mogao nametati i mijenjati zakone, smjenjivati političke dužnosnike i slično. U periodu od 2002. do 2006. Ashdown je izmijenio statut Grada Mostara, što je Ustavni sud 2009. poništio pa je grad bio u političkoj blokadi, bez izbora. Nametnuo je zastavu i himnu BiH, zakone o državljanstvima, zakon o Vijeću ministara BiH kao državnoj vladi i, možda najvažnije, inicirao formiranje Komisije Vlade Republike Srpske za utvrđivanje činjenica o zbivanjima u i oko Srebrenice 1995. godine. Ukupno je donio 430 važnih odluka. Među Hrvatima nije bio omiljen zato što su ga optuživali da je zloupotrijebio prvog hrvatskog predsjednika Franju Tuđmana tako što mu je ovaj navodno dao salvetu na kojoj je iscrtao liniju koja dijeli Evropu na zapadnu, katoličku i istočnu, pravoslavnu, a sam Ashdown je to predstavio kao salvetu na kojoj je Tuđman dijelio BiH. Odlazeći Valentin Inzko – poznat i kao čovjek koji je najčešće 'izražavao zabrinutost' – bio je njegov kontrapunkt. Za razliku od prethodnika, Inzka su kritizirale sve strane. U RS-u je to već standard, a u Federaciji BiH, posebno među Bošnjacima, predmet kritike je to što nije oštrije reagirao na sve češće opstrukcije iz RS-a i najave odcjepljenja.

U takvoj atmosferi uslijedila je i njegova ostavka, kao i odabir njegovog nasljednika, kojeg je još ranije kandidirala njemačka vlada. Schmidt je bivši njemački ministar poljoprivrede iz bavarske stranke CSU, koji je 1990-ih kao član Bundestaga zadužen za vanjsku politiku često boravio na Balkanu. Odabirom Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira (PIC) službeno je 27. svibnja imenovan za sljedećeg Visokog predstavnika. Odluka je donesena bez učešća Rusije, države članice PIC-a. Štoviše, Ruska Federacija se usprotivila izboru Schmidta. Smatraju da se radi o 'kršenju ustaljene prakse izbora Visokog predstavnika' jer da 'samo Savjet bezbjednosti UN-a može odlučiti o Visokom predstavniku'. To je bilo dovoljno da izbor ne priznaju ni u RS-u. Milorad Dodik tako tvrdi da Schmidt neće biti novi Visoki predstavnik – ili da će biti, ali samo za područje Federacije BiH, jer da RS ionako želi da se ta funkcija ukine. Zbog imenovanja Schmidta na čelo OHR-a u Beogradu je održan i sastanak predstavnika RS-a, uključujući i opozicione. Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić ponovio je da je njegov stav prema Schmidtu afirmativan, ali da nije to problem, već kršenje pravne procedure.

U samoj su Federaciji Schmidta poneki bošnjački krugovi dočekali s nepovjerenjem, ukazujući na njegovu navodnu bliskost s Rusima i na hrvatsko odlikovanje Redom Ante Starčevića te tvrdeći da Njemačka nastoji preuzeti politiku EU-a u regiji. Međutim, Schmidtovo imenovanje pozdravio je lider SDA Bakir Izetbegović. 'Mislim da nećemo dobiti čovjeka koji bolje poznaje situaciju u BiH i koji je dobronamjerniji u odnosu na BiH od gospodina Valentina Inzka, ali ćemo možda dobiti čovjeka s jačim leđima', rekao je Izetbegović, smatrajući da će Schmidt imati veću podršku da 'pokrene stvari s mjesta'. Istovremeno, Schmidtovo su imenovanje pozdravile i stranke bh. Hrvata, očekujući da će on podržati provedbu reforme izbornog zakona.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto: Borna Filić/PIXSELL

Slavna irska pjevačica Sinéad O'Connor u upravo izdanoj memoarskoj knjizi 'Rememberings' ('Sjećanja') piše o nizu teških tema – seksualnom i fizičkom zlostavljanju koje je, kaže, trpjela od svoje majke, kleptomaniji, kritici katolicizma, svom prelasku na islam i psihičkim slomovima. 'Jedini razlog da snimite album je zato što ćete poludjeti ako to ne napravite. Ako to radite zato što želite postati poznati, nekog impresionirati ili zaraditi, to neće biti dobra snimka', poručila je u intervjuu Guardianu.

■ **J. B.**

Obračun sa Stefanovićem

U Beogradu je iz vladajuće Srpske napredne stranke uklonjen Nebojša Stefanović. Još uvijek aktualni ministar obrane i potpredsjednik Vlade donedavno je slovio za jednog od najbližih ljudi Aleksandra Vučića, a njihova bliskost potječe još iz sredine 2000-ih. Način na koji je eliminiran dnevni je list Danas opisao kao 'light (laki) staljinizam'. Protiv njega je pokrenuta masovna kampanja u sklopu koje su se deseci i deseci – ukupno 169 – lokalnih odbora SNS-a diljem Srbije izjašnjavali za njegovu smjenu sa svih stranačkih funkcija. Sam Vučić nije se upuštao u sukob, no nema sumnje da iza te kampanje stoji upravo svemoćni predsjednik Srbije i vladajuće partije. Formalni razlog traženja Stefanovićeve ostavke jest da je kao ministar unutarnjih poslova – što je bio do prošle jeseni – odgovoran za 'aferu prisluškivanje', pripisanu skupini oko nekadašnje državne tajnice Dijane Hrkalović. Meta akcije službeno su bili sam Vučić i njegova obitelj, navodno prisluškivani gotovo dvije tisuća puta. Pritisak je urodio plodom te je Stefanović u subotu, 29. svibnja podnio ostavku na važnu poziciju predsjednika beogradskog odbora SNS-a.

— Prisluškivanje je upotrebljeno kao povod za smenu i to više u smislu objektivne odgovornosti nego direktnog učešća Stefanovića. Ova priča će verovatno imati nastavak i biće korišćena kao mač nad glavom i drugih funkcionera. Vučić naprosto ne dopušta da iko u stranci funkcioniše mimo njega. Pretpostavljam da su neki Stefanovićevi potezi protumačeni kao nedostatak lojalnosti predsedniku i kao njegov pokušaj da svoju poziciju u stranci ojača nezavisno od njega. Zbog toga bilo potrebno da se pošalje poruka ko je glavni i od koga sve zavisi, pa makar se radilo i o veoma bliskoj osobi, kako su se ranije odnos Vučića i Stefanovića predstavljao – kaže za Novosti Đorđe Pavićević, profesor beogradskog Fakulteta političkih nauka.

U javnosti se nagađalo da Vučić ne smije smijeniti Stefanovića, jer ako bi on progovorio o svemu što zna, to bi značilo i Vučićev politički kraj. Pavićević ipak ne očekuje takav rasplet.

— Način na koji je Stefanović smenjen pokazuje da je ideja bila da se najpre saseče sva moguća podrška koju je on mogao dobiti od mogućih saradnika, a da nakon toga usledi odmazda, posebno što je bilo priča o tome da stranka može da se pocepa, a Stefanović odvuče deo članstva. Njegov 'ucenjivački potencijal' sada počiva na pričama o informacijama kojima on raspolaže, što mislim da nije ozbiljna opasnost za Vučića. U svakom slučaju, verovatno se neće sve završiti sada i ovde, jer sledi novi izbori, liste i raspodele mesta, gde će verovatno neki ljudi biti tiho skrajnuti. Ozbiljan problem za ovako koncipiranu stranku jeste da deo članstva, posebno 'prvoboraca', pokazuje slične ambicije ili je na udaru javnosti zbog korupcije i bahatosti, tako da je sve teže dovesti u red odnose u stranci i zadržati probleme unutar kuće – zaključuje Pavićević.

Na zaključak da će sukob završiti kompromisom upućuje i to da je Stefanović ostao ne samo ministar obrane nego i sekretar Saveta za nacionalnu bezbednost i šef Biroa za koordinaciju rada službi bezbednosti. Izvori iz SNS-a u medijima nagađaju da će Stefanović biti ostavljen na funkcijama, ali bez stvarne moći. Zbog toga Danas i piše o 'light staljinizmu', u kojem protivnicima nakon političkog pada ne prijeti likvidacija, nego nastavljaju uživati financijske i simboličke privilegije. Međutim, Vučića i STALJINA povezuje 'stvaranje atmosfere u kojoj pripadnici najbližeg 'vođinog' kruga mogu preko noći da izgube naklonost lidera, ali će lider biti poslednji koji će se javno oglasiti o onome koji je 'otpisan''.

■ Jerko Bakotin

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

Književnica i suradnica Novosti o svom *antizavičajnom romanu* 'Moja dota'

RAZGOVARALA **Mašenjka Bačić**
FOTO **Dino Cetinić**

ANTONELA MARUŠIĆ

Prema Dalmaciji osjećam nostalgiju, ljutnju i otpor

Činjenica da odrastajući u Dalmaciji nisam izvodila ženski rodni performativ onako kako je 'propisala' većina koštala me različitih vrsta nasilja, te me se neprestano podsjećalo na moju različitost i nenormativnost. Zato je djevojčica u romanu puna revolta i otpora prema dalmatinskom društvu, modelu ponašanja i normama življenja

NOVINARKA i književnica ANTONELA MARUŠIĆ, koja objavljuje romane pod umjetničkim imenom NORA VERDE, nedavno je objavila, kako kaže, antizavičajni roman 'Moja dota', autofikcionalnu prozu u čijem je središtu odnos bake i neprilagođene djevojčice koje zajedno provode vrijeme tijekom ljetnih praznika u Veloj Luci. O tom romanu i pitanjima poput klasnog srama, cijeni koja se plaća kada si drugačiji u malom mjestu, ali i nekim drugim društvenim temama razgovarali smo s Antonelom Marušić, koja je ujedno suradnica Novosti.

Odnos babe i protagonistice u romanu gotovo je majčinski, a lik babe posveta je dalmatinskim ženama, odnosno njihovom teškom i često nevidljivom životu. Koliko je odluka da taj odnos bude okosnica romana rezultat vaše potrebe da ispričate osobnu priču, a koliko želje da književno oblikujete položaj žena u zatvorenoj otočnoj zajednici?

Odluka da okosnica romana bude odnos bake i djevojčice proizašao je iz osobnih motiva. Naime, priča o baki i djevojčici je prvi tekst koji sam poželjela napisati u životu. Još kao mala prijetila sam se da ću napisati tu knjigu, ona je dio mog starog djetinjeg plana pa mi je stoga drago da sam ga na kraju uspjela ostvariti. Riječ je o možda mojoj najintimnijoj knjizi jer se radi o romanu djetinjstva, onom koji pisac ima pravo napisati jednom u životu. Naravno da sam kroz njega željela prikazati i život žena u Dalmaciji u prošlom stoljeću, i to zato što je osobno uvijek političko i jer se pojedinačno uvijek reflektira na kolektivno. Tako bi trebalo uvijek biti u većini književnih postupaka gdje književne tehnike nisu eksperimentalne. Budući da je riječ o autofikciji, čitatelj biva uvjeren da se nešto stvarno dogodilo. No u pitanju je rano djetinjstvo kojega se odrasla osoba teško sjeća, pogotovo ako je obilježeno traumom. Stoga mi je fikcija bila nužna, pa čak i ljekovita jer mi je omogućila da se odmaknem od memoarskog i faktualnog. Osim toga, svako je individualno sjećanje nepouzdano, a svako pisanje u sebi ima tragove fikcije, izmišljanja, konstruiranja, čak i u esejističkim i drugim hibridnim formama. Rijetko je takav tekst u potpunosti dokumentaran.

Obitelj vaše bake bila je u partizanima, ali to naslijeđe kao da ne zauzima pretjerano važno mjesto u babinom i obiteljskom imaginariju. S druge strane, El Shatt, koji je prikazan kroz patnje i muke izbjeglištva, puno je važniji. Zašto?

Moja baka je, kao i većina ljudi južnodalmatinskih otoka, tih sedamdesetih i osamdesetih godina bila nesklona glasno govoriti o politici i Narodnooslobodilačkoj borbi. Mene kao djevojčicu koja je bila prilično zagrijana za povijest NOB-a to je posve izluđivalo. Iz starijih sam doslovno morala izvlačiti partizanske priče za kojima sam toliko čeznula. Da bi stvar bila još gora, moja težačka obitelj u Veloj Luci nije bila toliko politički osviještena kao antifašistička, a meni je kao djevojčici to nedostajalo. Odrastala sam uz partizanske filmove i omladinsku prozu i silno sam željela znati o ulozi moje obitelji u antifašističkoj borbi. S druge strane, o zbjegu u El Shattu pričalo se otvorenije. Ti ljudi koji su, bježeći pred odmazdom njemačke vojske, putovali u Egipat, bili su težaci i obični ljudi, Dalmatinci koji prije i poslije toga nisu bili dalje od Splita. To je bilo njihovo putovanje života, zbiljska avantura koju je bilo nemoguće potisnuti, koja je neizbrisiv dio osobne i kolektivne povijesti. Uvijek se treba podsjetiti da je to bilo opasno i neizvjesno putovanje. Međutim, naš je zbjeg u El Shattu, uz pomoć partizana i saveznika, bio izuzetno dobro organiziran. Uspio je pokazati da toliko daleko od svog kraja ljudi mogu funkcionirati kao kolektiv. Ljudi koji su prošli El Shatt bili su jako ponosni na to i ja se sjećam kako smo se uvijek skupljali oko starijih kada bi se pričalo o tome. Voljela bih vidjeti da netko o tome jednom snimi film ili TV seriju.

Naš je zbjeg u El Shattu, uz pomoć partizana i saveznika, bio izuzetno dobro organiziran. Uspio je pokazati da toliko daleko od svog kraja ljudi mogu funkcionirati kao kolektiv

Klasni sram

Barbin je lik prisutan kroz strah djevojčice od njegovih batina, a tih batina nije je uspjela zaštititi ni baba. On je tipičan predstavnik patrijarhalnog *pater familiasa* koji svoje frustracije iskaljuje na najslabijem – vašoj protagonistici. Koliko su takve batine i danas prisutne u društvu?

Mnogi će reći da je kažnjavanje djece prije bilo mnogo uvrježenije, no ono je i danas prisutno. To je jasno svakome tko prati medije, samo je ono danas vidljivije i nije društveno prihvatljivo. U tom smislu doneseni su i zakoni kojima je to regulirano, a djeca mogu prijaviti nasilje. No oni, kao sve žrtve obiteljskog nasilja, rijetko se usuđuju takvo što prijaviti, rijetko imaju emocionalnog i mentalnog kapaciteta u takvim trenucima osvijestiti i koristiti svoja prava. Osim toga, djeca ekonomski i emocionalno ovise o roditeljima. Nasilje barbe prema djevojčici u mom romanu jest nasilje *pater familiasa* nad slabijim djetetom, ali ima i svoje korijene u rodnom nasilju i homofobiji. Od ranog djetinjstva ta curica izgleda kao dječak, ona je *tomboy*, odnosno kako u Dalmaciji kažu – muškarača. To iritira okolinu, koja je zbog toga stalno želi disciplinirati i kazniti. Činjenica da odrastajući u Dalmaciji nisam izvodila ženski rodni performativ onako kako je 'propisala' većina koštala me različitih vrsta nasilja čija sam bila žrtva, te me se neprestano podsjećalo na moju različitost i nenormativnost. Zbog toga je moj odnos prema Dalmaciji kompleksan. U njemu se miješaju nostalgija, ljutnja, otpor, zanos, užitak i anksioznost. Zato je djevojčica u romanu puna revolta i otpora prema Dalmaciji

i dalmatinskom društvu te modelu ponašanja i normama življenja. Na 'Moju dotu' se može gledati i kao na zavičajnu prozu jer je djevojčica u stalnom sukobu s tim zavičajem i bori se za svoj integritet. Stoga sam u šali roman nazvala antizavičajnom prozom.

U knjizi se dijalekt kojim suvereno vladate miješa s književnim jezikom. Je li vas bilo strah da će to otežati prohodnost teksta onim čitateljima kojima nije blizak? Vašoj protagonistici on je 'materinji' dok je mala, no to prestaje biti s odrastanjem, kada se odmiče od svog naslijeđa?

Roman sam počela pisati standardnim jezikom. Stalno mi je nešto smetalo i osjećala sam se fejk jer idiomom standarda nisam mogla biti povezana s materijalom, traumama i događajima o kojima pišem. Stoga sam počela ponovno pisati neka poglavlja u dijalektu. Kada sam se ohrabrila pisati jezikom svoga djetinjstva, stvari su se počele rasplitati, ali i povremeno ponovno komplicirati. Na trenutke sam upadala u krize zbog toga kako će takva strategija biti prihvaćena. Onda sam počela čitati tekstove nekih lingvista poput MATE KAPOVIĆA, što mi je dalo hrabrost i samopouzdanje. Pišući dalje shvatila sam da se taj jezik mijenja i da je u mojoj priči fluidan, ali ne bez razloga: nekada želi biti standardan, a onda se uljulja u velolučki, splitski, dalmatinski. Kako sam tekst dugo pisala i vraćala mu se, počela sam tražiti razloge otkuda u tekstu takva, na prvi pogled nekonzistentnost. Željela sam stvoriti i dosljedno provesti čvrsta pravila, a spisateljski super ego zatvoren u podrumu je bjesnio. No na koncu sam shvatila da se kroz odabir jezičnog hibrida također vidi sukob djevojčice sa sredinom. S duge strane, proboji standardnog jezika u romanu su neka vrsta mosta u prijelazu iz jedne klase u drugu, iz klase niže plaćenih radnika u srednju klasu kojoj djevojčica stremi.

U knjizi otvarate temu klasnog srama, koja je sve prisutnija u našoj književnosti. Vaša protagonistica žudi za kućom s bibliotekom. Dvadeset godina kasnije, vaša protagonistica 'i dalje trči za njima'. U umjetnosti je sve jasnija svijest da se predoči kako ta utrka nije ravnopravna. U tom smislu, vidite li sebe kao aktivistkinju?

Vidim se prije kao angažiranu autoricu. Silno sam željela imati malu protagonisticu koja je svjesna društvenih nejednakosti i ne prihvaća ih. Njoj od ranog djetinjstva govore da se tome mora podrediti, no nju to stalno žulja i ona se uporno ne želi pomiriti s nejednakostima za koje je uvjeravaju da su normalne. Jer Jugoslavija u osamdesetima nije bila besklasno društvo. Stoga je meni interesantno vidjeti da kada se u svojim tekstovima bavim ovom temom, neki moji prijatelji kažu da su i oni pripadali radničkim obiteljima. No pojam radništva u osamdesetima je poprilično širok jer tada se u društvu već profilirao cijeli niz klasa i potklasa. Razlike među radničkom klasom su velike, a moja protagonistica njihove posljedice osjeća na vlastitoj koži.

Veza sa Slovenijom

Tu temu otvorili ste u čitanom eseju 'Kuće bez knjiga', objavljenom prvo na slovenskom jeziku na portalu Disenz. Je li vas iznenadila takva recepcija eseja?

To je tekst koji sam dugo željela napisati, a podršku za njegovo pisanje dala mi je urednica Disenza DIJANA MATKOVIĆ s kojom dijelim dosta ideoloških i klasnih pozicija. Kada sam joj poslala tekst, ona je odmah pretpostavila da će biti jako čitan, no mene je to ipak malo iznenadilo. Pozitivne reakcije dale su mi samopouzdanje da u romanu nastavim pisati o tim temama.

Knjige su vam prevedene na slovenski, a kako ste sami rekli, vaša književnost ondje je jako dobro prihvaćena. Odakle veze sa Slovenijom?

Jugoslavija u osamdesetima nije bila besklasno društvo. Pojam radništva u osamdesetima je poprilično širok jer tada se u društvu već profilirao cijeli niz klasa i potklasa

Moje dvije knjige u Sloveniji je prevela spisateljica SUZANA TRATNIK, koja je veteranka slovenskog LGBT aktivizma i s vremenom je postala moja dobra prijateljica. Ona je prva pokazala interes da prevede moje knjige i u tom smislu nisam morala, kao što je u Hrvatskoj čest slučaj, 'gurati se' da one budu tamo objavljene. Nakon toga počeli su me zvati na festivale u Sloveniji, gdje postoje jaka književna LGBT scena i civilno društvo. Oni su na udaru profašističke vlade JANEZA JANŠE, no nadam se da će ih to samo osnažiti. Slovenija jest mala, ali nikad nisam čitala pred praznim sjedalicama. Tamo sam naišla na kritičku i zainteresiranu publiku te se osjećam prihvaćeno.

Vraćate li se u Velu Luku, kako je vidite danas i želite li ondje imati promociju?

Ne vjerujem da ću imati promociju u Veloj Luci, ali silna mi je želja organizirati je na jednom drugom mjestu koje je jako bitno za život otočana, pogotovo Korčulana, a zauzima i važno mjesto u mom romanu. Radi se o trajektu 'Lastovo' i željela bih promociju napraviti na putovanju trajekta iz Splita u Velu Luku krajem ljeta. U Velu Luku se povremeno vraćam. Tamo mi živi majka i početkom prošle i ove godine dolje sam provodila dva mjeseca jer se nisam željela u zagrebačkom stanu sama nositi s pandemijom, hladnoćom i manjkom sunčeve svjetlosti. Tamo mi je bilo lijepo, ali i izazovno jer sam se susrela s nekim tipičnim ograničenjima malog mjesta, društvenim nejednakostima i običajima koji se u takvim sredinama više vide. Kako sam bila u procesu završetka 'Moje dote', to mi je koristilo, a i stekla sam nove prijatelje. U Veloj Luci i na otoku Korčuli ima zanimljivih ljudi koji se bave poviješću, kulturom i umjetnošću, što mi je pomaknulo predrasude koje sam imala kao povremena gošća. Tada sam i šetala po napuštenoj fabrici sardina 'Jadranka', gdje bi se mogao napraviti divan muzej industrijske baštine. Jer kulturna baština nisu samo crkvice i drugi sakralni objekti. Vela Luka ima potencijal, no treba ojačati zajednicu, pri čemu mislim na promociju modela suradničkih sudjelovanja građana. Ljudi su dolje političarima prepustili upravljanje mjestom, rijetko se ujedinjuju i organizirano zauzimaju za vlastita prava. S druge strane, ima skupina koje se bave kulturom i umjetnošću, a to može biti zametak aktivnijeg angažmana. Nekad su potrebne godine da se stvari zakotrljaju, no kada se to desi, stvari se ubrzano mijenjaju. Promjene u Zagrebu nisu se vidjele prije šest-sedam godina, no danas je situacija potpuno drugačija. Tako nešto moguće je i u drugim, manjim lokalnim sredinama. ■

PIŠE
Boris Postnikov

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Davor Filipović i Andrej Plenković (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Ime i rezime

Nije dobro kada se mediji bave sami sobom, ali mnogo je gore kada se medijima bavi premijer države. ANDREJ PLENKOVIĆ – čovjek koji je prije nešto više od godinu dana pod opravdanjem koronakrize sazvao tajni sastanak s urednicima svih utjecajnijih novina i televizija pa im tamo objašnjavao što i kako trebaju izvještavati – danas više nije zadovoljan jer novinari, čini se, ne ispunjavaju njegove zahtjeve. Glavni krivci za debakl HDZ-ovog kandidata DAVORA FILIPOVIĆA na zagrebačkim izborima postali su tako televizijski voditelji: oni su se, prema Plenkovićevoj verziji, krišom dogovorili da nesretnog Davora uporno zovu Damir. Možda su to ipak nisu bili lapsusi? 'Ne može se baš slučajno krivo govoriti ime čovjeku kojeg zovete u goste', bjesni premijer. 'Tu bozu se može prodavati samo nekom naivcu ili nekome tko je malouman, ali nekom ozbiljnom ne'.

U Plenkovićevom raskrinkavanju velike antihadezeovske zavjere nastradali su posljednjih dana još i politički analitičar DRAŽEN LALIĆ, privatne nacionalne televizije, Hrvatsko novinarsko društvo: ukratko, manje-više svatko tko se s Plenkovićem ne slaže. Teza o novinarima koji namjerno izgovaraju krivo ime gradonačelničkog kandidata – pa se kasnije tome još i zajedno 'hihoću' – ostala je ipak nedostižni vrhunac paranoidne konstrukcije. Pogotovo nakon što je novinar DAMIR KUNDIĆ, radeći ono što novinari inače rade, provjerio premijerove tvrdnje pa otkrio da je Filipović Davora u Filipović Damira ustvari prva prekrstila jedna zagrebačka kvartovska organizacija HDZ-a. I to – kao u nekom vrlo lošem vicu – službeno najavljujući njegovu kandidaturu za gradonačelnika Zagreba. Možda je to ipak bio lapsus? Nismo naivni, nismo maloumni, ozbiljni smo ljudi: mora da je već tu postojala skrivena namjera.

Samo zašto bi, pobogu, najmoćnija hrvatska stranka na mjesto gradonačelnika glavnog grada namjerno kandidirala čovjeka kojem pravo ime ne znaju, eto, ni vlastiti stranačke kolege, ni novinari, a ni – sudeći prema rezultatima izbora – velika većina glasača? Odgovor, kamufliran nesuvislim Plenkovićevim divljanjem protiv medija, sasvim je banalan: upravo zato. Čovjek zvan Damir bio je kandidiran isključivo kako na izborima ne bi previše smetao bivšem gradonačelniku, pouzdanom HDZ-ovom koalicijskom partneru MILANU BANDIĆU. Čovjek zvan Damir prethodno je četiri godine u gradskoj skupštini poslušno dizao ruku za svaki poguban i štetan Bandićev prijedlog. Čovjek zvan Damir, dakle, direktni je proizvod HDZ-ove zagrebačke politike: neprimjetne i neprepoznatljive, do kraja upletene u koruptivnu mrežu pokojnog gradskog šerifa. Bila je to politika bez smisla i programa: bila je to politika bez lica i imena.

Ako je Damir Filipović greška, drugim riječima, greška je bila sistemska.

I ako je greška namjerna, namjera je HDZ-ova.

Kultura o radu

A dok je Možemo! na zagrebačkim izborima trijumfalno privodio kraju fascinantno uspješnu transformaciju domaće ljevice u zelenu, municipalističku i masovno prihvaćenu političku opciju, onaj 'tradicionalniji' repertoar motiva lijeve politike – rad, radnici, klasni odnosi – ubrzano se selio u kulturne rubrike. Prolistajte samo katalog umjetničkih događanja proteklih dana i tjedana: u Zagrebu su, recimo, u kratkom razmaku bile postavljene čak dvije izložbe inspirirane hrvatskim brodogradilištima, 'Škver' VILIMA HALBÄRTHA posvećen trogirskoj brodoindustriji i 'Rad/nerad' DARIA PEJIĆA, priča o posrtanju pulskog Uljanika. Na Venecijanskom bijenalu arhitekture, u nedavno otvorenom hrvatskom paviljonu, opet brodovi: kurator IDIS TURATO i tim riječkih autor(ic)a izložili su instalaciju 'Togetherness/Togetherless', izgrađenu dobrim dijelom od cijevi, teških željeznih konstrukcija i drugih ostataka golemih brodskih trupova. U sklopu festivala VoxFeminae, početkom maja na sceni F22 zagrebačke Akademije dramskih umjetnosti premijerno je odigrana 'Radnopravnost svima!' ESPIJA TOMIČIĆA, LUCIJE KLARIĆ i četvero mlađih glumaca, predstava koja govori o diskriminaciji LGBTQ+ osoba na radnima mjestima: premijeru dokumentarnog filma SRĐANA KOVAČEVIĆA 'Tvornice radnicima', posvećenog radničkom zauzimanju i upravljanju fabrikom strojnih alata Itas, gledala je ovih dana publika festivala u Sheffieldu. Niz dokumentaraca koji se na različite načine bave sukobom rada i kapitala bit će prikazan i na ZagrebDoxu koji uskoro započinje, uglavnom unutar posebnog festivalskog programa 'Stanje stvari'... U zbroju, sve u svemu, nipošto nije loše: ljevica je preuzela grad, kultura misli na rad.

Rad u kulturi

Samo, ako su rad i radnici završili u kulturi, što se sprema kulturnim radnicima? Nakon pandemijskog kolapsa, čini se, stvari polako idu na bolje. Evropski parlament odobrio je nedavno nastavak centralnog kulturnog programa Unije 'Kreativna Evropa' za razdoblje od 2021. do 2027. godine: u odnosu na prethodni sedmogodišnji period, budžet mu je povećan s 1,4 milijarde eura na čak 2,5 milijarde. Istodobno, njemačka vlada odvaja podjednaki iznos samo za vlastitu kulturnu scenu. Najveća je to državna potpora namijenjena kulturnjacima u novijoj povijesti, a zahvaljujući njoj moći će nadoknaditi prihode izgubljene zbog svakog eventualnog budućeg zatvaranja ili otkazivanja predstave, koncerta, izložbe... Dok Njemačka potiče kulturne proizvođače, Francuska eksperimentira sa stimulacijom potražnje: inicijativa Culture Pass usmjerena je prema mladima pa će oko 800 hiljada tamošnjih 18-godišnjak(inj)a od države dobiti 'bon' u iznosu od 300 eura, koje preko posebne mobilne aplikacije mogu potrošiti u muzejima, galerijama, kazalištima i ostalim kulturnim institucijama prema vlastitom izboru. Interesantan detalj: prvi podaci pokazuju da francuski tinejdžeri smartphoneom radije kupuju knjige nego video-igre. I s one strane Atlantika situacija obećava: JOE BIDEN upravo je Kongresu predložio najveći budžet u povijesti Nacionalne zaklade za umjetnost, središnje javne institucije koju je DONALD TRUMP tokom čitavog svog mandata uzaludno pokušavao uništiti brutalnim proračunskim rezovima.

Nina Obuljen Koržinek (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL

Tako je dakle u SAD-u i Evropi, a kod nas? Mjestimično pesimistično. Najpreciznije svjedočanstvo o ambicijama i vizijama hrvatske kulturne politike nudi 'Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.' kojim je Vlada prijavila brojne domaće projekte za posebna sredstva Evropske unije. Hrvatski plan je opsežan, broji gotovo 1200 stranica: za kulturne prijedloge odvojeno pritom jedva desetak. A i one su dobro skrivene unutar rubrike 'Gospodarstvo', pa im i pristup odgovara odabranom okviru: riječ je uglavnom o poticanju poduzetništva na terenu tzv. kreativnih industrija, o komercijalizaciji kulturnih proizvoda, o monetizaciji internetskih sadržaja... Dok svijet i Evropa potezima bez presedana jačaju javne fondove, Hrvatska tako – slijedeći tvrdu liniju ministrice NINE OBULJEN KORŽINEK – uglavnom gleda kako da javna sredstva upumpa u tržište.

Adio, radio

Rubriku smo otvorili Plenkovićevim napadom na medije, a zatvaramo je jednim medijskim porazom: nakon 37 godina oduzeta je koncesija Radiju 101 koji se sada seli na internetski stream. Povijest Stojedinice tako je okončala kao poučna parabola o sudbini brojnih hrvatskih medija. Nekadašnji Omladinski radio, službena postaja Saveza socijalističke omladine općine Trešnjevka, nastao je u onom kratko(trajno)m spoju socijalističke infrastrukture i antirežimske kulture iz kojeg su stvoreni još neki sjajni mediji osamdesetih. S promjenom režima promijenio je ime, ali popularnost mu je nastavila rasti: veliki prosvjed oko 100 hiljada građana na Trgu bana Jelačića 1996. godine, kada je FRANJO TUĐMAN Radiju 101 prvi put pokušao ukinuti koncesiju, ostaje jedan od ikoničkih političkih događaja devedesetih i simbol otpora najvećem među prethodnicima Andreja Plenkovića. Ono što nije pošlo za rukom Tuđmanu, uspjelo je međutim tržištu: nakon omekšavanja HDZ-ove autokratske vlasti Stojedinica je, poput tolikih medija, otkrila da slobodno tržište ipak ne ume da peva kao što su mediji pjevali o njemu. Radiju pada slušanost, pada broj radnika, pada kvaliteta programa: sve dok na kraju, evo, nije pao i sam Radio.

'Rodna gruda svih valova'

Dokumentarac 'Tvornice radnicima' Srđana Kovačevića (Foto: Fade in)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

MAKSIMIR I MIROGOJ

Ruho za kugu

PIŠE Sinan Gudžević

Bilo je maski koje su izumljene i predstavljane da štite od zaraza i bolesti, a štitile su samo od prepoznavanja. Jedna od takvih je bila, danas bismo rekli, težak epidemiološki promašaj i kao takva bila je 'demaskirana' već prvih godina upotrebe, a postala je i do danas ostala dio karnevalske opreme

Za široku primjenu maske koju evo već petnaest mjeseci nosimo preko nosa i usta presudna je bila epidemija plućne kuge u Mandžuriji godine 1910. i 1911. Zna se da je masku i način nošenja preporučio, bolje reći naredio, tadašnji kineski epidemiolog WU LIAN-TEH (ili WU LIANDE). Wu je studirao u Britaniji, a kad ga je kinesko ministarstvo zdravlja poslalo u Mandžuriju da rukovodi borbom protiv kuge, zaveo je ograničenje kretanja ljudi i propisao da maske nosi ne samo medicinsko osoblje već i narod. On je evropsku hiruršku masku ojačao s više slojeva pamuka i gaze, i ona se pokazala mnogo boljom zaštitom od one bez pamuka. Wu je, prije toga, iz pluća jednog umrlog Japanca izdvojio bacil *Yersinia pestis*, inače otkriven petnaest godina ranije, te je ustanovio da se plućna kuga može prenositi direktno s čovjeka na čovjeka, bez posredstva buha i miševa. Ta maska, smišljena da štiti od bakterija, naći će široku primjenu i u vrijeme velike virusne epidemije španjolske gripe 1918/1919. Ona će ostati u upotrebi i kasnije, njena mlađa verzija će postati dio svakodnevnog života u Kini. Sve je to zato što su i kuga i španska gripa ostavile velik i još svjež ožiljak u Aziji. Evropa je kugu već smjestila u davnu prošlost, Azija nije. Azijski turisti sa maskama na licu po evropskim su aerodromima godinama izazivali i čuđenje i odbojnost, a danas ih neki zovu avangardnim, iz ograda zubnih ljudima lako izlaze riječi. Maske na licima istočnih Azijata imaju veze sa disciplinom koju je bio učvrstio Wu Lian-teh, a ova je imala dugu tradiciju u kulturi življenja u carstvu. Wu Lian-teh se pojavio kad je mikrobiologija već bila odmakla i kad se već vjerovalo više u postojanje mikroba nego u HIPOKRATOVE i ARISTOTELOVE *miasme*.

Ali je u dramatičnom razvoju zaštitne i higijenske maske bilo zabluda i promašaja. Oboje je dolazilo od neznanja iz nepoznavanja. Bilo je maski koje su izumljene i predstavljane da štite od zaraza i bolesti, a štitile su samo od prepoznavanja. Sve se činilo da budu zaštitne, ali štitile nisu. Jedna od takvih je bila, danas bismo rekli, težak epidemiološki promašaj i kao takva bila je 'demaskirana' već prvih godina upotrebe, a postala je i do danas ostala dio karnevalske opreme. To je kljunata maska iz 17. stoljeća koju su nosili oni koje su zvali *doktori za kugu*. Ti doktori nisu uvijek bili medicinski obrazovani, ali su bili neka vrsta, danas bi se reklo, državnih službenika. Francuski dvorski ljekar CHARLES DE L'ORME izumio je i masku i još ruho za doktore od kuge, koje je bilo jedna od preteča današnjih medicinskih 'skafandera'. Kako je izgledao vidar od kuge u tom ruhu pokazuje slika uz ovaj tekst. Dugačak mantil od kozje kože, rukavice, jaka obuća i maska s kljunom. U tom kljunu je bila mješavina raznih mirisnih trava i mirođija, zapisano je da je bilo maski čiji je kljun sadržavao čak 55 zdrobljenih vrsta trava i mirisa. Na kljunu su bile dvije rupice kroz koje je doktor disao. Vidjelo se brzo da tako prerušeni vidari ne vidaju od kuge, već često od kuge i sami umiru. Prilika takvog liječnika je brzo postala predmet karikature, pjesničkih epigrama i karnevalskih izrugivanja. Sa lijeve i desne strane našega Doktora Kljuna, smještenoga u Rimu (*Doctor Schnabel von Rom*) nalazi se po 8 stihova koji služe da srozaju doktora i njegovo umijeće. Ti su stihovi napisani izmiješanim latinskim i njemačkim, taj se bućkuriš u teoriji književnosti zove makaronska pjesma. Mješavina jezika služi da kljunatog doktora prokaže kao poluučena i neznavena. Da je on takvim smatran i u široj zajednici, vidi se u lijevom donjem uglu, iz prizora koji karikaturu kiti: grupa djece bježi od njega i njegova štapa na čijem vrhu je pješčani sat opremljen krilima slijepog miša, simbola prolaznosti života. Djeca bježe sa polja *u grad* (na slici desno) što je jasna poruka da se osjećaju zaštićenije ondje gdje vlada kuga negoli na pustoj ledini ispred kljunatog iscjelitelja. Gravura je iz 1656. godine, načinjena je u radionici PAULA FÜRSTA u Nürnbergu, a urađena je prema nekom od crteža kakvih je bilo više. Tekstu lijevo i desno od doktorove figure ne zna se autor, a potpisana COLUMBINA (koja je stihove 'prepisala iz života') tada je već dobro poznati lik sluškinje iz teatarske varijante *Commedia dell'arte*. Ispod slike je 'naslov' na ondašnjem njemačkom: *Ruho protiv smrti u Rimu. Godine 1656. Tako idu doktori ljekari po Rimu kad posjećuju oboljele, te ih liječe ili nose, a da se zaštite od otrova, imaju na sebi dugi ogrtač od nadavanih komada. Lice im je prerušeno pod obrazinom, na očima imaju velike kristalne naočale, a sa nosa im ide dugačak kljun ispunjen mirišljavim travama. U rukama, dobro pokrivenim rukavicama imaju dugi prut kojim pokazuju šta valja činiti i čime se treba služiti.*

Doktor Kljun od Rima, gravura iz 1656, British Museum

Vos CREDITIS, *als eine fabel*
QUOD SCRIBITUR *vom Doctor Schnabel*
der FUGIT *die* CONTAGION
ET AUFERT *seinen Lohn darvon*
CADAVERA *sucht er zu fristen*
Gleich wie der CORVUS *auf der Misten*
AH CREDITE, *sihet nicht dort hin*
Dann ROMAE REGNAT *die Pestin.*
QUIS NON DEBERET *sehr erschrecken*
für seiner VIRGUL *oder stecken*
QUA LOQUITUR *als wär er stumm*
und deutet sein CONSILIUM.
Wie mancher CREDIT *ohne zweiffel*
das ihn TENTIR *ein schwartzen teuffl*
MARSUPIUM *heist seine Höll*
und AURUM *die geholte seel.*

U PREVODU bi se, 'uz izgrižene usne i izbijen zub', to moglo i ovako prirediti:

Vi mislite da je blun/ ono što je doktor Kljun./ Od dodira bježi taj/ pláća mu je svijet i raj/ Leš će dići uz svoj znoj/ kao gavran što će gnoj/ Nek ostane Rim u dalj/ u Rimu je kuga kralj./ Koga ne bi stigla kap/ kad mu vidi prut il štap,/ njima zbori kao nijem/ oni su mu cio melem/. Mnogi misle da ga čak/ dodiruje crni vrag/ pakao mu kesa jest/ a zlato mu svaki leš.

Iz godina kuge ostala je i njemačka izreka: *Fleuch pald, fleuch ferr, kum wider spot: / Das sint drey krewter in der not / Für all apptecken und doctor*. (Bježi što prije, bježi što dalje, vrati se što kasnije; to su tri trave za muku, za ljekarničku i liječničku struku).

Doktorsko ruho nije moglo zaštititi Doktora Kljuna od kuge, ali bi danas svakako bilo prilično pouzdana zaštita od našega virusa po imenu *corona*. Jest da bi ta zaštita bila jedna od najskupljih, i jest da bi je malo ljudi moglo sebi priuštiti, ali se onaj koji bi je imao na sebi zimi svakako ne bi smrzavao, a kako bi se osjećao ljeti možemo nagađati. Iz kljuna bi mu svakako u nos stizali mirisi, pa bila zima ili bilo ljeto. ■

Uoči 20. izdanja Festivala evropske kratke priče

PIŠE Bojan Munjin

Arhipelag kratkih priča

Tema jubilarnog dvadesetog Festivala evropske kratke priče koji će se održati u Zagrebu, na Visu i Hvaru jesu 'Otoci': s brojnim piscima iz zemlje i svijeta razgovarat će se o tome s kakvim se sve izolacijama danas suočavamo i kako ih premošćujemo, a festival otvara virtualni susret s autorom 'Izuma samoće', književnikom Paulom Austerom

U svojim 'Savetima mladom piscu' DANILO KIŠ je napisao da ako ne možeš reći istinu – šuti. U romanima se iza planina riječi još i može sakriti nešto što ne sliči na istinu, ali u zbirkama priča to je teško izvedivo. Kratka priča je za pisca pitanje života ili smrti – on se u njima osjeća kao glumac koji stoji sam na goloj pozornici pred publikom i svatko može vidjeti govori li istinu ili pak laže. S druge strane, čovjekova potreba za pričanjem je vječna: kratka priča potječe, metaforički, još iz vremena kada se Zemljina kora hladila, prenosila se stoljećima usmenom predajom i tako stigla do HOMEROVIH kazivanja i EZOPOVIH basni, mnogo kasnije do 'Canterburyjskih priča' i BOCCACCIOVOG 'Decamerona'. Nakon GOGOLJA, SCOTTA FITZGERALDA, HEMINGWAYA i drugih, junaci kratke priče bili su JOYCE, CARVER, SINGER i čitava plima modernih pisaca. Kako bi rekao jedan od njih, JORGE LUIS BORGES: 'Raj sam oduvijek zamišljao kao svojevrsnu biblioteku.'

Ipak, zlatno vrijeme uzbudljivih književnih kružoka i magičnih javnih čitanja pred stotinama obožavatelja je prošlo. U današnje digitalno doba strasti za pričanjem preselile su se na društvene mreže; pisac praktički postaje svatko tko ima kompjuter, a okupljališta pisaca postale su duhovne oaze za sladokusce, u moru intelektualne površnosti, brze hrane i jeftine zabave. Jedna od takvih oaza je i Festival evropske kratke priče koji će se od 6. do 11. lipnja održati po dvadeseti put. Taj festival svake godine ima svoju poetsku i socijalnu temu, ovaj put to su 'Otoci' pa će se, osim u Zagrebu, održati i na Visu i Hvaru. Jer uz pregled stanja evropskih pisaca kratke priče, uronjenost u domaću literarnu produkciju bila je stalna misija FEKP-a još od prvih dana.

Roman Simić i Borivoj Radaković na prošlogodišnjem Festivalu evropske kratke priče (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Ili, kako stoji u programatskoj najavi ovog festivala: ‘Ono po čemu se FEKP razlikuje od većine drugih hrvatskih festivala suradnja je s domaćim nakladnicima, stipendiranje i usavršavanje mladih prevoditelja, sistematski rad na tome da se preko kontakata proizašlih iz festivalskih druženja Europi predstave suvremeni hrvatski pisci... Ukratko, svijest o tome da, ako želi biti živ, Festival ne može postojati mimo onih koji čine književnu scenu na kojoj diše.’

Festival evropske kratke priče započeo je svoje putovanje 2002. godine, bio je jedan od prvih festivala u Evropi posvećenih toj književnoj formi, a do danas je na njemu gostovalo preko 150 pisaca iz 15 evropskih zemalja. Kako piše u njegovoj arhivi, ugostilo ga je šest hrvatskih gradova i u sklopu njega objavljeno je i predstavljeno 15 antologija evropske kratke priče, uz bar još toliko knjiga festivalskih gostiju. Za ovogodišnje jubilarno dvadeseto izdanje organizatori su dodali: ‘Volimo to što radimo. Ima li boljih razloga za slavlje?’ I brojni pisci koji dolaze na festival beskrajno ga vole. Meksički književnik ANTONIO ORTUÑO napisao je da je za njega Festival evropske kratke priče oblik sreće: ‘Tamo si, ugođaj je prekrasan, publika topla i pažljivo vas sluša. Okruženi ste sjajnim autorima, ćaskate i slušate o onome što vas zanima najviše na svijetu: o književnosti.’ Španjolska književnica ROSA MONTERO izjavila je da joj se čini jedinstveno smjelim, gotovo epskim podvigom organizirati međunarodni festival posvećen kratkoj priči. ‘Ako se tome doda da ste ga uspjeli afirmirati i održati na životu ni više ni manje već dvadeset godina i to u ovakvim turbulentnim vremenima u kakvima živimo, sve poprima prizvuke legende’, kazala je. Za bugarskog pisca GEORGIJA GOSPODINOVA FEKP je ‘pokretna gozba’, Irac PHILIP Ó CEALLAIGH tvrdi da je to ‘najvažniji festival kratke priče u Evropi’, a argentinski književnik ANDRÉS NEUMAN smatra da je FEKP ‘ludilo koje daje neviđeno kvalitetne rezultate’. Zaista, na festivalu su gostovali pisci svjetskog renomea kakvi su nobelovka OLGA TOKARCZUK, dobitnica nagrade Orange LIONEL SHRIVER, kultni srpsko-kanadski književnik DAVID ALBAHARI, zvijezda irske književne scene SARA BAUMEA, španjolski pisac i performer HARKAITZ CANO čija su djela prevedena na devet jezika, kao i jake snage domaće literature: ZORAN FERIĆ, DAŠA DRNDIĆ, DAMIR KARAKAŠ, OLJA SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ i brojni drugi. Sa svima njima, iz najrazličitijih kultura, energija, neuroza i strasti, festival svake godine u pravilu izgleda kao kombinacija punk koncerta, akademskog književnog simpozija i nezaboravne zabave slobodno lebdeće inteligencije do sitnih sati.

Što možemo očekivati od 20. Festivala evropske kratke priče? Kao što rekosmo, on će se tematski baviti otocima odnosno, kako kažu organizatori, nikad aktualnijim pitanjima – s kakvim se sve izolacijama suočavamo i kako premošćujemo odvojenost u svijetu (nakon) pandemije? Mora li se doista ploviti, putovati? Liječi li tehnologija od samoće ili joj doprinosi? Je li svatko od nas otok, i kakvim to novim jezicima progovara ljudska potreba za bliskošću? Domaćin otočkog dijela festivala, na Visu i Hvaru, pisac SENKO KARUZA, za Novosti odgovara na ta pitanja tvrdnjom kako će, kulturno, stanovnici Visa i Hvara sigurno profitirati dolaskom pisaca na otoke, dok egzistencijalno stanovnicima metropola kronično u njihovim životima nedostaje ponešto otoka, a otočanima glamur prijestolnica.

— Centar svijeta ne mora biti u velikim gradovima, nego i u mjestima u kojima živi samo jedan čovjek – filozofski kaže Karuza.

‘Kada smo se zapitali što utjelovljuje naše krajnosti – s jedne strane usamljenost, a s druge potrebu da komuniciramo – to su bili ti otoci, otoci ekrana, otoci zoom sastanaka, otoci naših skučenih sobica’, rečeno je na festivalskoj press konferenciji prošlog ponedjeljka. Na probleme pojedinca i svijeta, na odnos pisca prema vlastitim nepoznanicama i ograničenjima vremena, fokusirat će se FEKP u danima koji dolaze. Tako će prvog dana festivala biti organiziran *online* razgovor s jednim od najznačajnijih pisaca današnjice, PAULOM AUSTEROM, autorom proznog djela ‘Izum samoće’, čija se cjelokupna literarna preokupacija može svesti na rečenicu koju je davno izgovorio: ‘Tek kroz samoću možemo razumjeti svoj odnos s drugima.’ S književnicom SIRI HUSTVEDT, ključnom autoricom suvremene američke literature (u nas su prevedeni njezini romani ‘Zavezanih očiju’, ‘Što sam volio’ i ‘Ljeto bez muškaraca’), razgovarat će se *online* na temu pisanja, poetike i feminizma. Dan kasnije očekuju nas i razgovori dobitnika Gorana za mlade pjesnike TOMISLAVA AUGUSTINČIĆA s renomiranim domaćim autorima – MIRJANOM DUGANDŽIJOM, JADRANKOM PINTARIĆ i EDOM POPOVIĆEM. S LORRIE MOORE, jednom od ‘veličanstvenih ptica’ suvremene američke kratke priče, o humoru i fikciji, o Americi sada, nekada i za deset godina, razgovarat će dvije domaće autorice, LUIZA BOUHARAOUA i IVANA ROGAR. O tome kako napisati kratku priču na svojevrsnoj umjetničkoj radionici govorit će LANA BASTAŠIĆ, jedna od osnivačica škole književnosti ‘Bloom’ u Barceloni, a za kraj zagrebačkog programa čekaju nas *online* razgovor s proslavljenom američkom književnicom LYDIJOM DAVIS i harmonikaški koncert slovenskog glumca i muzičara JANEZA ŠKOFA, baziran na stihovima velikog pjesnika DANETA ZAJCA.

Uvijek nam je bilo važno pozvati odlične pisce, čak i onda kada oni nisu bili razvikani ili prevođeni u Hrvatskoj, ali živo prisustvo tih ljudi i susreti s njima su nevjerojatno iskustvo koje nadilazi poznavanje njihove literature – kaže Roman Simić

Paul Auster (Foto: Facebook)

Što će se događati na otocima? U Visu i Komiži čekaju nas ‘Priče na otvorenom’ s piscima RENATOM BARETIĆEM, IVICOM IVANIŠEVIĆEM, Senkom Karuzom, KORANOM SERDAREVIĆ i drugima te ‘Književni *jazz* u vali’ sa Zoranom Ferićem, ANDREJOM BLATNIKOM, KATARINOM BRAJDIĆ i sijaset drugih pisaca, a na Hvaru otprilike isti program, kojem će se pridružiti i Olja Savičević Ivančević, KRISTIAN NOVAK, JURICA PAVIČIĆ i drugi.

Kada se dvadeset godina Festivala evropske kratke priče stavi na dlan, koji je njegov značaj? Kreativni direktor festivala, pisac ROMAN SIMIĆ, za Novosti kaže da najveću vrijednost ovog festivala predstavljaju – ljudi.

— Oni koji rade na ovom festivalu već dvadeset godina, rade to bez naročitog honorara, zaista zato što to vole, i oni drugi, koji dolaze na festival, pisci i publika, tu ljubav zaista prepoznaju – ističe Simić.

Dodaje da je, naravno, vrijedno čitati nekog pisca kod kuće u fotelji, ali neizmjerno je drugačiji i potpuniji susret s piscem, kada se u večerima festivala od njega samog čuju njegove ili njezine literarne rečenice. Kada se s piscem razgovara, kada se upoznaju njegove geste, način razmišljanja, boja glasa, raspoloženje ili smijeh.

— Nama je uvijek bilo važno pozvati odlične pisce, čak i onda kada oni nisu bili razvikani ili prevođeni u Hrvatskoj, ali živo prisustvo tih ljudi i susreti s njima su nevjerojatno iskustvo koje daleko nadilazi poznavanje njihove literature – ocjenjuje Simić.

Ovaj festival i susreti na njemu s drugim književnostima zasadili su, bez sumnje, duboko sjeme u srca i imaginaciju domaćih pisaca. S jedne strane, hrvatska književnost približila se Evropi preko osmijeha i simpatije pisaca na festivalu iz bijelog svijeta, a s druge brojni mladi domaći pisci doživjeli su svoje zvjezdane trenutke baš na ovom festivalu.

Siri Hustvedt (Foto: Horst Galuschka/DPA/PIXSELL)

Lydia Davis (Foto: Dominic Lipinski/Press Association/PIXSELL) (gore)
Senko Karuza (Foto: FEKP) (dolje)

— Festival evropske kratke priče je nešto čemu se veselim svake godine, cijele godine. On je najluđi, najmagičniji, najljepši i najnepretencioznji festival na kojem sam imao prilike gostovati i raditi. Upoznati neke od meni omiljenih autora, s njima razgovarati ne samo o pisanju, nego o životu općenito, zaista je vrijedno iskustvo – kaže nam pisac SVEN POPOVIĆ.

Spisateljica Korana Serdarević istaknula je pak da iskustvo festivala omogućuje da temama iz književnosti i života pristupimo puno slobodnije nego što to možemo u formalnim svakodnevnim razgovorima.

— Festival evropske kratke priče neprestano širi horizont spoznaje što kratka priča jest i o čemu se sve može i treba pisati. Upoznajemo ljude koji pišu na najrazličitije načine i to iskustvo nam otvara prostor slobode koji nas beskrajno hrani, i kao pisce i kao ljude – ističe Serdarević.

S obzirom na to da je moderna tehnologija jedna od problemskih tema ovogodišnjeg festivala, slijedi već kronično pitanje: hoće li literatura preživjeti ovu famoznu digitalnu civilizaciju? Roman Simić smatra da je utjecaj moderne civilizacije značajan, ali da nije presudan.

— U ovom supertehnološkom vremenu suočeni smo sa samoćom i ta samoća je pravi izazov da se zapitamo koliko su nam drugi važni i koliko je važno da nas netko čuje. Bliskost je ključno važna ljudska kategorija, bez obzira na iskustva i osjećaj ostavljenosti, ali sada smo došli do potpune vlastite ogoljenosti: koliko nam je bitna ta krhka društvenost koju je tako lako moguće zarobiti – govori Simić.

Na kraju, mora se zaista odati priznanje Festivalu evropske kratke priče koji se u ovih dvadeset godina iz petnih žila trudio da pokaže, susretom divnih ljudi i sjajnih priča, da se možemo vratiti sebi jedino ako se vratimo drugima. Ili, kako bi rekao jedan od prvaka kratke priče, Raymond Carver: ‘Što si želio od ovog života, pored svega? Želio sam da nazovem sebe voljenim, da se osjetim voljenim na zemlji.’ ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

O radio-predstavi 'Soundtrack za film koji nije snimljen' govore Pavlica Bajsić Brazzoduro, Nina Bajsić i Nenad Marić alias Kralj Čačka

RAZGOVARAO **Goran Borković**

KRALJ ČAČKA
Kultura spaja, a politika razdvaja

Prvi put sam ostao duže u Zagrebu, upoznao sjajne ljude, sarađivao, *in vivo* podvukao dokaz po hiljaditi put o tome koliko je kultura značajan most pre svega između ljudi, a onda i između gradova i naroda

SOUNDTRACK za film koji nije snimljen' naziv je nove predstave Radio Teatra koja je krajem svibnja premijerno izvedena u Puli. 'Soundtrack' se potom mogao vidjeti u Zagrebu i Dubrovniku, a nova izvedba najavljena je za 10. lipnja u zagrebačkom Centru mladih Ribnjak. U ovoj radio-predstavi, odnosno glazbeno-poetskom *street movieju*, kako kažu izvođači, zagrebačka kantautorica NINA BAJSIĆ i njen beogradski kolega NENAD MARIĆ, alias KRALJ ČAČKA, uz naraciju PAVLICE BAJSIĆ BRAZZODURO, vode gledaoce na putovanje radiofonijom, uz muzičara i oblikovatelja zvuka DINA BRAZZODURA te Nenadovog brata, kompozitora i pijanista MARKA MARIĆA.

Na neki način ova je radio-predstava logičan nastavak rada Radio Teatra koji se od osnutka bori protiv zadanih formi. Ipak, da nam pomognete, što je uopće to 'radio-predstava'?

BAJSIĆ BRAZZODURO: Sam naziv 'Soundtrack za film koji nije snimljen', što ga je Nenad predložio, sugerira osnovni koncept koji smo slijedili i na probama: stvaranje slika u glavi, a ne na platnu. To je na tragu njemačkog izraza za dokumentarnu radiodramu: *Kopfkino*, koje bih slobodno prevela kao *kino za misli*. Podnaslov 'radio-predstava' smo dodali zato da publika barem približno može biti spremna na ono što ih u izvedbi 'Soundtracka' čeka ili, još točnije, na ono što ih ne čeka. A i da se približimo ideji pozivanja publike u radijski studio u kojem se upravo odvija izvedba radiodrame uživo.

Kako je došlo do suradnje vaše stalne članice Nine Bajsić i srpskog kantautora Nenada Marića – Kralja Čačka?

BAJSIĆ BRAZZODURO: Nenada mi je, kao i mnogo toga bitnoga, posredno darovao pokojni ANTE PERKOVIĆ, jedna od prvih osovina Radio Teatra. Kad smo usred *lockdowna* otvorili prvi natječaj za nove autore, javila sam se s pozivom i nekolicini muzičara jer sam znala da im je vrlo teško. Nenad je odgovorio i prijavio se s idejom 'Soundtracka'. Već na prvom zoom susretu postalo je jasno da se dobro razumijemo, kao i da naša suradnja ima kapaciteta i za nešto više od male forme.

Zanimljiv je spoj Zagreba i Beograda koji se u predstavi prožima kroz odnos bivših ljubavnika?

MARIĆ: Taj odnos između bivših ljubavnika je slojevit i kompleksan sam po sebi, bez da su glavni akteri iz dva različita grada. To što se provlače slike Zagreba i Beograda samo dodatno pojačava simboliku. To je prosto nešto što se dešava nekim ljudima u realnosti, ljudi se pronalaze i nalaze, spajaju i razdvajaju.

Što nam danas u Zagrebu znači Beograd i, naravno, obrnuto? Bivših ljubavi sjećamo se uglavnom s određenom sjetom, koja se provlači i kroz vaš komad?

MARIĆ: Meni je fascinantniji kulturološki pogled na ta dva grada. Prvi put sam ostao duže u Zagrebu, upoznao sjajne ljude, družio se i pričao sa njima, sarađivao, *in vivo* podvukao dokaz po hiljaditi put o tome koliko je kultura značajan most pre svega između ljudi, a onda i između gradova i naroda. Svaka takva komunikacija je obogaćivanje i nadopunjavanje. U tom smislu Zagreb i Beograd imaju šta za ponuditi jedan drugome. Taj efekat bi bio kudikamo veći kad bi bio više i ozbiljnije podržan od strane kulturnih politika oba prostora. Ovako i dalje kultura spaja, politika razdvaja i sve ovisi o pojedincima kojih ima u oba grada. Nadam se da smo zajedno sa ovom predstavom doprineli nekim budućim razmenama, spajanjima, saradnjama i komunikacijama.

Kako bi se zvao film čiji bio ovo bio soundtrack? Tko bi ga režirao? Čini se da bi u njemu bilo elemenata i Tarantina i filma ceste i francuskog novog vala...

MARIĆ: Naziv mogu da predložim po pesmi koja otvara priču, a to je 'Obrnut red stvari'. Za režiju ne znam, ali možda bi nekom režiseru bilo primamljivo da snimi film na već gotov zvuk.

BAJSIĆ BRAZZODURO: Film bi bio spori francuski, crno-bijeli, a režirali bi ga zajedno JEAN-LUC GODARD i DALIBOR BARIĆ.

Nenade, vama ovo nije prvi soundtrack, već ste radili muziku za film?

MARIĆ: Da, zajedno sa bratom Markom radio sam muziku za dokumentarni film ĐORĐA MARKOVIĆA 'Poslednja avantura Kaktus Bate', zatim igrani film 'Realna priča' i seriju 'Mama i tata se igraju rata' GORDANA KIČIĆA. Princip rada za 'Soundtrack' je bio drugačiji jer nismo imali konkretno snimljenu sliku koju bi muzika trebala da podrži, već je akcenat bio na zvuku, priči, songovima koje pevamo.

Nina, izgleda da se vi podjednako dobro snalazite na klasičnoj pozornici kao i u ovom glazbeno-poetskom *street movieju*?

BAJSIĆ: S obzirom na nedostatak izvođačkog iskustva u kazalištu, izgovoriti vlastiti tekst pred publikom predstavlja mi veliki izazov, ali kako je riječ o specifičnom kazališnom žanru koji naglasak stavlja na zvuk, u kojem je važnije ono što se čuje nego ono što se vidi, u 'Soundtracku' uspijevam pronaći poziciju iz koje mi je ugodno nastupati, unatoč izostanku glumačkih sposobnosti.

U jednoj kritici piše da se u komadu najviše osjeća strah od ljubavi, odnosno od kraja ljubavi?

BAJSIĆ: Predstavu počinjemo sa završetkom, s jednom ljubavi koja se možda nalazi na svom kraju. S tog kraja pratimo likove unutar dvadeset i četiri sata, u auditivnoj šetnji kroz svoje gradove. Zatičemo ih u onoj vrsti međuprostora koji nam, iako smo odlučili zatvoriti jedna vrata, ne dozvoljava krenuti dalje. Ljubav je rizik, a s rizikom dolazi i strah. U današnjem svijetu prevladavajućeg konformizma svim se silama trudimo izbjeći bilo koju vrstu rizika, o čemu piše ALAIN BADIOU u svom eseju 'Pohvala ljubavi', osvrćući se primjerice na suvremeni koncept ljubavi koji promiču razne *dating* agencije, obećavajući potpuno osiguranje od rizika.

MARIĆ: To je jako lepo primetio ZORAN STAJČIĆ u svojoj kritici na portalu Ravno do dna. Strah od ljubavi jeste strah od života, a ujedno i strah od smrti. Živimo u sistemima koji putem medija manipulišu strahovima držeći ljude kao kakve taoce vezane uz raznorazne laži. Ljubav kao uzvišeno stanje svesti putem zrelosti je i dalje jedini pravi otpor tim manipulacijama. Drago mi je da smo uspeli u tome da se to čuje i vidi u 'Soundtracku'. ■

Kralj Čačka, Dino Brazzoduro, Nina Bajsić, Pavlica Bajsić Brazzoduro i Marko Marić
(Foto: Anita Nađ)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1120, petak, 4. lipnja 2021.

TV RAŠETANJE

Sila silu stiže

PIŠE Boris Rašeta

'Akvizicijom novih aviona sigurno postajemo najjača zračna sila u regiji', rekao je Ante Kotromanović. 'Zračna sila', kako to gordo zvuči, pa još 'najjača u regiji...' Budući da Hrvatska i Srbija u idućih deset godina neće imati ni 40 upotrebljivih letjelica, pristojnost i osjećaj za mjeru navodili bi na zaobilaženje pojma 'sila'

Predizborna sučeljavanja, Nova TV, 25. svibnja, 13:38

To još nismo vidjeli! Kandidat Domovinskog pokreta za gradonačelnika Osijeka BERISLAV MLINAREVIĆ živ se ukočio na stolici kad mu je MISLAV BAGO postavio pitanje što za njega znači deseti travnja 1941. Mlinarević koluta očima, napregnuto razmišlja, grčevito traži odgovor kao da je na kvizu znanja, a ne na testu vrijednosti. 'Značajan datum jest za neko spajanje il' neko... Hm, deseti travanj četrdeset i prve... četrdeset i prve, četrdeset i prve, četrdeset i prve...' Za to vrijeme kandidat HDZ-a IVAN RADIĆ ubacuje (ali nitko ga ne čuje): 'Ništa dobro.' Obraćamo pažnju na facijalnu ekspresiju gos'n Mlinarevića – hm, ne čini se kao da glumi!? Vraćamo snimku unatrag. Bez rezultata. Čovjek tilta. Tu se ni BENEDICT CUMBERBATCH, Sherlock Holmes, ne bi snašao. Bago se smijulji: ekskluziva! Odrasli muškarac, domoljub u stranci koja deseti travnja voli više od 25. svibnja – a ne zna što se dogodilo tog nadnevka! Tu dolazi do izražaja poznati Bagin humanizam. 'Ide? Treba pomoć?' pita Bago i potom sipa iz rukava točan odgovor. 'Na taj je dan osnovana NDH!' Sad je mnogo štošta jasnije. Mislav pokušava iscijediti od Mlinarevića što mu to znači. Ali avaj: odgovor opet mora čupati kliještima. 'Sve treba staviti u kontekst vremena', kaže mudro gos'n Mlinarević. 'Što to znači?' 'Ako je kontekst takav, onda ga treba tako i doživjeti.' 'Kako ga to treba doživjeti?' 'Pa, kontekstualno.' Očekujemo hitno poduzimanje stegovnih mjera protiv gos'n Mlinarevića. Mogli bismo ga ispričati tvrdnjom da današnja mladež ionako nema pojma o povijesti (razgovor je vođen na Dan mladosti), ali on u mladež, čini se, ne spada. Nećemo mu otkrivati datum rođenja zbog zaštite osobnih podataka, a i ne da nam se guglati.

U mreži Prvog, Hrvatski radio, 27. svibnja, 08:10

Ni mi koji pamtimo predratne i ratne izbore ne sjećamo se nijedne kampanje koja bi, poput ove, bila utemeljena isključivo na maštarijama, a nismo se u ovih 30 godina baš nagledali fanatika istine. *Fake news* kampanju Domovinskog pokreta navodno provode – Index je tako pisao – neka braća MACAN, premda se čini kao da su je osmislila braća MARX. Toliku količinu lupetanja i izmišljotina doista nije lako smisliti. No od tog brašna nema pogače; bilo je lijepo gledati nemoć ovih, uglavnom okorjelih, političkih trgovaca pred jednom, napokon, pristojnom skupinom ljudi koja ima prave diplome, domaće ili strane, čije vedete znaju jezike, ne kradu, ne lažu i ne pišaju po cesti. Mnoge sredine, naročito Zagreb, očito znaju od čega bježe, iako možda ne znaju u što srljaju, pa evo malo obećanja. 'Idemo', rekla je SANDRA BENČIĆ, 'na ozbiljno restrukturiranje gradske uprave i Holdinga.' 'Prvi cilj je', nastavila je, 'napraviti reviziju financija i Holdinga i gradske uprave kako bismo ustanovili stvarno stanje. Povećati kvalitetu i dostupnost usluga, povećati transparentnost svih procesa, digitalizirati procese kako bi građanima sve usluge bile dostupnije, ulagati u obnovu Zagreba i pripremu projekata za Fond solidarnosti – povući sredstva za obnovu vrtića, škola i obrazovno-kulturne infrastrukture.' 'Do kraja ovog desetljeća cilj nam je da Zagreb prođe zelenu transformaciju, uhvati korak s europskim metropolama i postane zeleni, otvoreni i transparentniji grad', dodala je. Za početak očekujemo smanjenje broja zagrebačkih 'ministarstava' sa 27 na 15, potom predaju svih sumnjivih ugovora DORH-u, pokretanje kaznenih postupaka, provjeru diploma, natječaja itd. Ukratko, higijenu, a poslije kako bog da. Bit će tu razočarenja, ali kako je glasila jedna parola nakon čak i uz realističan deminutiv 'regionalna' (ukoliko imamo na umu činjenicu da u 'regiju' o kojoj govori Kotromanović spadaju Turska i Grčka, onda ni to nema smisla).

Noć izbora, Nova TV, 30. svibnja, 21:00

Kisela lica, ANDREJ PLENKOVIĆ proglašava 'pobjedu', pa još prisnažuje, 'kolosalnu pobjedu', kao da citira famoznog PIRA: 'Još jedna takva – i gotovi smo.' HDZ je osvojio sela i županije, nema ono između, gradove, osim Osijeka i Gorice. MIROSLAV ŠKORO, treći put gubitnik, čestita TOMAŠEVIĆU, a mi ćemo se tim povodom autoplagirati, to jest citirati

Ante Kotromanović u Zemuniku, 2012. (Foto: Željko Mršić/PIXSELL)

Drugoga svjetskog rata: 'Nema povratka na staro – definitivno.'

RTL Danas, 28. svibnja, 18:30

ANTE KOTROMANOVIĆ je RTL-ovom dnevniku prokomentirao nabavu vojnih aviona, francuskih Rafalea, pri čemu je, naravno, došao do usporedbe Hrvatska – Srbija. 'Bili smo i prije ove akcije najbolji u regiji, definitivno. Ali akvizicijom novih aviona sigurno postajemo najjača zračna sila u regiji', rekao je Kotromanović. 'Zračna sila', kako to gordo zvuči, pa još 'najjača u regiji...' Što znači pojam 'zračna sila'? Nijemci su Rusima u vojnoj kampanji 1941. na zemlji uništili – osam tisuća aviona. Ponovimo – osam tisuća (8.000), pri čemu je već prvoga dana akcije 'Barbarossa' Sovjetski Savez izgubio 1.200 aparata (stotinu puta više od ukupne buduće flote regionalne sile). Luftwaffe je 1941. u Rusiji izgubio 4.000 letjelica. Jugoslavenska avijacija je 1991. imala 400 aviona i 200 helikoptera. TITO je početkom pedesetih godina od Sjedinjenih Država dobio – na dar! – 400 nadzvučnih aviona. Ukupna je vojna pomoć Amerike bila vrijedna preko sedam milijardi današnjih eura. Nije se tada čuo pojam 'sila', ili se ne sjećamo. A sad, sve sila do sile. Elem, Hrvatska i Srbija, dvije regionalne 'sile', u idućih deset godina neće imati ni 40 upotrebljivih letjelica, pa bi pristojnost i osjećaj za mjeru navodili na zaobilaženje pojma 'sila', vlastiti tekst iz 2013., kad je Škoro objavio pjesmu 'Zašto lažu nam u lice' – kao da je govorio o svojoj kampanji osam godina kasnije... Tada smo pisali: 'Čovjeku se vrlo teško odlučiti želi li prije začepiti uši ili nos! Naime, stvar zvuči užasavajuće, a pritom i zaudara do neba. 'Da nam bunar ne presuši, da se kuća ne uruši', kaže pjesma, 'zašto lažu nam u lice, plaču naše oranice, zašto kada svane zora, moj brat opet u svijet mora...' Stvar, dakako, odmah navodi na teoriju urote: dok 'braća' moraju u svijet, neki misteriozni, neodređeni, ali moćni 'oni' čine sve da do toga dođe. Odmah je jasno i tko su Škorina braća i tko su zli 'oni'. I kakav je profil uma koji je proizveo rimu 'svane zora, u svijet mora...'" Perverzija opisane logike uočljiva je, nakon dvadesetogodišnjeg iskustva sa Škorinim bratstvom, već i djetetu. 'Miroslav Škoro i MARKO PERKOVIĆ THOMPSON (osumnjičen za utaju golemih suma novca voljenoj mu i jedinoj Hrvatskoj) dva su estradna idealtipa estetskog i etičkog korova koji uništava sve što vrijedi. Njihov predatorski svjetonazor u kojemu, očito, nema nikakvog morala – ne bi li domoljub prvi morao plaćati poreze? – licemjeran je do bola. Od uspješne i plodne zemlje prave mjesečev krajolik, lažu nas u brk, učine nam život nemogućim i onda još 'uglazbe' tu tragediju nastojeći nam je prodati kao sentimentalnu domoljubnu robu... Pa to je gore od šunda, to je zajebavanje s cijelom nacijom!' Eto, to smo pisali prije osam godina, a danas možemo prisnažiti kako su lijekovi 'domoljubaca' gori od bolesti! ■

Mjesto tišine 2
(r: John Krasinski)

(2020.)

Punokrvni žanrovski uradak

PIŠE **Damir Radić**

Tiha jeza

Nastavak horor hita pokazuje da se svijet u (post)apokaliptičnim okolnostima promijenio

KAD se pojavilo prije tri godine, 'Mjesto tišine' JOHNA KRASINSKOG dočekano je sa silnim odobravanjem kritike i publike, iako nije iskoračilo iz žanrovskih (hororskih) granica i doseglo do viših umjetničkih razina. Koncepcija s minimalizacijom zvuka koja je uradak pomalo usmjerila poetici nijemog filma bila je zanimljiva, ali ne previše impresivno provedena, a postapokaliptična survivalistička priča imala je niz neuvjerljivosti. Veliki hit otvorenog kraja zahtijevao je nastavak, i on se nedavno našao u kinima.

'Mjesto tišine 2', koje također kao glavni autor potpisuje Krasinski, u odnosu na prvi film kronološki se, u svom otvaranju, pozicionira ispred njegova vremena radnje kao prednastavak, a nakon svojevrsnog prologa koji se zbiva na sam dan invazije izvanzemaljaca, radnja se premješta tamo gdje je prestala u prethodnom uratku, na 474. dan od početka invazije. *Pater familias* (glumio ga je sam Krasinski) na kraju prvog filma žrtvovao se za obitelj – suprugu Evelyn (EMILY BLUNT) i troje djece, gluhonijemu kći Regan (MILLICENT SIMMONDS), sina Marcusa (NOAH JUPE) i netom rođenu bebu te sad tu obitelj pratimo u pokušaju da uspostavi kontakt s drugim preživjelim ljudima i tako lakše opstane. Prvi na koga nailaze njihov je nekadašnji susjed Emmett (CILLIAN MURPHY), predstavljen u prologu kao otac dvojice dječaka koji su poginuli prvog dana invazije; on ih prihvati u svom skloništu u napuštenoj tvornici, ali samo privremeno, jer namirnica nema dovoljno za sve. Poduzetna i hrabra tinejdžerica Regan na svoju ruku krene prema obližnjem otoku, vjerujući da se tamo nalaze preživjeli, a Emmett, na Evelynin zahtjev, pođe za njom da je vrati te se tako tek formirana skupina dijela na dva, a uskoro, kad Evelyn privremeno napusti Marcusa i bebu da bi nabavila nužne potrepštine, i na tri dijela. Film tako dobiva tri fabularne linije koje Krasinski izmjenjuje efektnom paralelnom montažom, da bi se naposljetku, sad ponovno dvije jer se Evelyn vratila djeci, kulminativno spojile ubijanjem groznih izvanzemaljskih predatora od strane dvoje mladih, Regan i Marcusa, koji su se tako inicirali u svijet odraslih. Ako je pri kraju prošlog filma Evelynino ubijanje izvanzemaljca *shutgunom* bio znak emancipacije, dosezanja ravnopravnosti u patrijarhalnom svijetu, onda je Reganino zamlaćivanje čudovišta šipkom i Marcusovo ubijanje 'njegova' *aliena* iz pištolja znak tinejdžerskog dosezanja ravnopravnosti u svijetu odraslih, odnosno znak da se taj svijet u (post)apokaliptičnim okolnostima bitno promijenio, što je zanimljivo primiti na znanje u doba aktualne pandemije u stvarnom svijetu.

Dok je 'Mjesto tišine' imalo ambicije ako ne prekoračiti, onda znatno proširiti granice žanra (horora) (u prvom, kako je rečeno, nije uspjelo, u drugom je bilo donekle uspješno), 'Mjesto tišine 2' zadovoljava se time da unutar žanrovskih okvira pruži najbolje što može. S obzirom na značajno limitirani autorski kapacitet Johna Krasinskog to je bolji izbor, jer umjesto ostvarenja koje se predstavljalo kao nešto što nije (relevantan spoj horora i arta), dobili smo 'pošteniji' proizvod – punokrvni žanrovski uradak koji ne pokušava biti nešto čemu nije dorastao. To znači da se pravila žanra prilično strogo slijede, uključujući i poneki klišej (tzv. lažne alarme), ali su osvježena atmosferičnom ambijentacijom koja fino povezuje prirodu i (oronule) tragove ljudske civilizacije, kao i spomenutom naracijom paralelnih nizova, a sve je prisnaženo dojmljivom fotografijom POLLY MORGAN i redom uvjerljivim glumačkim izvedbama. Dakako, scenarističkih neuvjerljivosti ima, što se u hororima i inače rijetko uspijeva izbjeći, no one ne remete izrazitu solidnost ovog filma koji će vjerojatno zadovoljiti većinu žanrovskih poklonika. ■

Ottessa Moshfegh:
Moja godina odmora i opuštanja

(s engleskog prevela Maja Šoljan, Vuković & Runjić, Zagreb, 2021.)

Upečatljiv roman s pamtljivom poantom

PIŠE **Dragan Jurak**

Skok u ambis

Mlada Njujorčanka koja je godinu prespavala zahvaljujući sedativima budi se 11. rujna

PITANJE: je li onaj tko leti u ponor u nesvijesti, je li izgubio svijest od silovitosti pada? Ili je budan, svjestan trenutka i svega oko sebe, dok se velikom brzinom približava tlu? Žena je skočila sa sedamdeset i osmog kata i sada leti prema tlu: jedna cipela s visokom potpeticom, jasno se vidi, spuznula je s noge i leti iznad njene glave, druga joj je još uvijek na nozi, zaglavljena kao da je premalena; kosa joj mahnito vijori, onako kako to čini padobrancima u slobodnom padu, bluza se izvukla iz suknje, a jedna ruka ispružena je iznad glave, kao da s visokog mjesta skače u jezero. Za OTTESSU MOSHFEGH, to ljudsko biće u skoku u nepoznato, sekundu prije treska, 'potpuno je budno'.

Pitanje budnosti i pitanje nesvijesti osnovna je opreka romana 'Moja godina odmora i opuštanja'. Mlada njujorčanka odlučila je prespavati godinu. Kljukati se sedativima, gledati tekuću holivudsku filmsku konfekciju i ne izlaziti iz stana i kreveta. Dakle, provesti godinu onako kako je provode oni koje depresija prikuje uz televizor i krevet, ali pritom kao da u potpunosti upravlja svojim životom, sve uz program, sve s namjerom i jasnom idejom... Naslov je pritom, naravno, ironičan.

'Moja godina odmora i opuštanja' je objavljena 2018., a prepoznata je 2020. Drugo čitanje poklopilo se s pandemijskim zatvaranjem. Naslov je tu odigrao svoju ulogu, a kućna apoteka učinila je ostalo. 'Moja godina odmora i opuštanja' postao je roman godine po svačijem izboru (New York Times, Washington Post, Guardian...), a Ottessa Moshfegh (Boston, 1981.), Zagrepčanka po majci, violinistici DUBRAVKI Šajfar, nova kraljica američke književne scene. I sve to ima jako puno smisla. Godine 1947. KEROUAC je krenuo na zapad pogonjen jazzom i travom; na početku stoljeća mlada Njujorčanka odlazi u san na crnim krilima farmaceutske industrije. Nije bitan cilj nego putovanje, kažu. Kerouac je u neprospavanim partijanerskim noćima dobacio do Meksika; mlada žena u polusnu silazi do obližnje bodege po dvije papirnate šalice kave. Ali opet, kao i kod Kerouaca, sve je jedan dugi dan, sve je jedna duga noć. Pitanje nespavanja (Kerouac), pitanje spavanja (Moshfegh).

Kerouac je na put krenuo nakon smrti oca. Junakinja Moshfeghina romana nakon samoubojstva majke. Otac je umro od karcinoma, majka se ubijala alkoholom. I spavanjem. Kao majka i kći spavale su zajedno, i svako jutro kasnile u školu. Pokušavale su ustati u sedam ujutro, smušene i umorne, pa se odmah rušile natrag u krevet. Nekoliko sati kasnije odijevale su se u polusvjesnom stanju i teturale prema autu: majka je jednom rukom okretala volan, drugom rukom držala oko otvoreno.

Sada mlada žena ima ideju da preživi spavanjem. Mantrajući: moja mračna soba, moje videokazete, moj krevet, moje tablete, moj spas. Život nije vani, izvan kuće, nego unutra, s jastukom među nogama. Na kraju, sve će se poklopiti s 11. rujnom. Velikim buđenjem Amerike. Žena koja leti skočila je sa sedamdeset osmog kata sjevernog tornja. Taj dan nitko u gradu nije prespavao. Pitanje spavanja, pitanje budnosti, tu se zatvara. Žena koja leti ne žmiri, nije pala u nesvijest, nije joj otkazalo srce: 'Prelijepa je... i potpuno je budna.'

Ne znam treba li ovome zaključak. Upečatljiv roman s pamtljivom poantom. Ne bacajmo se u krevet, bacajmo se u ambis. ■

PREPORUKE: FESTIVALI

Goranovo proljeće

(Zagreb i Rijeka, 4. – 6. lipnja)

NAJSTARIJA i najznačajnija domaća pjesnička manifestacija, Goranovo proljeće ove se godine održava 58. put. Nakon što su u ožujku u Lukovdolu dodijeljene nagrade Ivan Goran Kovačić za najbolju pjesničku knjigu EVELINI RUDAN i Goran za mlade pjesnike VIDI SEVER, program ovogodišnjeg Gorana ugostit će sedmero europskih i 18 domaćih pjesnikinja i pjesnika svih generacija.

U petak, 4. lipnja u 20 sati na platou ispred zagrebačkog kluba Booksa nastupaju ALEN BEŠIĆ (Srbija), STANKA HRASTELJ (Slovenija), SANDRA HUBINGER (Austrija), HELEN MORT (Ujedinjeno Kraljevstvo) i ROLAND ORCSIK (Mađarska). U subotu, 5. lipnja u Rijeci u 20 sati na terasi Slovenskog doma

KPD 'Bazovica' nastupaju: DEJAN ALEKSIĆ (Srbija), Alen Bešić (Srbija), Stanka Hrastelj (Slovenija), Sandra Hubinger (Austrija), DAVOR MANDIĆ, Helen Mort (Ujedinjeno Kraljevstvo), Roland Orcsik (Mađarska), ROBERT PERIŠIĆ, Evelina Rudan, Vida Sever i PETER ŠULEJ (Slovačka). U nedjelju, 6. lipnja u zagrebačkoj Močvari slijedi završno pjesničko čitanje na kojemu nastupaju: Dejan Aleksić, SANJA BAKOVIĆ, Alen Bešić, ALEN BRLEK, ANA BRNARDIĆ OPROIU, MARJAN ČAKAREVIĆ, BRANKO ČEGEC, GORAN ČOLAKHODŽIĆ, DRAGO GLAMUZINA, Stanka Hrastelj, Sandra Hubinger, DORTA JAGIĆ, MATEJA JURČEVIĆ, MIROSLAV KIRIN, VANDA MIKŠIĆ, Helen Mort, ADRIAN OPROIU, Roland Orcsik, IVICA PRTENJAČA, Evelina Rudan, Vida Sever, IVAN ŠAMIJA, Peter ŠULEJ i gosti iznenađenja.

Sa(n)jam knjige u Istri

(Pula, 4. – 13. lipnja)

NAKON što je protekle godine otkazano zbog epidemiološke situacije, 26. izdanje festivala Sa(n)jam knjige u Istri vraća se ovog proljeća pod sloganom 'Di smo?', a predstavit će neke od najboljih domaćih pjesnika i pjesnikinja u programu 'Poezija liječi', pisce i spisateljice u premijernom programu 'Nova lice Pule' te mnoštvo novih naslova koji će biti dostupni u festivalskoj knjižari. 'U fokusu će nam biti poezija koja u Hrvatskoj doživljava renesansu, dok će drugi program koji će, sigurni smo, izazvati veliko zanimanje biti 'Nova lica Pule', a u njemu predstavljamo, uz debitante, etablirane autore i autorice koji do sada nisu sudjelovali na pulskom Sajmu. Među njima ima i velikih hrvatskih i regionalnih autora poput PETRA GUDELJA, SVETISLAVA BASARE, IVICE ĐIKIĆA i brojnih drugih. Novi prostor – krug nekadašnje tvornice, prvi put

festivalska događanja na otvorenom, ljetno vrijeme u kojem se našao tradicionalno zimski Sa(n)jam – novosti su koje su nas dovele do novih konceptualnih programskih pomaka', najavila je direktorica festivala MAGDALENA VODOPIJA. Uz program uživo u centru Pule, Sa(n)jam knjige u Istri bit će dostupan u video prijenosu putem Facebook stranice sajma i YouTube kanala.

FEKP

(Zagreb, Vis i Hvar, 6. – 11. lipnja)

FESTIVAL europske kratke priče slavi 20. godišnjicu postojanja, a otvara se 6. lipnja u 19 sati u kinu Tuškanac u Zagrebu i to Zoom-gostovanjem jednog od značajnijih suvremenih svjetskih pisaca, PAULA AUSTERA, s kojim će razgovarati TOMISLAV BRLEK i umjetnički direktor festivala ROMAN SIMIĆ. U knjižari Fraktura bit će održana promocija nove knjige 'Mliječni zubi' LANE BASTAŠIĆ te razgovori s legendama američke književnosti, SIRI HUSTVEDT i LORRIE MOORE. U sklopu programa 'FEKP Unplugged. Priče na otvorenom' gostovat će domaći autori: MIRJANA DUGANDŽIJA, JADRANKA PINTARIĆ i EDO POPOVIĆ. FEKP se zatvara 11. lipnja u 20 sati u Vintage Industrial Baru Zoom-razgovorom s LYDIJOM DAVIS, proslavljenom autoricom i dobitnicom nagrade Man Booker. Otvorenje, zatvaranje i program u Frakturi moći će se pratiti i uživo preko YouTube kanala FEKP-a.

Na svoj dvadeseti rođendan FEKP se bavi temom 'Otoka'. Upravo zato 7. i 8. lipnja dio festivalske karavane gostuje na otoku Visu, i to u Kulturnom centru Vitić u Komiži i u uvali Mala Travna, kod prijatelja festivala, pisca SENKA KARUZE. U Komiži se održava kratkopričaška večer s RENATOM BARETIĆEM, IVICOM IVANIŠEVIĆEM, SENKOM KARUZOM, TANJOM MRAVAK i KORANOM SERDAREVIĆ, a u programu 'Književni *jazz* u vali' nastupaju ANDREJ BLATNIK, KATARINA BRAJDIĆ, IVAN JOZIĆ, ZORAN FERIĆ, MIROSLAV MIĆANOVIĆ, ROBERT MLINAREC i SVEN POPOVIĆ. S Visa FEKP putuje na Hvar, gdje 10. lipnja u hvarskoj Venerandi nastupaju SENKO KARUZA, MARINKO KOŠČEC, KRISTIAN NOVAK, OLJA SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ, ZORKA BIBIĆ i LARA STOJANOVIĆ. Dan kasnije Festival se seli u Stari Grad, gdje otočku priču zaokružuju RENATO BARETIĆ, ANDREJ BLATNIK, MIROSLAV MIĆANOVIĆ i JURICA PAVIČIĆ.

■ Antonela Marušić

DANIEL ŠULJIĆ Sve je više vrhunskih autorica u natjecateljskim programima

Umjetnički ravnatelj Animafesta Zagreb

Od 7. do 12. lipnja održat će se 31. Svjetski festival animiranog filma – Animafest Zagreb. Kakva su vaša očekivanja od ovogodišnjeg izdanja?

Očekujem da održimo uzbudljiv i zanimljiv festival kao i uvijek do sada. Ljestvicu smo digli visoko i tu nema puno kompromisa niti želje nešto mijenjati. Iako još uvijek vlada pandemija uz sve restrikcije, najavio se velik broj gostiju, oko 150. To mi je pokazatelj da svjetska scena želi festival uživo i da se ljudi žele naći nakon godinu-dvije pauze.

Foto: Luka Stanzl/PIXSELL

Što biste izdvojili iz festivalskog programa?

Svakako međunarodni natjecateljski program kratkometražnih filmova, uključujući tu i studentske, kao i natjecanje hrvatskih filmova. Tu će biti najnovije produkcije mladih talenata i starih majstora, odnosno sve što su selekcije našle potrebnim prezentirati javnosti. Za natjecanja je stiglo 1.800 prijava, a mi smo za sva tri natjecanja odabrali 140 filmova. To pokazuje velik interes i koliko je teško ući u natjecanje, odnosno da je to vrlo prestižno. Svi se vesele kad ih primimo, a tužni su kad im filmovi ne prođu. Izdvojio bih i dobitnika nagrade za životno djelo RALPHA BAKSHIJA i njegove filmove 'Gospodar prstenova', 'Mačak Fritz' i 'Gužva' koje ćemo prikazati, a održat će i *masterclass online* jer zbog godina i situacije s koronom neće moći doći. Treći program koji bih izdvojio je tematski program o ljubavi koji se sastoji od osam filmskih slotova. Puno se umjetnika bavilo tom temom, pa tako i animatori. To će biti presjek kroz povijest brojnih i raznih filmova na tu temu.

Ni ove godine festival neće biti ograničen na krug Studentskog centra i Tuškanac...

Naravno, dio festivalskih filmova bit će prikazan u Splitu i Rijeci, što je već tradicija. Prikazujući predivne filmove želimo približiti festival ljudima koji ne mogu biti u Zagrebu za vrijeme održavanja. No ako itko može, trebao bi doći u Zagreb upoznati se i razgovarati s velikim brojem autora o njihovim filmovima i planovima. Naravno, tu su događanja u javnim prostorima, prije svega dva ciklusa *open air* projekcija, prvi u vikendu uoči festivala u dvorištu Akademije likovnih umjetnosti (ALU), a drugi tokom vikenda kad festival završava i to na Ljetnoj pozornici Tuškanac. U ALU će biti prikazani studentski filmovi, najbolji filmovi s prošlog Animafesta i 'Mačak Fritz' uz slobodan ulaz, dok će na Ljetnoj pozornici Tuškanac biti prikazani filmovi primjereni djeci i najbolji filmovi s ovogodišnjeg izdanja. Osim toga, Animafest će brojnim besplatnim projekcijama 'Obiteljskog programa' biti prisutan i po gradskim centrima za kulturu, kao i u kinu Tuškanac.

Kako kao selektor vidite poziciju animatorica danas?

Primjetan je brojčani skok autorica, pogotovo u studentskoj konkurenciji – na Akademiji ima 80 posto studentica i to se polako prelijeva na profesionalnu scenu, tako da je broj autorica koje rade vrhunske filmove sve veći. Mi filmove biramo po kvaliteti, ne gledamo spol niti tražimo 'žensko pismo', ali žena kao vrhunskih autorica ima sve više u natjecateljskim programima.

■ Nenad Jovanović

KVADRAT

U 80. godini preminuo je mađarski režiser, scenarist i animator MARCELL JANKOVICS, jedan od autora kultnog serijala 'Gustav' (na slici): petominutni crtići za odrasle osamdesetih su se često vrtjeli na našoj televiziji. 'Sizif' iz 1974. Jankovicsu je donio nominaciju za Oscara, a 'Borba' iz 1977. kansku Zlatnu palmu.

■ **B. P.**

Foto: YouTube

Đorđe Ličina

Simina „rješenja“

Zvoni rano ujutro, prije svitanja.
— 'Alo! 'Esi l' ti Mićo? Mićo Lugarev?
— Jesam.
— A ja sam Ostoja, Ostoja Miganov. Ti si, Mićo, prije 60 godina u svojim novinama pisa' o mom đedu Vasilju iz Lavića i o onom Simi iz općine. Petiš li to?
— Kao kroz maglu – kažem.
— E, vidiš, rećmo-uzmimo, taj Simo je tada prevario moga đeda za bajtu, poslije onoga rata. Uzeo mu dobre pare, moga' si tele kupiti. Kao ono, treba mu za taksu, razne molbe, piće u „Kasini“, za poderane cipele, a nešto šušneš i predsjedniku komisije za bajte... Ma, nakupi se toga.
— I?
— Kako i? Đedove pare postale su Simine. I još četiri kile suvog mesa... I tri najdeblje kokoši s pijetlom... Sve to odnio Simo. Ne samo đedu Vasilju, već i Jovanu, Ćani s brda, Brki, pintaru Vučkoviću...
A ja opet:
— I?
A on:
— Kako i, crni Mićo, sunce ti kalajisano! 'Oće l' se sada jopet pojaviti Simo da mi nekim svojim novim rješenjem obnovi kuću poslije ove pokaranije, ovog zemljotresa?
— Ma neće, Ostoja. Ne boj se. A i da znaš, onaj je Simo već davno umro. I to u zatvoru.
— Vidim ja, Mićo moj, da si ti blesav kaj noć. I da si zaboravio onu staru: što je u državi nadaj se u selu, a što je u selu nadaj se u kući. 'Ajd zdravo! Samo mi je ža' što sam potrošio tolike pare na telefon. Šta mogu, kad sam i sam blesav...

2021

PRIČE IZ BANIJSKE KUĆE

Potres koji je pogodio Baniju otkrio je široj javnosti zapuštene gradove i siromašna sela bez prohodnih cesta, javne rasvjete, vodovodne infrastrukture i komunalnih usluga. Priče o solidarnosti i humanitarnim akcijama pratile su priče o životnim sudbinama ljudi iz tog prelijepog kraja, prepunog tragova prijašnjih razaranja. Banija je puna priča. Prikupljat ćemo ih od poznatih autora, novinara, volontera i običnih ljudi, a najesen objaviti u knjizi.

SNV CHB
srpsko narodno vijeće | српско народно вијеће